For Hundrede Aar siden

9.25
8.

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY
AT URBANA-CHAMPAIGN
BOOKSTACKS

Henning Larsen

FOR HUNDREDE AAR SIDEN

Oil

1924

HANNA WINSNES

Efter maleri av Stoltenberg

BARBRA RING

FOR HUNDREDE AAR SIDEN

HANNA WINSNES OG HENDES

KRISTIANIA
FORLAGT AV H. ASCHEHOUG & CO. (W. NYGAARD)
1 9 2 4

PRINTED IN NORWAY

DET MALLINGSKE BOGTRYKKERI

839.823
W732yr

Borgermester Jens Henrik Strøm, „medlem af Christiania Magistrat, residerende paa Bragernæs" tok sig i sit femtiende aar en hustru. Før hadde han ikke hat tid til slikt, formedelst den megen lærdom han først skulde erhverve sig selv paa reiser og ved fremmede landes universiteter og siden gi fra sig igjen som informator ved Fredrik den Femtes hof.

Han tok selvfølgelig en ung og vakker pike fra et godt hjem; en slik kunde han lettelig faa, han var jo øvrighet, hofmand og kjendt for sin fine dannelse og store lærdom. Desuten var han søn av den meget agtede Herr Peder fra Borgund, en av „Syvstjernens" vise prester, som ikke alene var en from og nidkjær sjælesørger og lærd teolog, som endog blev hentet for at prædike for majestæten Christian den Sjette paa hans reise gjennem Søndmør i 1753, „efterdi Kongelig Majestæt og Herr Peder havde studeret tilhobe udi Wittenberg", men som ogsaa var en interesseret naturforsker. Syvstjernen var som bekjendt en forening av syv lærde prester i Bergens stift.

Jens Henrik Strøm, født 1729, var ogsaa bror av den berømte professor Hans Strøm, prest

paa Eker, den store naturforsker Linnés ven og æresmedlem av mange videnskabelige selskaper rundt om i Europa. Han har utgit „Søndmørs Beskrivelse", „Egers Beskrivelse" og en samling prækener, og var en meget betydelig mand.

Jo, borgermesteren kunde sagtens faa den hustru han ønsket, og han valgte den tyveaarige Karen Tyrholm Plahte, datter av Ober-Birkedommer og Oberinspecteur i Grevskaberne, Hans Plahte. Deres bryllup stod paa Brekke i Vaale i 1778. Og eftersom det betyr noget for et menneske og hans vei gjennem livet, av hvad slegt og hjem han er, og det betydde endda meget mere for hundrede aar siden end nu, saa skal her først fortælles litt om Hanna Winsnes's avstamning og forældre.

Presten Peder Strøm i Borgund paa Søndmør, som var saa kyndig at folk mente han hadde „Svarteboka", og hans tredie hustru Gunnille Susanne Hagerup opdrog sine tre sønner, tvillingerne Hans og Ole, f. 1726, og Jens Henrik, f. 1729, strengt i Herrens tugt. Presten holdt huslærer til dem i de almindelige skolefag, men underviste dem selv i religion. Hver dag efter middag maatte gutterne læse høit et par kapitler av bibelen, som faren saa forklarte for dem og senere ved dypsindige samtaler lærte dem at dra meningen ut av. Herr Peder eiet et stort og godt bibliotek; han skrev alle sine prækener og han gjorde ogsaa kommentarer til Mathei evangelium og Romerbrevet.

Hammond skriver i 1787 i sin norske mis-

sionshistorie at disse „ere i Sønnens Professor Strøms Forvaring; de burde udgives; men! Hvem kiøber og hvor findes en Forlægger? Dog det er maaskee Lykke for os vi mangle Forlæggere. Tydskland, besmittet af Franzosens, denne flygtige, letsindige og forliebte Folkeslægts hastig uddampende Geist, leverer store Fragtvogne til alle Markeder opfyldte med Følsomheder, Romaner og Galskab; det alvorlige og grundige hades; der forsømmes at læse de gamle romerske og grækiske Skribentere — — — derfor lad Herr Strøms Commentarer begraves i evigt Støv!"

Dette var Hanna Winsnes's bestefar. Hendes far Jens Henrik studerte i Halle, Leipzig og Göttingen, jura og teologi; men som hos de fleste av hans slegt var hans interesse for naturvidenskabelig forskning likesaa stor som den han viste sit brødstudium.

Da han kom tilbake til Kjøbenhavn i 1758, blev han ansat som lærer ved hoffet og blev i denne stilling i mange aar. I fortalen til det kongelige danske Landhusholdningsselskabs skrifter nævnes han som et av dets første medlemmer. Gjennem sin universitetslærer i Göttingen, Michaelis, fik Strøm opfordring til at være med paa den videnskabelige reise som Fredrik den Femte lot tyskeren Niebuhr foreta til Arabien og omliggende land 1762—67 og som „især blev af Betydning for Forskningen i den bibelske Geografi." Til held for Jens Henrik Strøm svarte

han neitak til æren. Alle ekspeditionens medlemmer omkom — undtagen lederen selv!

I 1769 blev Strøm utnævnt til borgermester i Kristiania og Drammen. Han var den sisste som indehadde magistratsstilling i begge disse byer; efter hans død fik Drammen øvrighet for sig selv.

Broren Ole Strøm var da blit helt dansk; han levet som amanuensis hos biskop Hersleb, blev derpaa stiftsarkivar, fik alt Roskilde kirkegods at forvalte og fik titelen etatsraad.

Men Hans, Egerpresten, og Jens Henrik var ivrige norskvenner. De arbeidet begge for oprettelsen av et norsk universitet. Professoren skrev i den anledning „En Nordmands Fordring til sine Landsmænd", og begge brødre henvendte sig personlig til kronprinsen, senere Fredrik VI, under hans reise i Norge, sommeren 1788. Borgermesteren overrakte ham da et skrift han selv hadde forfattet. Han uttaler sig sterkt for en norsk læreanstalt for nordmænd: „Paa anden Maade bliver det umueligt, at gjøre den rette Brug enten af Folket eller Landet. Begge staae i for nøie Forbindelse og virke for meget paa hinanden til at kunne adskilles. At bekymre sig om Forbedring i Landets Tilstand, uden at sørge for en anden i Beboernes Tænkemaade, er at begynde bagfra. Paa denne kan en offentlig, som al Opdragelse, ikke være agtsom nok. Den maae nøie kiende og rette sig efter, baade hvorledes et Folk er sindet, og hvorledes det i Overensstemmelse med sit Bedste bør tænke. Ethvert Land frembringer Mennesker af sin egen Syns-

maade, Lune eller hvad man kalder Carakter. Bringes denne ikke ind i Spillet med, arbeider man forgieves paa dens rette Dannelse. Men naar kom dette vel i Betragtning ved vore Læreanstalter? Have de ikke betaget os Frihed til at behandle Kunster og Videnskaber paa vor Maade, efter disses Indtryk og Værdie for os, tvunget os ind i en fremmed Tænke- og Studeremaade, leedet os blot ved Formularer og Forskrivter, eller behandlet os som døde Maskiner og, kort sagt, giort Vold paa Naturen.

— — —

Skulle vi blive den (Staten) og os selv nyttigere, behøves en ligesaa stor Revolution i vor Læresom Tænkemaade."

Er ikke dette en kraftig opfordring til fornorskning, og det av en mand, som selv og med stor taknemlighet skyldte fremmede universiteter hele sin videnskabelige utdannelse — han har nok følt hvor skoen trykket, naar han som interesseret mineralog har skullet finde vei i sit eget lands jord.

„Skulde Nationens Frydeskrig ikke dæmpe nogle hæse Raab fra Misundelse, Eegennytte, Fordomme og Herskesyge?" spør han. Og han beretter at „De Geistlige, denne vor næsten eeneste lærde Stand" har bragt „den anseeligste Afgift til Videnskabernes Bedste: i Aggerhuus Stift allene 700 Rdlr., der tilsammenlagt med den øvrige Studieskat, eller tilsammen 3000 Rdlr., kan underholde to til tre Lærestoele. Og hvor

ønske de vel denne helst anvendt, i eller uden-for Landet?"

Han skrev ogsaa i 1782 „Noget om Bragernæs" i det danske tidsskrift „Samleren". Denne var nemlig ingen smaaby. „I Strøms Tid var Drammen dobbelt saa stor som Christiania" skriver en Drammens-kronikør halvhundrede aar bakefter.

Jens Henrik Strøm giftet sig i 1778. Hans hustru var klok, munter og god. Baade hendes mor Petronelle Winge, datter av presten Gerhard Winge, og hendes mormor Karen Tyrholm var musikalsk og poetisk begavet. Hendes mor var kjendt for sine vers og sine „bidende og vittige, dog noget drøie epigrammer i Holbergs stil". Datteren hadde den samme evne til at sætte sine tanker i bundet form, og hos Hanna Winsnes finder vi prøver baade paa det „vittige og bidende" og det „noget drøie", særlig i hendes brever — samt en medfødt tilbøielighet for vers.

Borgermesterens egteskap var „meget lykkeligt; de førte et simpelt, men meget gjæstfrit Huus og øvede en Godgjørenhed mod Fattige som ofte holdt paa at overstige Evnen". Det fortæller ikke saa lite om husfruen, at tjenerne blev der i huset i et snes aar.

Med det samme vil jeg gjøre opmerksom paa — for dem som muligens ikke vet det — at tidens uttryksmaate „simpel" betyr „enkel". Naar Hanna Winsnes taler om „simple folk", ligger der altsaa ikke noget nedsættende i dette. De,

som kan sin Wergeland, kjender det fra ham.

Strøms hadde tre barn som vokste op; et døde straks efter fødselen. Den ældste datter Petronelle Susanne var en stor skjønhet og meget livlig. Hun blev straks efter sin konfirmation gift med eieren av det store kjøbmandshus Morten Kirkgaard. I deres hjem levet Hanna fra sit sekstende aar til hun giftet sig. Petronelle Kirkgaaard nævnes av Moer Koren i hendes dagbøker. Et besøk hos Strømsømatadoren Peder Just von Cappelen og hans hustru Christine Marie Klein beskriver hun: „Til Middag var indbuden Selskab, og vil I nu betroe Eder til mig, elskede Børn, saa fører jeg Eder med Eet ind i min Moer Cappelens Stoerstue, hvor de nu forsamles. Den første, en ung Kjøbmand Kirkgaard, som ved sin Kone, en Jomfrue Strøm, er omdannet fra en lapset Person til en ret godlidende tækkelig Mand, og nu denne Kone, en saare elskværdig Skabning som ved første Øiekast vilde indtaget mig, om hun end ikke før jeg saae hende havde havt min Agtelse ved Moer Cappelens varme Forsikring: at hendes Petronelle Kirkgaard var hendes kjæreste, næsten eneste Veninde paa den Kant. Ogsaa vidste jeg at Thrine (Cappelens datter) var reent forliebt i hende. — Hendes yngre Syster Hanna Strøm er mindre end kiøn, men meget vittig og underholdende ved nærmere Bekjendtskab."

To aar yngre end Petronelle var borger-

mesterens eneste søn Peder. Som bare barnet blev han sendt til Kjøbenhavn, hvor baade Strøm og frue hadde slegt og forbindelser, for at studere. Han var et lyst hode, vakker, musikalsk og morsom, med ulike mere lyst til selskaps- og kamerat-livet end til studier. Selvfølgelig var han sin mors og sine søstres stolthet. Borgermesteren selv, den alvorsmand, har kanske ikke været fuldt saa henrykt over alle Peders selskabelige talenter og hans popularitet blandt Kjøbenhavns ungdom.

Hanna Olava, født 9 november 1789, var den yngste. Hun var liten, skjæv i ryggen og koparret efter barnekoppene. Der var ikke andet pent paa hende end øinene. De var „lysebrune med et meget klogt og mildt Udtryk".

Hun var et meget opvakt barn med et følsomt gemyt, vitebegjærlig, med stor fantasi, en fænomenal hukommelse og musikalsk begavet. Til sine egne hadde hun en urokkelig og ubegrænset tillid, men mot fremmede var hun sky og genert.

I en av de noveller hun i senere aar offentliggjorde under pseudonymet Hugo Schwartz — „Prestedatteren i Elverum" — lar hun Lovise uttale ord som sikkert gir noget av hendes eget:

„Ofte, min Fader, du smilte, naar jeg som Barn dig fortalte
Om et instinktagtigt Indtryk, der, skjøndt for mig selv uforklarligt,
Gjordes paa barnlige Sind ved Synet af Fremmedes Aasyn,
Ikke ved Skjønhed fremkaldt og ikke af Hæslighed bortstødt."

Denne skyhet for fremmede har forældrene villet overvinde ved at la hende fra hendes tidligste aar synge for gjester. Hadde hun en gang hørt en melodi, kunde hun straks baade ord og toner, men hun maatte faa lov at sitte paa en skammel med ryggen til, saa hun slap at se de fremmedes ansigter, naar hun skulde synge for dem. Fra før hun kunde læse laget hun vers og satte toner til dem. „Den levende visebog" kaldte hendes far hende. Hun var meget elsket i sit hjem og visste ingen ting om at nogen kunde gjøre forskjel paa barn. Da hun ved et tilfælde fik vite, at hun var styg, gjorde det et saa sterkt indtryk paa hende at hun ikke forvandt det før langt op i ungdommen, da han hun elsket viste hende det ikke betydde noget.

Hun fortæller selv om dette i de barndoms- og ungdomserindringer hun skrev, da hun var blit gammel.

Syv aar gammel var hun sammen med sin mor og søster i besøk hos en tante. Der var andre barn, og de vilde gjerne ut og ro. Hanna blev sendt til tanten for at spørre om lov. Hun fik blankt nei. En anden liten pike, meget forkjælet fordi hun var saa vakker, gik da frem og bad. Hun fik straks lov. Hanna hørte tanten si: „Kan man vel nægte et sligt deiligt Ansigt noget." Hun forstod da at det at være vakker var en stor og attraaværdig egenskap som lettet veien for et barn — og at hun selv ikke eiet denne værdi.

Kort efter hørte hun om aftenen da hun hadde

lagt sig at den voksne søster og hendes veninde snakket sammen. De trodde Hanna sov.

„Her var da ret en Samling smukke Børn idag, undtagen hun der," sa Petronelle og pekte paa Hannas seng.

Barnet bev fortvilet, en stor sorg og ulykke var kommet over hende ved at høre hun skilte sig ut fra alle andre ved sin styghet. Hun følte sig som et utskud og blev liggende og graate til moren kom op for at si godnat og spurte hvad hun graat for.

„Jeg græder fordi jeg er saa styg," svarte Hanna.

„Gud velsigne dig, mit Barn," svarte moren. „I mine Øine er du vakrere end alle de Andre."

Da sovnet Hanna glad og rolig ind.

Men borgermesteren var nu likevel høieste instans for hende, og et par dager efter spurte hun ham:

„Synes du jeg er styg, far?"

„Hvordan falder du paa det, din lille Nar?" spurte faren, som var en sandhetskjærlig mand og kanske litt i beraad med svaret.

„Der er saa mange, der synes jeg er styg. Men Mor synes jeg er vakker," svarte lille Hanna trøstig. Men svaret blev en skuffelse. Den lærde mand har sikkert ikke forstaat at lytte ut av et barns røst hvor meget dette kunde gjælde.

„Det er kun Tosser, der bryde sig om at være smukke; forstandige Piger stræbe kun efter at blive gode og duelige," svarte han.

Den kloke lille pike forstod at faren ikke med

god samvittighet kunde erklære hende for at eie den skjønhet, som netop da betydde meget mere for hende end alskens godhet og duelighet. Hun blev endda mere sky og trodde alt vanklædte hende.

Hvor stor rolle hendes egen mangel paa skjønhet har spillet for hende i opveksten kan man læse sig til i hendes romaner og noveller. Heltinderne er, som Viola i „Stjerneskuddet", „skjøn som Morgenrøden" eller lignende, mens der stadig ved siden av dem optræder en rigtig styg ung pike; i flere tilfælder er denne baade skjæv og koparret.

I „Skipperkonen" sier dennes mand: „Dengang saae hun ikke godt ud. Hun havde nylig havt Smaae-kopper, skal jeg sige Dem." Og skipperkonen svarer: „O, sig kun ligeud at jeg var afskyelig hæslig."

Disse stygge unge piker har „ikke andet at vinde ved end sine fromme Øine".

Hun har altsaa forstaat at øinene var der ikke noget iveien med.

Hun sier selv at det lykkedes hende dog at beherske denne generthet over at være styg, „dog beholdt jeg stedse et Slags Lyst til at vende Ryggen til Tilskuerne, ligesom da jeg i min Barndom sad paa en Skammel og sang."

*

Det Drammen som var Hanna Winsnes's barndomshjem, var meget forskjellig fra det som er nu. „Byen var en eneste lang Gade," sier

hun. Og med byen mentes dengang først og fremst Bragernæs med rækken av sjøboder og trælastoplag langsmed elven; ovenfor disse kom husene med sine indebyggede gaardsrum med uthus for hester og kjyr og sauer. Og hvert hus hadde sin vakre velstelte have, som støtte op til „Byens Enge" hvor embedsmænd og borgere lot sine husdyr beite op mot aasen. „Rosernes by" kaldes Drammen for hundrede aar siden.

Borgermester Strøm skriver i „Samleren" at det er „Byens heldige Situation og dens Beqvemhed for Handel der har fremkaldt Byens Velstand. Den er ikke som nogle andre Kiøbstæder „en dreven Plante"; hverken store Privilegier eller kirkelig Rigdom have fremtvunget den af sit Intet for at florere en stakket Tiid. Naturen har selv lagt den Plan som fornuftig Omtanke og Fliid bragte til videre Udførelse. — — Alle komme overens om at give Drammen velfortjent Ros for smuk Beliggenhed."

Hanna Winsnes elsket Drammen og fører stadig i sine noveller, selv naar det ventes minst og forbløffer mest, sine personer dit. Hun beskriver byen slik i en av dem: „Kjøbstaden — — —n ligger paa begge Sider af en bred Elv; det Bjerg som hæver sig bag dens nordlige Side er næsten nøgent, kun enkelte Træer og Buske staae tyndt adspredte, men der er en henrivende Udsigt fra dette høie Standpunkt; vel rager et Klippestykke frem hist og her og skiuler en Deel af Husene, men den, der er vandt til at vandre deroppe, veed nok at finde de Punkter hvor den

hele lange Række af Huse vise sig for Øiet med alle deres pyntelige Haver ved Siden af Hinanden, dannende som et Blomsterguirland mellem Byen og Bjerget. Opad mod Vest bliver Elven smalere og slynger sig mere bugtet mellem grønne Strandbredder, paa et Par Steder hæver sig en løvrig Ø, hvorpaa det er godt at hvile Øiet efter at det har stirret paa den blanke Sølvstrøm.

Ligeoverfor mod Syd sees Strandens mere stille og beskedne kvindelige Ægtehalvdel; her sees de fleste Huse fra Façaden, og det Bjerg som taarner sig bag deres Tage er stærkt bevoxet med Granskov, paa nogle Steder afbrudt af smukke Landsteder. Udad mod Øst, hvor Floden bliver bredere og Husene lavere, sees sædvanligt en lang Række Skibe, og naar de tørre deres Seil i Morgensolen efter en lille Natteregn, tage de sig herligt ud mod den grønne Baggrund."

Av dette billede er der vel nu ikke stort mere nogenlunde uforandret end et par av de Huser der „sees fra Façaden", paa Strømsø, og hvorav ett er Peder Cappelens. Byen var en skibsfarts- og handelsby som fremmede fandt saa vakker at de tegnet og malte prospekter av den. Drammens lille gode museum eier en hel del av dem.

Borgermesterens og deres slegtninger bodde paa Bragernæs. Hanna, som fra hun var syv otte aar var eneste barn hjemme, gik meget alene. Hun lekte helst oppaa bordstablene og i brandgangene som førte ned til elven mellem sjøboder og oplag.

„Mine Fornøielser vare meget drengeagtige," sier hun selv, „jeg har aldrig fundet Behag i

Dukker." Og i et andet brev sier hun. „Jeg har aldrig kunnet lide Dukker, hverken døde eller levende. Men at bygge Huse af Stene og Træstumper, hvori jeg sad paa en liden Skammel og indbildte mig at jeg var en Eremit i en stor Skov, og digtede lange Historier om mig selv og om Folk som forvildede sig til mig, det var mit kjæreste Tidsfordriv, helst naar Huset var beliggende ved et Træ. Ligeledes var det min Glæde at klatre op paa høie Steder, Tage, Bordstabler og lignende for at se langt bort."

Hvad der laa bak Bragernæsaasen var hun meget optat av, sier hun. „Der troede jeg laa uopdagede Egne, som jeg befolkede med smaa Væsener." Hun hadde en ustyrlig lyst til at gaa over aasen for at se hvad der var paa baksiden; hun syntes de voksne var utrolig dumme naar de svarte paa hendes spørsmaal hvad der var paa den andre siden: „Lierbygden."

Naar tjæretønderne brændte og lyste som bauner i aasen den blaa Sanct Hans nat og baater med musik gled nedover elven og satte raketter op — stod hun og drømte eventyr og følte stemningen sterkt.

Hun sier om sig selv: „Jeg var et usædvanlig føieligt og lydigt Barn og saa nærtagende at mine Forældre maatte trøste mig naar jeg havde gjort noget galt. Jeg husker jeg græd en heel Dag fordi jeg havde slaaet min Faders Kontorkop itu, endskjøndt han forsikrede mig han var ikke vred paa mig. Jeg har aldrig faaet en Irettesættelse eller en Tugtelse af mine Forældre."

Borgermesteren, som var en øvet og begavet lærer, underviste selv Hanna i skrivning, læsning og fransk — hvad skulde vel en kvinde med mere boklig lærdom? Denne undervisning moret hende. Men naar søster Petronelle skulde lære hende haandarbeide, kjedet det hende over al maate.

Da Hanna var ni aar gammel, blev hendes far blind. Det skapte den første store omveltning i hendes liv. Borgermesteren kunde nu ikke længere undervise hende selv; en student blev engagert for at læse for den blinde og overta Hannas skolegang. Men barnet hadde fra første øieblik en sterk motvilje mot den unge mand, og det gik meget traatt med undervisningen.

Desto mere lærte hun av det den blinde far gik og fortalte hende av sine dype tanker og mangehaande erindringer og store viden. Han kunde jo ikke nu gaa sine daglige lange spaserturer alene, og han generte sig for at gaa og bli leiet av et voksent menneske; da saa det bedre ut at lille Hanna holdt ham i haanden, det saa ut som om det var en mand som passet paa et barn.

Hver dag maatte hun følge ham, og dette blev hendes første skole i opofrelse og beherskelse. For borgermesteren nøiet sig ikke med at gaa langs gaten eller op i „Engene“ hvor kuene gik og beitet, fra Nøstedbækken til Konggatebækken. Nei, han vandret Rebbansbakken op og indover Bragernæsaasen, eller han gik utover Lierstranden helt til den store furuen i Gullaugbugten;

Hanna var ofte meget træt, „men jeg troer nok det lykkedes mig aldrig at lade Fader mærke dette," skriver hun.

Heller ikke var det let for et barn at følge den lærde mands tanker og tale, men hun sier selv, at disse samtaler har været av den største betydning for hele hendes utvikling.

Prosten M. J. Færden, senere prost paa Ringerike, som i mange aar var hendes mands kapellan og husets nære ven i Vang, skrev ved Hanna Winsnes's død i 1872 om hende i Hamar Stiftstidende: „Disse Vandringer blev hende siden uforglemmelige ved de Samtaler Faderen førte med hende og som hos det opvakte Barn lagde Spiren til det rige Aandsliv som siden udviklede sig hos hende og gav hende Øvelse i den Selvfornægtelse og Opofrelse for Andre som skulde gjøre hele hendes Liv saa elskeligt."

Flere steder i hendes bøker træffer man paa en blind gammel mand og en ung pike som han snakker med om alt sit, f. eks. Signelil og Jarlen i „Aftnerne paa Egelund".

Disse farens samtaler, som sikkert hadde gamle Herr Peders egen opdragelsesmetode for sønnerne til mønster — bevisst eller ubevisst — la ogsaa hos Hanna spiren til den dype religiøsitet som senere gjennem hendes mands paavirkning vokste og gjennemtrængte hele hendes væsen, saa den blev stammen i hendes aandsvekst.

Men det var ikke bare religion borgermesteren drøftet med sit svake barn med de kloke øine. Han var selv interesseret i historie og sær i

naturlære og gav hende av sin kundskap. Endog endel latinske sentenser lot han hende lære. Flere av de historier hun har hørt i Drammen i sin barndom har hun brukt som stof i sine bøker, men det er vel snarere gamle sladderhistorier hun har hørt sin mor og hendes veninder snakke om. Der er vel ikke tvil om at borgermester Strøm som historiker og gammel hofmand har fortalt sin datter om tiden da Marie Grubbe og Ulrik Fredrik Gyldenløve holdt hof i Drammen — de gik jo stadig paa sine turer forbi deres residens den store Mecklenburggaard og op bakken til herskapernes ridebane. Men dette stof har hun altsaa ikke benyttet i sine bøker — kanske hun ikke har følt sig sikker nok i det historiske miljø. Derimot har hun brukt fortællingen om den rike enke som levet indgetogent i sit store, dystre hus med sin vakre unge tjener og som aldrig mottok andre end sine skippere, naar de kom fra reis — men fra husets kjelder hørte nattevandrere spæde barns graat, og efter fruens og tjenerens død fandt man smaa barneskeletter derinde.

Der er neppe en av hendes større fortællinger hvor hun ikke gjør en sviptur til Drammen; dit sender hun danske grever og franske skipperkoner, ostindiske prinsesser og alskens landsmænd. Per Sjøkar paa Kongsberg han har nu bare ett ønske i verden: at faa komme til Drammen. Hun presenterer ogsaa en del av de originaler som gamle Drammensere kjender fra forældres eller besteforældres skildringer fra gamle

dager — dels forklædt, dels ganske som de er. Med et par ord fremmaner hun billeder av en forgangen tid:

„Der kommer han vandrende over Aasen fra en Naboby, den gamle bøiede Mand med sin Perspektivkasse paa Ryggen, hvoraf han fremviiste alle Europas Hovedstæder malede med meget grelle Farver," og byens barn stimlet vitebegjærlige om ham efter at ha tigget hjemme om den toskilling de maatte betale for titten.

Eller dette lille glimt fra en fredelig idyl:

„Byen har et vel indredet Hospital. I et af dets netteste Kamre stod den Gamle Anniken Brandt og satte sin Kaffekjedel paa Gløderne. Hun havde just hældt den malede Kaffe af Skuffen ned paa Kjedelen og sat Laaget paa, da man begyndte at ringe med Kirkeklokkerne; hun foldede sine Hænder, neiede og sagde: „I Jesu Navn."

Det er det samme humør Hanna Winsnes lægger for dagen i sine brever, som Hugo Schwartz har i skildringen av møtet mellem den engelske skibsrederfrue og den Drammensiske kjøbmandskone som ikke kan fremmede sprog, men som for at bli bedre forstaat „valgte sine Udtryk som til et Barn og hævede Stemmen som til en Døv." De som kan det gamle Drammens historie vil utvilsomt i det nøiagtige kontrafei av Klokker Holm i „Eremithytten", beskrevet med en Dickensk bredde, gjenkjende en lærer fra gammel tid. „Han var høi og bredskuldret, men ikke rank; Hovedet ludede saa meget frem-

over at den lille Pidsk i hans Nakke stod i horizontal Retning ud over Kjolekraven; hans Ansigt var lyserødt, Øinene lyseblaae, ualmindelig store og udstaaende, Næsen havde en regelmæssig Form, men Munden var stor og den underste Læbe var altid brættet nedad især naar han stod i dybe Tanker. Haaret var af samme Farve som Ansigtet, kun med en mørkere Skattering og sterkt kruset; det var bestemt til at sættes opad i en lille Tupée, men dets vilde Natur saaes i de mange Friheder det tog sig udenfor Regelen, og man kunde ligesom mærke at det var med Uvillie det lod sig holde sammen i en Pidsk. Forresten var Herr Holm iført gulgraa Kjole, sorte Skjægges Knæbuxer og Vest. Mellem Buxerne og de store Støvler saaes et Stykke af de hvide Uldsokker, og paa den Atmosfære der udbredte sig omkring ham mærkede man at de sjelden bleve ombyttede."

Som den svenske Handels-Kari i „Præsten i Särna" gir hun „Drammens private Post" Magrethe Gjængers, som to ganger hver uke vandret paa sine høie mandfolkstøvler mellem Kristiania og Drammen, med et kort skjørt over sine mandfolkebenklær og med mandshat paa hodet. Hun var tæt behængt med pakker foran og bak. Regnet det, slog hun en presenning over det hele.

Barneopdragelsen der og paa den tid beskriver hun: „Paa et net lille Kammer i Kjøbmand M's Hus i Kjøbstaden — — —n i Norge sade dennes to ældste Børn og læste paa deres Lectier en Høstaften i Aaret 1806. Sønnen, en Dreng paa

10 Aar læste i Erasmi Rotterdami Colloquia og Datteren i Telemaque."

Fra hun var ganske liten var Hanna betat av Drammens skjønhet, aasen med de smaa stuer, haverne bak de rike kjøbmandshus — og i mange av disse var hun vel kjendt baade da og endnu mere efterat hun blev forlovet, for baade hun og hendes mand var beslegtet med de fleste gamle Drammensfamilier Holm, Brun, Neumann, Cappelen, Stranger, Tyrholm, Kirkgaard, Hofgaard, Album — og endnu længere tilbake Mecklenburg, Schnell, Leuch, Stockfleth og Sand, hvorav mange, om ikke de fleste, var seilet derop fra Sønderjylland, hadde set der var penger at tjene paa trælasten og paa de store og gode gaarder i Eker, Lier og Skoger, og var blit der for livet.

Det var ikke rart at Hanna følte sig sterkt knyttet til Bragernæs.

Til Strømsø færget hun ogsaa stadig over til Cappelens ved Nedre Sund for to skilling. Men Strømsø bar endnu præg av et slags anneks, fra den gamle tid, da den kaldtes „Hedningesiden", fordi den ikke hadde kirke. Drammen i den tid, det var Bragernæs.

Ogsaa i omegnen blev hun kjendt da hun blev litt større og fik være med. Man hadde ikke landsteder, man eiet og drev sin gaard i Lier og paa Eker eller i Skoger, og der laa man paa landet om sommeren.

Men Hanna hadde en slegtning som hun av sin far var lært til at elske og ære fremfor nogen

anden. Det var hans kjære bror professor Strøm, presten paa Eker.

Av ham, hans hustru og hans hjem har hun git en kostelig og værdifuld skildring i „Præstegaarden paa Landet".

Hun har ikke undset sig for at kalde ham ret og slet „Professor S. paa Eger", og skal man dømme efter den skildring og de historier som gaar om ham i slegten, og som helt falder sammen med Hanna Winsnes's beskrivelse, saa er det hele et absolut sandfærdig tids- og kulturbillede av en av datidens betydeligste og mest ansete lærde mænd paa hans gamle dager og av hans hjem. Hun kjendte ham godt og var ofte i hans hus; hun var endnu ikke voksen da han døde, men hendes hukommelse var fabelagtig.

„Paa en smuk Julidag, saa langt tilbage i Tiden at Brugen af Parasoller endnu var ukjendt for Damerne i vort gode Norge, reiste en ung Pige paa omtrent 18 Aar fra Drammen til Eger Præstegaard i en af de dengang brugelige Karioler. Denne var næsten dobbelt saa bred og sikkert dobbelt saa tung som de der nu (1842) rulle henad vore Veje, og hvis stærkt huskende Bevægelse forskaffede baade hende og Skydsgutten bagpaa hendes Kuffert en god Motion. Foran paa den brede Læderskjærm, der var indfattet med Jernstænger og paa hvis midterste Top en lille Jernfugl var anbragt til Prydelse, var hendes Hatæske bunden, og ovenpaa samme laa en stor Voxdugsparaply; men denne laa ganske rolig, der var intet Brug for den paa denne skyefrie Dag."

— — —

Der er ikke tvil om at denne kariol har Hanna hat et intimt kjendskap til; den har sandsynligvis været borgermesterens egen.

Ved fremkomsten til den store prestegaard møtes denne unge pike, som har en tydelig likhet med Hannas søster Petronelle, men som i fortællingen heter Betzy, av tanten. Professor Strøm var gift med Helene Dorothea Grave, datter av formanden i embedet, og beskrivelsen av hende synes ogsaa at stemme paa en prik.

„Fru S., en net lille Kone med et fint regelmæssigt Ansigt, hvis raske, muntre Udtryk Alderen endnu ikke havde udslettet—. Hun var af dem der altid talede bedre om den Fraværende end om den der kunde besvare hendes Stiklerier". Hun tar derfor straks imot den unge pike med at „Livet paa Landet nok bliver noget andet end at hænge over en Brodérramme." Fru S. beklager sig over at hun kalder sig Betzy, „det skal vel være Engelsk", istedetfor Lisbeth som er „din Bedstemoders ærlige Navn." Det rimer ogsaa sammen med at Petronelle av sin engelsk-anstrøkne mand, som altsaa ifølge Moer Koren har været litt lapset, kaldtes Nelly, mens de andre i slegten har faat sit navn forkortet til Nella. Ogsaa her optræder en uskjøn ung pike, „den Stakkel er meget skjæv." Hun heter ganske likefrem Hanna. Det er igjen bare øinene som gjør hende „taalelig."

Saa gir Hanna Winsnes et fuldkommen egte og meget henrivende portræt av onkelen, hans store lærdom, hans gode hjerte og hans ikke mindre

fremtrædende distraktion. Det hele har selvoplevelsens præg.

„Aftensbordet var allerede dækket, man ventede kun paa at Præsten eller som han meest kaldtes Professoren skulde agte paa deres gjentagne Anmodning om at indfinde sig; men den gode Mand sad saa fordybet i sine Studeringer at han forglemte baade sin egen og andres Apetit.

Som han der sidder i sin blommede Kattuns Slaaprok og med sin hvide Papahue paa Hovedet ville vi gribe Anledningen til at betragte ham lidt nøiere; vi kunne trygt gjøre det, han mærker os aldeles ikke.

Professoren er en temmelig høi, maver og bredskuldret Mand. I hans blege Ansigt kan ikke findes Spor af nærværende eller fordums Skjønhed. Næsen er fladtrykt med Undtagelse af den yderste Ende, der staaer noget opad. Munden har tynde Læber og Øinene ere smaae og af en blaagraae Farve, men hans hele Udseende og Væsen udtrykker dog saa megen Godmodighed at han vinder de Fleestes Hengivenhed.

Det Værelse hvori han sidder er lyst og tækkeligt, det har 2 Fag Vinduer til Gaardsrummet hvorigjennem man har Udsigt til Kirken og Skoven, dets Vægge ere overalt skiulte af Boghylder undtagen der hvor den bredrandede Kattuns Topseng optager Pladsen; under det ene Vindue staaer et stort Bord, men hvad Farve dets Skive har kan ikke opdages formedelst den Mængde Bøger der ligge udbredte derover. De fleeste af disse høre til Botaniken og Naturhistorien; men der findes

ogsaa nogle theologiske deriblandt, og da det er Løverdagsaften, saa er det i dem han nu læser.

Endskjøndt Kariolen havde standset lige under hans Vinduer, havde han dog ikke ringeste Idée om at der var kommen en Fremmed til Huset; men det hændte denne Gang hvad ellers var en Sjeldenhed, at han bemærkede Betzys tækkelige Ansigt som noget Nyt i det samme han treen ind i Stuen.

„Hvad er det for en lille Pige?“ spurgte han med sin lave, noget snøvlende Stemme.

— — —

Hun fik Plads ved Professorens Side ved Bordet. Medens hun efter de Øvriges Exempel holdt sin Bordbøn, sprang et Dyr, der var en Mellemting mellem Kat og Hund, op paa hendes Skjød for derfra at hoppe over paa Professorens. Betzy foer i Veiret ved denne Overraskelse, og Oldingen smaaloe over hendes Forskrækkelse; det var øiensynligt at hendes venlige Udseende behagede ham; thi han talede sjelden saa meget til et Fruentimmer som til hende.

„Har hun seet saadan en Kat før?“ spurgte han. „Den er meget sjelden. Man har enddog villet paastaae at de ikke fandtes i Norge. Men nu har jeg Beviset i Hænderne, nu skal jeg skrive en Afhandling derom.

Her ere alle Kjendemærkerne paa en ægte Vildkat. Hovedet er fladtrykt, Halsen er lang og tyk, og see her de to hvide Striber, een for og een bag Øret, ere ganske tydelige.“

Professoren henvender sig derpaa til sin Kapellan.

„Det er blot mærkværdigt at der slet Intet forekommer om Katte i Det gamle Testamente, Herr N. Vi havde næsten Grund til at betvivle at Israels Børn have kjendt dette nyttige og hyggelige Huusdyr, dersom det ikke hændelsesvis forekommer hos Baruch, Kap . . 21. Man troer rigtignok at vilde Katte nævnes hos Profeten Esaias, men det er ganske uvist. Vor Bibeloversættelse slipper ellers meget nemt fra Sagen; thi den verterer ikke Ordet, men lader det løbe efter at have afklædt det sin oprindelige Dragt. Som det heder loco citato: „Men Zion skal ligge der og deres Huuse skal være fulde af Ohim." Naar vil dog engang *viri cruditione præditi* forbarme sig over ulærde Bibellæsere? Det vil vel endnu i mange Aar blive et *pium desiderium*."

Nu er det vel ikke sikkert Hanna har husket denne latin helt op i sin alderdom, men der har hun altsaa hat sin mand at ty til — hvad hun gjorde ofte i vanskeligheter. Professor Strøms forkjærlighet for katter er vel kjendt i hans slegt. Han taler videre om disse:

„Det skal ellers blive interessant" vedblev den gamle Naturforsker, der var kommet ind i sin Yndlingsmaterie „naar vi dræbe denne Kat, da at dræbe en tam paa samme Tiid og saa maale hvis Tarme der er længst; thi uagtet sin Størrelse skal den Vilde have kortere Tarme."

„O, gid Du vilde maale dens Tarme imorgen den Dag," sagde Professorinden „saa bleve de ikke opfyldte af mine stakkels Kyllinger."

„Hvor kan du ønske det, Mor? Den maa leve

til den har født Unger; det skal just blive interessant at iagttage Blandingen, og beholde de da Kjendemærkerne paa den ægte Vildkat efter Moderen, saa vil jeg forære min Broder en, det vil falde i hans Smag."

„Det er underligt nok" bemærkede Fruen „at gamle lærde Mænd kan more sig over Katte; heri ligne de Børn som i saa meget andet."

„O ja, min Kone, der er meget hvori det ikke er saa galt at ligne Børn," svarede Herr S. godmodigt, og dermed var den Diskurs til Ende."

Den unge pike hører saa denne naturforsker præke om søndagen og erklærer at „hun syntes ikke at have hørt en Tale som hun bedre forstod og som hun længere kunde beholde i sin Erindring." Hun sier ogsaa om ham: „Han seer lidet paa det udvortes Passende, han regner blot Hjertets Fortjenester."

Men Hans Strøms distraktion overfor det daglige livs ting er uten begyndelse og ende og morer Hanna særdeles; den gjør den store mand saa menneskelig for hende. Hun fortæller at „hans Kone driller ham altid for at hun selv har maattet frie, da han bestandig glemte det." Hun var enke efter hans formand i Voldens sognekald, presten Morten Meyer, og det har selvfølgelig efter tidens skik været Strøms pligt at fri til denne enke. Helene Dorothea var saa grei og praktisk og usentimental at hun nok kan ha været mand for at klare den ting selv. Hendes far hadde været prest paa Eker, saa det har vel været hende som har faat Strøm til at søke sig dit.

Det praktiske livs ting er jo alle bagateller for den lærde mand og formodentlig omtrent av samme valeur. At en av husets damer en dag savner sin hat og professoren en stund efter kommer hjem fra sin spasertur med den paa hodet forbauser egentlig ingen, men hans i den retning noget prøvede kone utbryder med en rigtig Holbergsk vending: „Ak, den Kone som har en lærd Mand, hun har sandt for Herren mere at tage Vare paa end Nogen veed, man kunde gjerne behøve en Barnepige til ham."

Alvorligere blir det, da professoren en dag uteblir til middagen og ikke engang indfinder sig til aftensmaaltidet. Hele prestegaarden opbydes og gaar tilskogs for at lete efter ham. „Henimod Dagbrækningen var Kapellanen saa heldig at opdage ham paa et fjernt Bjerg. En Fugl der forekom Naturforskeren fremmed havde lokket ham fra Træ til Træ til Skumringen overfaldt ham og han ganske havde forvildet sig."

Men da skjænder den myndige Helene Dorothea:

„Jeg tør sandt for Herren aldrig slippe Dig ud mere. Du veed jo hverken Syd eller Nord, saa klog du end skal være; jeg troer jeg maa have Dig i en Indgjærding som mine Kalve, eller ogsaa skal jeg lade samle en heel Deel Urter ind i Borgestuen som du kan ligge og rode i, saa veed jeg dog hvor jeg har Dig henne."

Professoren taler med den unge pike om naturlære og religion, og hun med ham om sin kjærlighet og forlovelse med en løitnant som ikke er velset

av forældrene. I sin godhet lover professoren at hjælpe dem, „men mind mig derom, mit Barn; jeg glemmer saa let saadanne Smaatterier.“

Levende og prægnante staar de to egtefolk frem av disse korte samtaler, muntert og varmt set og opfattet i det gjensidige forhold av den unge pike. Baade karakteristiken og begivenheterne er for begges vedkommende ganske sandfærdige, selv om den unge Hanna har fæstet sig mere ved den gamle naturforskers likegyldighet for sit eget liv end hans levende interesse for det som omgav ham. Den mand som har skrevet om Eker at „det kan regnes blandt de besynderligste i Norge — — og næsten i alt forskjelligt fra dem jeg kjender tilforn. Paa et saadant Sted at lukke Øinene til og ikke antegne hvad der var mærkværdigt vilde have kostet mig mere Møie, en større Selvfornægtelse end at agte derpaa og fatte det i Pennen — “ han er nærværende nok paa det felt som interesserer ham. Men Helene Dorothea kan ha faat nok av videnskabelighet i huset; hendes far presten Christian Grave var litt av samme sort som manden. Han utgav: „Prisca & Nova Egeriana“.

Hanna Winsnes har her den mest ugenerte og direkte bruk av levende model som et publikum kunde ønske sig at komme paa spor efter. Og det er ikke noget enestaaende eksempel i Hugo Schwartz's digtning; prestekonen følte sig tryg under masken, og fordi modellerne var døde turde hun desto bedre benytte sig av sit skarpe blik for og sin rike viden om mennesker hun hadde møtt og kjendt, og av sin fabelagtige hukommelse.

Hun slutter denne lille skildring fra Eker og Drammen, som runder sig om en romantisk og utrolig liten kjærlighetshistorie efter tidens smak, ganske efter sit eget sind og hjerte:

„Fornuften bør altid tabe i Kampen mod en oprigtig Kjærlighed."

Det er, foruten portrættet av Hans Strøm, steds- og tidsskildringen som er av værdi.

Hanna har baade i onkelens og senere i hans eftermand presten Schmidts tid besøkt den vældige gamle prestegaard og St. Petri kirken ved Haug som Hans Strøm beskriver: „Indeni bestaaer dens fornemste Prydelse i en af Alabaster meget vel udarbeidet Altertavle med Pillere af rødflammet Marmor og 2de paa Træe malede Billeder paa Siderne eller Fløiene, som ere Retfærdighed og Styrke, begge i halv corporlig Størrelse og af en Mesters Haand."

— — —

Da Hanna var mellem ti og elve aar, døde hendes far, en og sytti aar gammel. Samtidig blev moren meget syk. Hanna blev saa fortvilet at hun „alvorlig tænkte paa om det gjorde meget ondt at drukne sig," fortæller hun. „At Selvmord var Synd tænkte jeg slet ikke paa."

Men moren kom sig, og Hanna opgav at ta livet av sig.

Borgermesterens kone, som bare var i firtiaarsalderen da hendes mand døde, hadde et straalende humør og en dyp og lys tro som hverken sorg, sygdom eller andre vanskeligheter kunde faa bugt med.

Det var jo ikke saa let at skulle leve av den lille pension efter det fete embede — Bragernæs accise hørte ogsaa med i borgermesterens gage — men hun hadde baade slegt og venner som gjerne vilde gjøre sit for hende. Men hendes søn Peder, som forgudet sin mor, skrev fra Kjøbenhavn og sa aapent at den eneste maate han kunde faa sine eksamener paa var om hun flyttet ned — han hadde altfor mange venner og kjendte som bad ham ut, og naar han bodde alene, lot han sig altfor villig trække bort fra studierne. En slik bøn stod fru Strøm ikke for. Vel følte hun sig hjemme i Drammen, men hun hadde ogsaa slegt i Danmark. Hun skrev til Peder at hun hadde besluttet at flytte til Kjøbenhavn.

Hanna blev fortvilet over alle grænser. Hun var saa syk av sorg at hun blev sengeliggende en hel uke; hun kunde ikke tænke sig at skulle leve uten aasene, elven, vennerne og det gamle hjem med tjenerne som hadde været der fra før hun blev født og med dyrene i stald og fjøs.

Paa hendes tolvaars fødselsdag reiste fru Strøm og Hanna med „Sølvposten fra Kongsberg over Christiania og Gothenborg til Kjøbenhavn." Møblerne var fragtet med en jagt, og med den fulgte en av deres gamle piker som ikke orket at skilles fra sit herskap.

Det var en vidløftig affære at reise til Danmark dengang. Til omkring midten av 1700 tallet var den kongelige post mellem „Rigernes Hovedstæder" bare ridende og avgik to ganger om aaret.

Avgangstiden blev paa forhaand averteret i Intelligenssedlerne: „saafremt der ikke ganske uventet skulde indtræde Forhindringer.“

Siden 1770 eksisterte en fjortendaglig „Agende Post for Pakker og Reisende saa billig som muligt til Vedkommendes Fornøielse.“ Med denne agende post, som kunde bestaa av en eller en hel række vogner, sendtes sølvbarrerne fra Kongsberg for at bli myntet i Kjøbenhavn, og reisende blev tat med fra de forskjellige skydsskifter, hvorhen de hadde sendt „forbudssedler“ i forveien. Dens officielle navn var nu „Den norske Expresse“.

Skjønt avertissementet lød paa at postvognene var „commode for Passagerer, da disse Vogne blive med Dækkelser over, hvori de i ondt Veirlig kunne sidde i Tørre og Fragtgods ligge under god Conservation“, var det en alt andet end behagelig reise, som tok sine tre uker. Skifterne hvor der skulde overnattes var i de dager ikke behagelige, skjønt f. eks. gjestgiveren paa Svangstrand — paa Ringeriksveien — beroliget sine gjester med denne indskrift over døren — den henspiller muligens paa en ufredelig nabo:

I Guds Fred Huset staaer for Uvens Øie,
Thi den misundte Jord sig ogsaa lader pløie.
Der æder jeg mit Brød og frygte vil min Gud.
Gud signe Hver og Een som her gaar ind og ud.

Det var heller ikke ganske ufarlig at reise ifølge med sølv, myntet eller umyntet; i 1786 blev posten med 400 Rdl. røvet. Heller ikke var det en billig befordring; fra Bragernæs til Kjøbenhavn kostet turen „28 Rdl. foruden Indskrivnings-

penge, „Drikke“ til Postillonerne samt Is- eller Færgepenge over Sundet.“ Hver „expresse“ skulde ledsages av „paalidelige og kultiverede Mænd af god Conduite,“ men det hændte sig nok at enkelte passagerer viste en konduite som ikke var til at skryte av baade inde i vognen og paa skifterne.

Det er nok minderne fra denne reise og hjemturen fire aar efter som faar Hanna Winsnes til at begynde novellen „Skipperkonen“ med en ode til „den ædle Dampskibsfart: O, at du havde været til i min Ungdom, da havde jeg sluppet for mangen kjedelig Dag.“

*

Efter en meget ubehagelig tur naadde da fru Strøm og Hanna Kjøbenhavn, hvor Peder tok imot dem med stormende glæde. De flyttet ind i sin lille leilighet i en trang gate nær Kongens Nytorv, der forekom Hanna som „et mørkt Hul“ sammenlignet med Drammens lave hus og mange haver.

Hun var saa ulykkelig at hun, av angst for at moren skulde merke det og bli bedrøvet, sa hun hadde hodepine — „dette var heller ingen Løgn, da jeg græd om Natten, saa jeg fik ondt i Hovedet.“ Hun la sig tilsengs. Men moren kjendte sin lille Hanna og visste ogsaa hvordan man skulde ta hende; man maatte appellere til hendes gode hjerte.

„Dersom du bliver ved at være misfornøiet, bedrøver du mig mere end du selv forstaar. Det som er nødvendigt maa man finde sig i. Vil

du ikke stræbe at gjøre dette for min skyld?" sa fru Strøm.

Hanna prøvet fra den dag at vise moren et glad ansigt.

Det som i begyndelsen hjalp hende var samværet med den muntre, musikalske bror og ogsaa nogen av hans kamerater. I sin første novelle „De to Anonymer", fra hvis helt, den glade student, hun har hentet sit pseudonym Hugo Schwartz, har hun lagt handlingen til Kjøbenhavn, og Peder er sikkerlig forbillede til studenten som „havde et godt Hoved naar han blot vilde bruge det og som sjelden var forlegen for Svar." Og den kunde være som sagt av Peder selv bemerkningen om at „det ligner et Fruentimmer at føie en Moral til Gaven; thi jeg erindrer aldrig at min Moder har givet mig en Ting uden at tilføie: Men nu maa du ogsaa være en god og flittig Dreng!"

Men den samme student er ogsaa meget glad i sin mor; han svarer paa en indbydelse: „Jeg kan ikke. Jeg har lovet Moer at see til hende i Aften. Jeg vil ikke hun skal vente forgjæves." Og mon det ikke er et billede av sit eget forhold til moren hun gir i „Min Reisekamrats Historie", som ogsaa foregaar i Danmark. Hun skildrer en gammel dame: „Hun var meget sygelig, saa hun kom aldrig ud uden i de varme Sommermaaneder, men der var hos hende en Duft af Reseda og Krydderthe som bestandig stod paa Ovnen, og i Værelset var Kanarifugle og Myrtetrær." „Om Sommeren tillod hun mig ikke at læse for sig, jeg maatte ikke forspilde de Timer jeg kunde tilbringe

i fri Luft, sagde hun. Jeg gik fordi hun ønskede det, men naar jeg kunde bringe hende det første Jordbær eller nogle Yndlingsblomster, saa var det min kjæreste Leg."

I Kjøbenhavn fik hun ikke mere undervisning i boklig lærdom. „Jeg var jo kun en Pige." Alt skulde gaa til Peder — nu som indkomsterne var smaa, forslog de ikke til mere. Men hun lærte alslags fine haandarbeider, knipling, tyksøm paa bobinet og især silkesøm. Hun mener selv at hendes skjævhet tok til ved al denne søm — som det ikke moret hende at lære. Derimot blev hun henrykt da en fætter — en av Ole Strøms sønner, som hørte hun hadde en vakker stemme — forærte hende et piano.

„Det kostede bare 14 Spd., saa det var nok ikke saa rart", sier hun, men det skaffet hende megen glæde. En student gav hende undervisning.

„Men det var nok skrevet i Stjernerne at jeg aldrig skulde faa lære noget ordentligt" klager hun. Efter et par maaneders undervisning blev hendes lærer syk, og da han blev frisk, faldt moren i en langvarig sygdom. En hel vinter hadde hun gigt i armene og kunde ikke røre sig. Hun maatte pleies og mates som et litet barn av Hanna og den gamle norske pike.

Den første tid i Kjøbenhavn var kummerlig for Hanna, skjønt broren og hans venner gjorde hvad de kunde for at muntre hende og tok hende med paa turer omkring byen. Da blev der med ett en stor forandring i hendes liv. Strøms hadde en del slegtninger i Danmark,

og hos en av disse traf de en dag sammen med en landsmand legationsraad Pløyen og hans unge frue. De blev saa indtat i fru Strøm og Hanna, og disse to i Pløyens, at der straks blev sluttet et varmt venskap med hyppig omgang.

Fredrik Adeler Pløyen var god nordmand, hans far var sorenskriver i Gudbrandsdalen, hans mor Ottelie Mørch fra Kristiansand, hvor han selv var født 1764. Han blev i 1798 gift med den unge Johanne Jacobine Bachmann, datter av en dansk prest.

Pløyen hadde været diplomat og hadde i 1815 været medlem av den kommission som foretok det finansielle opgjør med Norge. I 1825 blev han entlediget fordi han skulde ha snakket uforsigtig om Fredrik den sjette „i Anledning af Tabet af Fødelandet, som han omfattede med megen Hengivenhed." Han var ogsaa meget vittig og slagfærdig, saa han nok skaffet sig fiender. Han fik ikke anledning til at forsvare sig og fik ikke vite hvad han skulde ha sagt for krænkende ord om majestæten. Han blev meget bitter og bedrøvet efter dette. Men det var altsaa før noget hadde ødelagt hans selskapelige humør at Hanna kom sammen med ham og hans frue, og hun kastet straks sin sværmeriske ungpikekjærlighet paa den 22 aarige yndige, varmhjertede og dannede dame, som var sykelig og nødig vilde gaa i selskaper, men som var meget musikalsk. Hun likte Hannas stemme, og de to begyndte at musicere sammen.

„Fra den Tid regner jeg en ny Periode i mit Liv," sier Hanna. „Den Forandring, der ellers

foregaar i en ung Piges Hjerte med den første Kjærlighed, erfarede jeg ved mit første inderlige Venskab med Fru Pløyen. Kjøbenhavn blev nu smuk; Lystturene til de omliggende Slotsparker, der før havde kjedet mig, fordi man maatte gaa saa ordentlig og ikke tage saa meget som en Sten," — slegtsinteressen for mineralogi fornegter sig heller ikke hos hende — „bleve nu yderst interessante i hendes Selskab. Man behandlede mig som Voxen, og jeg blev voxen fra den Stund hvad Følelser angik, i Kundskaber bliver jeg det aldrig!"

Pløyen hadde som chargé d'affaires reist meget og kunde fortælle udmerket, og det var just noget for Hannas kundskapstørst og vitebegjærlighet. Men endnu bedre var at hun hos Pløyens traf en hel del av tidens literære og videnskabelige størrelser.

Hun traf der digteren Christian Pram, som var Gudbrandsdøl og kjendte Pløyen derfra, og han blev hendes gode ven. Han var „meget skattet af sin Samtid" og var en tid Knud Lyhne Rahbeks medredaktør i tidsskriftet „Minerva". Gjennem ham kom Hanna i forbindelse med professor Rahbek og fru Kamma paa „Bakkehuset".

I sin novelle „Tyrolersangerne" skildrer hun en aften der og gaar ikke avveien for at bruke de rette navn.

„Professoren sværmede for Theatret, og det gjorde mange lærde og brave Mænd paa hans Tid" sier hun om Rahbek og lar ham uttale at „Kunsten maa æres og opmuntres i enhver Stand, det

er den der bedst kan hæve os over alle Standsfordomme."

„Det ligner dig" svarede Kamma og klappede venligt hans røde Bakkenbart. Og Kamma siger: „Der ligger jo i de fleste Nordboers Bryst en Længsel efter Syden. Alle Planter ville stedse trække sig mod Solen, helst de svage."

Hun uttaler ogsaa at „Den sande og elskværdige Ydmyghed forekommer mig at være den der glæder sig over de Fortrin og Evner Forsynet har skjænket ham, men som ogsaa med Glæde seer større Fortrin hos Andre."

Men „han med den graa Kjole og det lange Øienhaar, som saae saa daarlig ud, det var just en Digter af det rette Slags", sier hun. „Han gjemmer sine Tanker og lader dem trykke. De, som løbe ud af Munden, faae de ingen Penge for."

„Det var en saare behagelig Aften. Den gode Professor følte sig lykkelig ved at kunne glæde saa mange og fremfor alt ved at se sin elskede Kamma saa rask og oplivet. „Oehlenschläger, der dengang stod i sin Ungdoms fulde Kraft, blev hævet paa Tonernes Vinger til den høieste Begeistring." Det var før hans store utenlandsreise; han kan nok dengang endnu ha set „daarlig ud".

Om tidens literære smak straks efter aarhundredskiftet sier hun: „Man læste Lafontaine og saae „Menneskehad og Anger" opføres; nu læse vi Paul de Cock og slaaes om Campbellerne, hver Tiid sin Manér."

Hun elsket at gaa i teatret og se „Vaudeviller, hvor der foregaae de mest komiske Scener af Ver-

den, og midt i dette Latterlige de deilige rørende Sange. Det er just som jeg kan lide det."

Over de nyere operasange morer hun sig mindre: „Takket være de nyere Komponister, der ligesom søge at drille Menneskestemmen ved at stige høiere end den kan naae, hørte man ikke Ordene."

At det tidlig utviklede pikebarn har brukt sine øren godt ved de politiske diskurser i Pløyens hus, viser hun ved de samtaler som føres i „Grevens Datter", den ene av Hugo Schwartz's to større romaner:

„Det var den paafølgende Vinter at Fredrik den Sjette døde. Jeg vil ingenlunde beskrive de Sørgefester der i den Anledning fandt Sted. Gud skal vide vi have læst nok om dem; enhver kjender ogsaa Studenternes mislykkede Adresse til Christian den Ottende, og mangt ædelt Hjerte har vist taget Deel i de brave Danskes feilslagne Forhaabninger" — — — —

„Jeg haaber paa bedre Tider, naar vi faae en ny Konge. Vi faae vist en anden Statsforfatning" sier en.

„Gud veed om en konstitutionel Forfatning var noget ønskværdigt" svarer den anden.

„Vil han da ikke gjøre det Mindste til at lette Landets trykkende Gjæld?"

„O, jo! Han har formindsket Hesteholdet og ophævet Bouche de Cour, men Gratialet, som skal skjænkes isteden, vil nok overstige de forrige Udgifter ved Hoffet." Og hun lægger til for sig selv: „Det forekommer mig som naar man i Rom lader

alle Kirkeklokker tie i Fasten for at bevirke Stilhed, og saa Gadedrengene med deres øredøvende Skralden gjør meget værre Alarm for at tilkjendegive Tiden."

Disse samtaler er tydelig en politikers ironiske ord og meninger, ikke en fjorten-femten aarig pikes. Den som snakker om gateguttene i Rom har nok hørt dem selv, og der var Hanna aldrig.

Hanna gik til konfirmation for rationalisten Claus Pavels, senere slotsprest i Kristiania og derefter bisp i Bergen.

„Men jeg lærte mere Christendom ved min taalmodige Moders Sygeleie end af ham" sier hun. Med alle sine legemlige lidelser bevarte fru Strøm sit humør og hadde altid en spøk til Hanna.

Men vinteren 1805 blev hun pludselig meget daarlig av en indre sygdom, og otte dager efter døde hun. Fru Pløyen var sengeliggende i denne tid, og Hanna vilde skaane hende for at faa besked om at veninden var farlig syk. Saa var hun og piken alene om at pleie moren; Peder hadde rigtignok tat en huslærerpost i Norge, men økonomien var meget trykkende efter al den sygdom i aarevis.

En morgen da moren hadde sovet godt fik Hanna haab om bedring:

„Nu blir du vist bedre, Mor!"

„Nei mit Barn," sa fru Strøm, „Du maa ikke ønske mig tilbage til Livet; jeg har seet saa meget af Guds Herlighed medens jeg sov at jeg ikke længer kan trives paa Jorden."

Dette hjalp den fromme Hanna til at bære sorgen da døden kom. Men hun var i lang tid bakefter

meget svak. Hun taalte ikke at høre musik, fordi moren altid hadde nynnet med naar Hanna sang eller spilte.

Nu var Hanna alene og uten eksistensmidler. Christian Pram, som interesserte sig for den begavede unge pike, gik da til kongen og fortalte at Jens Henrik Strøms datter var i vanskeligheter, og kongen gav hende da en aarlig pension, til tak for farens fortjenester.

Slegt og venner kappedes om at faa den avholdte unge pike til sig.

Hendes onkel, etatsraad Ole Strøms og Ulrikke Eleonora Langhorns tre sønner, hendes fættere, vilde ha hende som fælleseie; den ene, Christian Ludvig, senere prest og konsistorialraad, som var gift med en datter av professor Rasmus Nyerup, skulde ha hende i huset, de to ugifte vilde sørge for fornødne klær og lommepenger, men hun vilde ikke lægge byrden paa de unge mennesker.

Pløyens tilbød at ta hende som sin datter, og det fristet Hanna i høi grad, men hun visste at hun da vilde ha fordrevet en slegtning av Pløyen som ogsaa stod paa bar bakke, og det ansvar kunde hun ikke ta paa sig.

Saa valgte hun med tungt hjerte og stor ulyst at følge sin søster Petronelles indbydelse til at komme tilbake til Drammen og hjælpe at styre hendes store hus.

„Hvis du ikke kommer, er jeg nødt til at tage en Fremmed," skrev Petronelle. Da forstod Hanna at hun trængtes og at det var en slegtspligt at reise.

KAREN STRØM, FØDT PLATHE

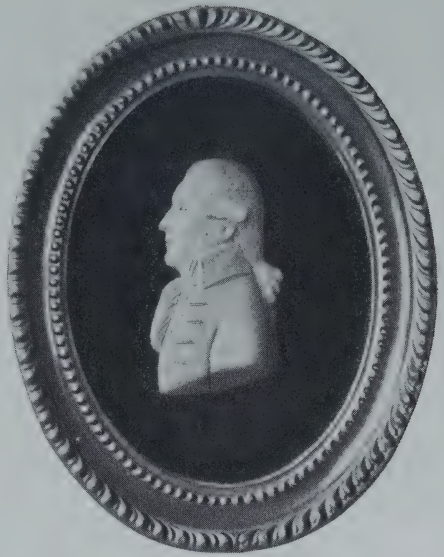

BORGERMESTER JENS HENRIK STRØM

Fotografier efter voksreliefer i Drammens Museum

Men nu var hun meget mere ulykkelig over at forlate Danmark end hun hadde været da hun reiste fra Drammen.

De fire-fem aar hun levet der var av den største betydning for hendes utvikling, og hun betragtet hele sit liv Danmark som sit eget land like godt som Norge.

„Men havde jeg vidst hvor Fru Pløyen vilde tage sig nær af at jeg reiste, havde jeg aldrig orket at bestemme mig til det," skriver hun.

Den elskelige justitsraad Dorn i „De to Anonymer" og hans yndige datter Augusta, som sitter og broderer ved sit sybord i den lyse vakre stue med et glas aurikler i solstrimen foran sig — og som holder aapent hus for akademisk ungdom — har stor likhet med legationsraad Pløyen og frue. Kjøreturen utover Strandveien til frokosten paa Bellevue i to store holstenske vogner er selvoplevet nok, og sangen til justitsraaden fra nyperoserne: „Gesandter vi er fra den Klippe-Egn" — har sikkert Anette Schwartz's egte søster Hanna digtet til Pløyen.

Der bestod et inderlig venskap mellem hende og Pløyens med stadig korrespondance helt til fru Pløyens død i femtiaarene. Den Hanna Winsnes engang var blit glad i var hun ven med saalænge livet rak.

„Jeg har faaet et stort Held i Livet, nemlig at mødes med saa mange fortræffelige Mennesker" sier hun selv naar hun taler om tiden i Danmark.

Og hun holdt av selve folket; hun forstod dets kaar. Med sin demokratiske lægning, som bunder

i hendes gode hjerte og medfølelsen med alt som har det ondt, tar hun parti for den danske bonde.

I „Min Reisekamrats Historie", som væsentlig foregaar i Jylland, sier hun: „Der er Love nok for den Ringe, for Bonden, man maa ikke engang gaa med et Gevær i Haanden, langt mindre løsne det mod et Dyr der vil opæde Sæden; man maa ikke holde en Hund engang til Forsvar. Men for de Rige og Fornemme troer jeg ikke der er nogen Lov; thi de gjøre som de ville, og Gud hjælpe den der tør klage." — — —

„Og hvis nogen spørger mig hvorfor jeg som en læg Person, der har min Tid saa besat, har villet spilde Tiden med at skrive en Fortælling, saa svarer jeg: „Det har jeg gjort for at vise Verden hvor meget Troskab og Kjærlighed der findes hos mit Fædrelands Døtre og hvor liden Frihed der er dets Mænd forundt."

Hun følger helt til sine sisste aar Danmarks skjæbne med sterk interesse.

— — —

En augustmorgen i øsregn satte Hanna sig igjen i postvognen for at begynde reisen tilbake til Norge. Hun graat begge de første dager over alle de kjære venner hun hadde forlatt, over Danmarks kyst som blev fjern bak Sundets graa bølger. Hun hadde et par ubehagelige medreisende, som især var generende paa skifterne, saa hun likevel var meget glad da vognen endelig rullet ned over Paradisbakkerne og hun saa Lierdalens kjendte landskap for sig og visste at hun snart var fremme. Hun blev mottat med henrykkelse av sin søster

og svoger og deres barn. Men ulykkeligvis blev Petronelle syk og sengeliggende straks Hanna kom, og hun fik nu hele det store stel alene; og hun kunde absolut ingen ting, for Strøms gamle pike hadde jo sparet Hanna for alt husarbeide. Men da var „Oline Borgermesters" god at ty til. Det var hendes forældres gamle kokke, som da fru Strøm forlot byen hadde nedsat sig i Drammen som kokerske i selskaper. Og „saa anset var hun" fortæller Hanna Winsnes i sin lille bok „For Tjenestepiger", „at da hun døde, fulgte Byens Embedsmænd hende frivillig til Graven."

Til Oline sprang Hanna i alle vanskelige tilfælder og fik gode raad. Men mest brukte hun sin egen gode forstand, og den hjalp hende langt. Petronelle hadde netop opdaget at hendes stuepike stjal, og gav nu Hanna ordre til at passe nøie paa hende. Det var meget pinlig for den unge pike og mot hendes natur at skulle være spion og politi, og piken la hende ogsaa for had og gjorde alskens vanskeligheter for hende. Da hun reiste, blev alt lettere og bedre.

Og da det laa i Hannas karakter at bli glad i det arbeide som voldte hende vanskeligheter, fik hun snart interesse for matlagningen. Hun nøiet sig ikke med at en ret skulde være saan og saan, men begyndte at studere paa hvorfor den i det tilfælde blev slik og i det slik, og kom uten at kunne spor av kemi efter hemmeligheten med mange kemiske forbindelser.

Men hun følte en hunger efter kundskap i boklige fag; hun stod ved komfuren med sleven

i den ene haand og en geografi i den anden. Og hun fik Morten Kirkgaards kontorfolk til at lære sig regning; stykkerne regnet hun i hodet, naar hun om sommeren gik eller kjørte ut og ind fra landgaarden i Lier til byen for at stelle middag for kontorpersonalet. Hun hadde sin dag besat fra tidlig morgen til sildig aften.

I den biografi som det svenske tidsskrift „För Hemmet" har ved Hanna Winsnes's død i 1872 staar der. „For de mest fremherskende egenskaper ved hendes husholdningsbøker: klarhet, nøiagtighet og praktisk anvendelighet, har det store antal av hendes landsmandinder, der har draget nytte av dem, denne hendes prøvetid at takke."

Eftersom hun selv blev dygtigere, og naar søsteren selv gik med, blev der jo tid tilovers til samvær med slegt og venner. Men Drammenserne var skuffet over at „Kjøbenhavnerinden" ikke interesserte sig for og visste besked om nye moder; hun hadde ikke vanket i en kreds hvor disse spilte en rolle. Og Hanna paa sin side syntes ikke længer det var morsomme, men raa løier, naar ungdommen satte baljer med vand paa mørke trapper, saa folk gik paa hodet i dem, eller at haner blev smuglet ind „paa toppen" av gamle damers senger, saa de blev livskræmt om morgenen naar disse begyndte at gale.

Hun skriver i en sen alder i brev til en dattersøn at „Folket var dengang muntert, godmodigt og raat".

Men snart følte hun sig hjemme igjen i Drammen; og det som bidrog mest til det var at hun

sluttet et varmt venskap med Thrina Cappelen, som var fire aar ældre. Cappelens hadde med det samme Hanna kom tilbake bedt hende betragte deres hjem som sit eget, og der var hun ogsaa i al sin fritid, enten i bygaarden eller paa det deilige Eidsfos ved Ekernvandet — Austad, landstedet like utenfor Drammen, brændte et par aar efter at Hanna kom tilbake.

Hun kaldte fru Cappelen mor og saa op til hende som til et høiere væsen. I „Smaae-Digte" skrevet paa Tanum har hun et digt „Til Madame Cappelen", som gir litt besked om denne dame.

„Jeg veed Du, elskte Moder, ej forsmaaer
det Smaae; thi selv i ringe Blomst Du finder
de skjulte Spor, der om Guds Almagt minder;
Hans Skaberalmagt for dit Øie staaer,
og mindste Plantes Støv et Værd da faaer."

Thrina og Hanna var uadskillelige til de giftet sig, den første med presten Realf Ottesen, senere prest i Sande, Hanna med Paul Winsnes. „Vi vare Hinanden saa hengivne som faa Mennesker have været her i Verden," sier Hanna. De var begge optat av musik og poesi, og Mor Cappelen egget deres interesse ved at foranstalte præmiedigtning, hvor hun selv rigtignok oftest vandt prisen.

Thrina hadde været opdraget i Christiansfeld hos Herrnhuterne; hun underviste veninden i tysk, som Hanna ikke hadde lært et ord av, for at de sammen kunde glæde sig ved de tyske digterverker. I Eremithytten paa Eidsfos, i den lille lund ved elven eller et av de mange idylliske

steder paa den vakre gamle gaard sværmet og digtet de to unge piker sammen. De var ogsaa begge interesseret i komedie, og Hanna var en ivrig og dygtig skuespillerinde; Drammen hadde dengang et meget pent „komediehus". Fru Dunker nævner i sine Erindringer Hanna Strøm som skuespillerinde. Denne interesse bevarte hun hele sit liv. Hun lot sine barn spille Holberg, og og naar de er i hovedstaden, sender hun dem stadig penger til komedie.

Cappelens hjem var Hannas paradis paa jorden. Mor Koren forklarer hvad det er som gjør dette hjem saa behagelig: „foruden de fortrinlige Beboere, det jævne pragtløse tvangfrie Væsen som hærsker over alt og som er saa sielden i den bemidlede Kjøbmandsstand, sieldnere i det mindste der end Andetsteds. Men solidt og godt er Alting. Fire kraftfulde velsmagende Retter, rød Viin og deylig Champagne."

Efter den tids fordringer til en menu var dette ogsaa sikkert bare „jævnt".

Det er Thrina Cappelen Hanna Winsnes sigter til naar hun i eventyret „Fru Stoltsire" i „Aftnerne paa Egelund" sier at „Lysten til Pynt bliver først syndig naar den fortrænger Kjærligheden til Forældre og Godgjørenhed mod Fattige. Jeg har kjendt en ung Pige, hvis Forældre satte en Ære i at give hende pen Stads, men hun bad ofte, naar de vilde give hende en kostbar Ting, om heller at faa Pengene den kostede. Hun fik undertiden sin Vilje, saa hun fik samlet en liden Sum, og med den opklædte hun

to fattige Smaapiger. Jeg har aldrig seet et Ansigt mere straalende af Glæde end hendes, da hun saae paa de to nette Børn."

„Rigdommens Gaver er heller ikke at foragte, naar man kun bruger dem rettelig," sier hun sammesteds.

Morten Kirkgaards hus var paa den tid rikt og stort, Petronelle var en vakker og glad vertinde og Morten en utpræget angloman. Han hadde altsaa efter Mor Korens utsagn været noget lapset, saa det har vel sin rigtighet naar det heter at det er ham Hanna Winsnes's datter Maren i sin bok „I Drammen for 70 Aar siden" mener med den unge sprade som synes at „i England er der Mennesker; muligens ogsaa nogle her."

I det hele er denne Maren Winsnes's beskrivelse av Drammen i begyndelsen av 1800-tallet baseret paa morens ungdomserindringer. Det heter ogsaa at kjøbmand Holms stue, som hun skildrer meget nøiagtig, skal være Morten Kirkgaards. Den er ihvertfald saa tydelig erindret at man maa gaa ut fra den har været Hannas daglige opholdssted, enten den nu har været Kirkgaards eller Borgermester Strøms. „Det var et temmelig stort, langagtigt Værelse med to Vinduer, der vendte ud mod Gaden. Mellem Vinduerne var anbragt et stort Speil med en Kommode under. Der var lavt til Taget, henad hvilket der løb tykke Bjælker; det var malet med hvid Oliefarve, og henad hver Bjælkes Rand var der en forgyldt Stribe. Væggene vare malede lysegrønne og Gulvet mørkegraat. Bohavet bestod af tunge

polerede Egetræs Meubler betrukne med mørke grønt, med indfældte Englehoveder af en mørkere Træsort paa Stolenes Rygge. I den ene Ende af Stuen stod et stort Chatol med et Uhr ovenpaa, dets firkantede Mahognykasse var prydet med mange forgyldte Zirater, store romerske Tal betegnede Timerne. Paa en lille Skive i Midten stod „Garrel. London". I den anden Ende af Værelset stod et Klaver, der ogsaa havde London til Mærke.

En bred Fløidør førte ind til en stor Stadsestue. I et Hjørne stod en Kakkelovn af meget svære Dimensioner, paa den store firkantede Flade, der vendte udad, vare de fire Verdensdele afbildede, personificerede i deres Konger; især var Afrikas mærkelig, ridende paa en Krokodil, med Krone paa Hovedet og nøgen til Bæltestedet. En Dør ikke langt fra Kakkelovnen førte ud til Kjøkkenet og en anden i den nederste Ende af Værelset ud til Gangen. Over Sofaen hang Portrætter af Christian den VII og Caroline Mathilde. Det hele gjorde Indtrykket af Orden og Hygge."

Hun beskriver ogsaa vuggen som snedker Gullaug hadde gjort med en galende hane utskaaret paa endestykket forat barnet skulde vænne sig til at staa tidlig op — og meget stor, „fordi i enkelte Huse kom Børnene saa fort at det var Synd at tage den Ældre ud naar den Yngste kom — sagde Gullaug."

Til Petronelle sender Hanna Winsnes følgende

vers fra Vang, med „Münsters Betragtninger", da de begge er gamle og graa:

„Naar tidt du vil Bogen oplade,
min Søster, i Søndagens Fred
og naar fra de hellige Blade
en Lægedom flyder herned —
da tænk at din fjernere Søster
bad Skreias alvorlige Fjeld
maaskee ved den Tale sig trøster
som nu vederqvæger din Sjæl.
Tænk ogsaa: Hun kjærlig mig mindes,
saa tænker du hvad der er sandt
og fastere Baandet end bindes
som længst til Hinanden os bandt."

Som poesi er det jo ikke videre rart, og nok kan kritikeren bebreide hende at hun rimer Fjeld paa Sjæl, men verset fortæller om hvor Hanna Winsnes altid hang ved sin eneste søster. Nok har det vel været litt underlig for den meget feterte Petronelle, at den grimme ælling, Hanna, ganske overfløi hende i berømmelse eftersom tiden gik. Et baand som knyttet de to søstre fast sammen var ogsaa at Petronelles datter Hanna Kirkgaard, som tanten hadde elsket fra hun selv bare var et barn, kom i huset hos Winsnes's og fulgte dem næsten hele sit liv.

Samlivet med søsterbarna i Drammen var til stor glæde og morro for Hanna. Forresten tok hun del i ungdoms vanlige fornøielser, baller og kaneturer; hun var selvfølgelig med paa det aarlige bal i Borgerklubben paa kongens fødselsdag, hvor fruerne i kortlivede kulørte silkekjoler med

turban og vaiende fjær paa hodet sat rundt salens vægger og vaaket over døtrene i lyse kjoler med blomsterkrans om haaret. Som gammel skriver hun til sin dattersøn om Valle i Lier: „Det tilhørte Kirkgaard, og der har jeg dandset mangen en Dands."

Maren Winsnes' portræt av en ungpike i Drammen omkring 1815 kan nok, skjønt meget indtagende, ligne hendes mor. Hun er vel kanske set med Paul Winsnes's øine og erindret med kjærlighet!

„Hun er iført stribet blaa og rød Ginhamskjole. Hals og Arme efter den Tids Brug blottede, og Bæltet der delte mellem det meget korte Liv og lange snevre Skjørt gik lige op under Brystet. Et hvidt Netteldugs Tørklæde var kastet om Halsen og fæstet korsvis over Brystet. En Fletning var lagt om Issen og fæstet med en høi Skildpaddekam.

Hendes udtryksfulde Øine var det især, der gav hendes Ansigt noget eiendommeligt; deres Farve var egentlig graalig, men de store Pupiller gav dem i Frastand et Udseende af at være brune. Disse Øine kunde undertiden straale i den høieste Begeistrings Ild og til andre Tider smile med det mest skalkagtige Skjælmeri; de kunde fæste sig saa skarpt iagttagende paa Ens Ansigt at man maatte tro at de kunde opdage Hjertets dybeste Hemmelighed, og de kunde se saa barnlig aabenhjertige og godmodige ud, at man syntes at se til Bunden af deres Sjæl."

Det stemmer ogsaa med en beskrivelse av

Hanna Winsnes i hendes ældre aar. „Det var heller ikke saa meget med Munden som med Øinene hun smilte.“ Det er øinene som dominerer hendes ansigt, hvad man ogsaa tydelig kan se paa Stoltenbergs maleri.

Paa denne tid blokerte englænderne den norske kyst, og skibsfarten hadde vanskeligheter, som naturligvis følte sterkt i Drammen. Men likevel florerte selskabeligheten. Ikke minst paa grund av de par svenske officerer der var der som fanger. Om vinteren var der baller og om sommeren kjørte man i sine store vogner med seks sæter og høi kuskebuk, forbi vinduer med sladrespeil og hoder paa kik, for vogn og forspand var kjendt av alle, ut til landstedene hvor man spiste „Lax fra Lindnæs og Kalvesteg fra Jarlsberg,“ drak gode viner og sang og lekte. Og dette trods at „den ene Fallit overgaar den Anden“ som Hugo Schwartz lar en gammel Drammenskjøbmand uttale. „Og hvoraf kommer det vel? Alle ville slaae for stort paa; Alle ville være Grosserere og Lastehandlere; Ingen er simpel nok til Høker.“

Det pirret ogsaa Drammensernes forfængelighet at de hadde slik pragtfuld borgergarde. Naar „Det grønne Korps“ red gjennem gaterne i sin lysende glans, trompetblæserne og trommeslagerne paa skimler, alle de andre paa brune hester, i grøn uniform med guldsnorer, gule skindbukser og gule og grønne stripete silkeskjerf og med rævehalen hængende fra chakoten ned-

UNIVERSITY OF
ILLINOIS LIBRARY

over ryggen, da løp nok baade madamer og jomfruer til vinduerne.

I „Indianerinden", en romantisk historie av Hugo Schwartz, om en norsk sjømand som kommer fra Ostindien til — Drammen selvfølgelig — med en indisk prinsesse ombord, gir hun nogen smaa træk av livet i et gammelt handelshus fra krambodfolkene som bander „de sendrægtige Egværinger der aldrig kunne faa Benene med sig" og hindrer dem i at lukke bua om aftenen, til „Grosserer K." selv, som lar sig barbere saalunde:

„Hvad nyt idag?" sagde Grosserer K. — Kjøbmand er ikke længer fornemt nok — i det han talede mellem Tænderne, medens hans Barbeer smurte Sæbeskum over hans brede Hage og koparrede Kinder. — — —

Slog Barbeeren sit Sæbeskum, da strømmede Ordene fra hans Læber ligesom Boblerne paa hans Sæbevand; strøg han sit Barbeerskind derimod, da talede han i korte afbrudte Sætninger ligesom efter Taktslag af hans Hænder; men begyndte han at fare over Ansigtet med den skarpe Kniv, da talede han langsomt og ganske sagte, ligesom frygtende for at forstyrre sig selv i det farlige Arbeide."

Denne barberscene har Hanna utvilsomt overværet og har set paa den med sit muntre smil i øinene.

*

Da Hanna var 18 aar gammel, gik en ondartet nervefeberepidemi over Drammen, og byens

eneste læge blev angrepet og døde, saa patienterne fik ikke ordentlig behandling.

Hanna fik sygdommen og blev heftig angrepet. Hun var saa daarlig at alle ventet hun skulde dø. Uten angst for smitten pleiet Petronelle og Thrina Cappelen hende og vaaket skiftevis om natten. Hun kom sig langsomt, men mangel paa rationel behandling gjorde at hun fik mén av denne sygdom hele sit liv. Hendes største sorg var at hun aldeles mistet sangstemmen; hun var længe saa svak at hun besvimte naar hun hørte musik eller anden sterk lyd. Ja, den første tid efter at hun var kommet op hadde hun endog mistet hukommelsen.

Hun var i lang tid paa Eidsfos for at komme til kræfter og vandt efterhaanden sin helbred tilbake, men hendes nerver var efter den tid meget sensible.

Saa levet hun aarene fremover med selskabelighet, studier og husarbeide, som hun efterhaanden blev saa interesseret og flink i at hun kunde greie sig helt paa egen haand.

Broren Peder drog imidlertid tilbake til Danmark. Det later ikke til at morens flytning til Kjønbehavn har hat nogensomhelst indvirkning paa hans flid. Han vanslegter helt fra sin lærde familie, blir forpagter av Pæregaard paa Langeland, og gifter sig med frøken Birgitte Riber. Men hans søn Vincent Strøm hørte rettelig til slegten. Han blev overlærer ved Odense Kathedralskole og utgav flere skrifter om planter og om fugler. Baade han, hans frue Seline Aslinde,

datter av biskop Faber, og hans ugifte søster Jenny Strøm besøkte flere ganger tante Hanna i Norge, baade paa Tanum og i Vang.

*

Da Hanna var 25 aar, vaagnet en sterk aandelig uro i hende.

Om det fra først av var denne uro som drev hende til Paul Winsnes, eller han som vækket den hos hende, er uvisst. Men at hun hos ham søkte og fandt svar paa sine anfegtelser, det fortæller hun selv.

Paul Winsnes var søn av kjøbmand paa Bragernæs Johan Frederik Winsnes og Barbara Holm, datter av den gamle Drammenskjøbmand Hannibal Holm og Karen Brun. Paul blev født paa farens landgaard Nøsted i Lier 18de oktober 1794.

Kjøbmand Winsnes var en solid enkel mand som aldeles forsmaadde grosserertitelen og blev ved sin gamle gode benævnelse. Han var søn av presten Paul Winsnes i Stange og hadde herfra boklige interesser; han ønsket at sønnen skulde studere. Først satte han ham i Drammens Borgerskole, men 10 aar gammel blev han sendt til residerende kapellan i Vaale, Wille, hvor han blev opdraget i rationalismen. Men alt i Pauls tidlige barndom hadde Kristi lidelseshistorie gjort et dypt indtryk paa ham; hans usvikelige tro paa Kristi guddom kunde ingen og intet rokke.

Femten aar gammel blev han sendt til Kjøbenhavn og blev elev ved Frue Skole. Han fik pro-

fessor Svend Borchmann Hersleb til lærer og ven; ham saa han op til og elsket hele sit liv. Da han hadde faat de sønner som skulde opkaldes efter hans far og farfar og hans hustrus far, og der kom en fjerde, kaldte han ham efter Hersleb. Da Winsnes i 1812 blev student, fik Grundtvig en sterk indflydelse over ham; under hans paavirkning meldte han sig som frivillig til Jyllands forsvar i 1814. Samme aar tok han embedseksamen og blev ansat som lærer i latin ved Westerns institut i Kjøbenhavn. Han var da saa indforlivet i danske forhold og saa optat av studier, at Norges hele frihetskamp gik ham sporløst forbi.

„Jeg mærkede Intet til det hele Røre før det var over," sa han selv.

Men gamle kjøbmand Winsnes vilde sønnen skulde bli nordmand og hadde sat sig i hodet at han skulde bli prest som bestefaren. Han skrev og kaldte ham hjem til Drammen. Og som en lydig søn reiste han hjem ifølge med sin studiekamerat og ven, senere prest W. A. Wexels, kjendt som religiøs skribent.

I Drammen blev Paul Winsnes adjunkt ved den nye latinskole. I den tid var der et bevæget religiøst liv i Drammen; der var Herrnhuterne, den nye tyske mysticisme, og der var Hans Nilsen Hauge. Winsnes følte sig sterkt tiltrukket av den sisste; han kom i saa nær forbindelse med ham, at Grundtvig, for hvem han naturligvis la alt aapent, følte sig støtt og avbrøt korrespondancen med sin discipel.

Det var da Winsnes traf Hanna Strøm. Sandsynligvis har det været hos Cappelens, for hans mor Barbara Holm var datterdatter av Barbara v. Cappelen fra Fossesholm; slegt blev regnet langt ut i den tid.

Hanna Strøm var fem aar ældre end ham. Men han fandt hos hende „en Aandens Klarhed i Forbindelse med Hjertets Varme, et Sindets Alvor i Forbindelse med en rig Naturs friske Umiddelbarhed," sier han selv paa sine gamle dager. Og dette fik ham til at glemme aldersforskjellen.

Forelskelse har kanske ikke været denne bokorm en nødvendig betingelse for egteskap; men kanhænde der likevel har været mere naturlig ungdom med i al agtelsen og beundringen for hendes karakter og naturel end han selv husker i sin alderdom.

Ialfald sier Hanna:

„Der opgik et Lys for mig ved hans Tale, og af denne Grund var det at jeg i Førstningen længtede saa meget efter at mødes med ham. Stedse havde jeg noget Nyt at spørge om, eller en Tvivl at faa udryddet, og aldrig uden Held. Han forklarede det saa fatteligt og med saa megen Varme, at det befæstede min Tro. Men vort Venskab og vor Fortrolighed gik over til Kjærlighed, og han oversaa mine ydre Mangler og mange andre Skrøbeligheder for denne Kjærligheds Skyld."

Hun regner kjærligheten for livets største gode. Gang paa gang sier hun det. Til sin svi-

gerdatter, Elisabeth Bernhoft, datter av presten i Stjørdalen, og gift med hendes søn Jens Henrik Winsnes, bergmester i Meraker, skriver hun paa bryllupsdagen: „Gud bevare Eders Kjærlighed; thi den er en Skat som intet jordisk Gode kan erstatte."

„Jeg ønsker aldrig Folk forenede, der ikke elske Hinanden," sier hun. „Kjærligheden behøves vel i det ægteskabelige Liv for at dække de mange Skrøbeligheder der desværre hænge ved Enhver af os og som uden den vilde falde for stærkt i Øinene."

Og hun har sine sunde instinkter i orden:

„Ett er den Kjærlighed man viser en Mand, og et Andet den man viser en Broder, og jeg lider ikke naar de to forvexles."

I 1816 blev Hanna Strøm og Paul Winsnes forlovet; sisst i samme aar blev han utnævnt til kateket ved Vor Frelsers kirke i Kristiania, og 9de november 1817 stod deres bryllup i søsterens hus.

De nygifte kjørte i slæde til Kristiania, hvor de hadde en liten leilighet oppe i Akersgaten.

Egtemanden fik meget at ta vare. Stiftsprost Lumholz var henved 90 aar, saa kateketen maatte præke hver søndag foruten at være lærer. Han vedblev at være Grundtvigs discipel og søkte sin omgang blandt likesindede. Rigtignok vanket Winsnes's ogsaa paa Bredtvedt hos Hans Nilsen Hauge, men deres meninger vek i mange ting for langt fra hverandre til at de kunde slutte sig nær sammen.

Derimot slutter Paul og Hanna et venskap for livet med assessor Paul Holst og hans hustru Maren Carine født Poulsson, og med bureauchef Jacob Christlieb Schandorph og fru Andrina Maria født Lasson.

Schandorphs har oprettet Eugenias stiftelse, den kristelige opdragelsesanstalt for tjenestepiker. Fru Schandorph skrev religiøse digte. Det er til hende Mor Koren har skrevet sit begeistrede vers: „Til Digterinden M." Hun var født samme aar som Hanna Winsnes og var likeledes fem aar ældre end sin mand; de hadde ogsaa de religiøse interesser sammen.

Især med Holst's bevarte Winsnes's stadig forbindelsen; sin yngste datter opkaldte de efter dem begge: Maren Pauline Holst het hun. Og hver gang Hanna Winsnes er en tur i Kristiania, besøker hun dem, og da fru Holst blev enke i 1840, hende alene, like til hendes død. Hanna hadde ogsaa nær slegt i Kristiania, hendes fars søster var gift med slots- og garnisonsprest Hans Lund.

Ogsaa i Kristiania er Hanna optat av teater, men om hendes omgang har tillatt hende at gaa og se komedie er vel tvilsomt. Men hun har nok baade dengang og ved senere besøk i hovedstaden brukt øine og især øren godt. I sine noveller fører hun læserne til de offentlige baller i Tambs's store gaard og til de simple maskerader paa Gruesalen. Hun gir ogsaa et indblik i skolelivet i Kristiania, og dette har altsaa, især

utenfor skoleporten, artet sig ganske som ved pikeskolerne i vor tid:

„Paa Skolen er der ogsaa morsomt, vi behøve slet ikke at være saa flittige som jeg troede; thi Jomfruen har saa mange at see til med, saa hun slet ikke kan lægge Mærke til Alle. Et Par af de største Piger have Kjærester der gaae paa Latinskolen; disse komme altid og følge dem hjem, da vi gaae af Skole omtrent paa samme Tid."

Her i Kristiania oplevet Hanna Winsnes den hjertesorg at Thrina Cappelen, eller Ottesen som hun nu het, døde pludselig i 1818, og selv blev hun længe og farlig syk og fik en datter, som hun opkaldte efter veninden Anna Cathrine Cappelen. Hun blev gift med presten Svend Gjesdahl, som døde som sogneprest i Stavanger.

Men kjøbmand Winsnes, som var vant til sin store aapne gaard, likte ikke sin søns lille leilighet i Akersgaten og de snaue forhold. Han var selv vokset op i Stange; han hadde besøkt sin bestefar sorenskriver Mogens Winsnes paa Lysgaard i Faaberg — Mjøsen var hans forjættede land. Og han „overtaler", hvilket vel snarere vil si befaler Paul at søke Vangs residerende kapellani. Han fik det og flyttet dit vaaren 1819. Da var Thrina et aar gammel.

Paul Winsnes var saa begeistret da han kom til den vakre rike Mjøsbygd at han sa: „Herfra vil jeg ikke søge mig paa de første ti Aar."

Men av naturskjønhet alene kunde de unge prestefolk ikke leve. Datteren Barbara kom

ogsaa til verden, og der blev smalhans og gjæld. Desuten kunde Winsnes paa ingen maate arbeide sammen med prosten Abraham Pihl. Den ene var grundtvigianer, bymand og stuelærd; den anden rationalist, et mekanisk geni, naturvidenskabelig anlagt og jordbruker paa sin hals. Pihl var en merkelig mand og netop en prest for en mægtig bondebygd. Han var en lidenskabelig urmaker, laget selv ur og lærte op andre til det. Han var ogsaa „kjemester" og satte igang pottemakeri hvor han endog laget svenskeovner. Han indførte den første treskemaskine paa Hedemarken, og da den gamle kirke i Vang brændte i 1804, forestod han opførelsen av den nye til saa stor tilfredshet at biskop Bech ved indvielsen kaldte kirken „Abrahams Minde".

Presten Pihl mente at der burde anlægges en by ved Mjøsen, forat Gudbrandsdalen, Østerdalen og Hedemarken kunde utbytte sine produkter, og der skulde bygges fabriker, saa man kunde slippe at indføre saa mange ting fra utlandet; men byen skulde ligge hvor Brumundelven falder i Mjøsen, saa den kunde brukes som drivkraft! Han vilde endog ha det nye universitet lagt derop, fordi „Christiania ligger altfor nær Danmark."

Med en slik praktisk mand kunde Winsnes's kyndighet i latin, græsk og hebraisk ikke hamle op, allerminst i denne bygden. Han mislikte sig, og da biskop Bech opfordret ham til at søke sig som sogneprest til Trysil, gjorde han dette og fik embedet.

*

I Vang hadde Hanna Winsnes hat sin første vanskelige læretid i landshusholdning, men hun gik ut av den modig paa at begynde paanyt i den avsides fjeldbygd, som i 1780 var blit eget sognekald med en aarlig indtægt av 300 rdl. og prestegaarden.

Reisen dit var frygtelig. Midtvinters kjørte prestefolkene i aapen slæde de mange mange mil med et barn paa vel et aar og et paa seks uker. „Elffuerim haffuer en Annex heder Trøssel, til hende er 14 Mile veygs," sier biskop Jens Nilssøn i sin visitatsbok 1574.

Veiene var daarlige, store hesteflokker galoperte langs dem og fulgte slæden mil paa mil. En hest hoppet endog til Hannas rædsel tvertover slæde, barn og alt. I Elverum overnattet de i prestegaarden, som optok de veifarende med prestefolks uopslitelige gjestfrihet; men endda var der over 12 mil igjen, og i Trysil fandtes der overhodet ikke veier, saa det var bare paa vinterføre man kunde komme frem kjørende; ellers maate man ride.

To av sine noveller har Hanna Winsnes henlagt til Trysil: „Præstedatteren i Elverum" og „Præsten i Särna".

Hun skriver slik om bygden:

„Ikke mange Bygder have noget saa fremmed og eiendommeligt ved sig som det kolde afsidesliggende Tryssild; det er sjelden besøgt af nogen Reisende uden af den som Nødvendigheden driver derhen; det har Intet der lokker Nysgjerrigheden, did fører ingen Alfarvei, ja did

fører neppe nogen Vei uden en utydelig for Ukjendte neppe synlig Sti for Fodgjængere og Ridende.

Men hvo der har opholdt sig en Tid indenfor de høie Fjelde, hvoraf det indesluttes, vil neppe forlade det igjen uden at føle Velvilje for dets godmodige Beboere; thi ligesaa simpel som deres Levevis og alle ydre Omgivelser ere, saa oplyst og dyrket er deres Aand at sige i religiøs Henseende."

De reisende ser:

„det majestætiske Fjeld, der i Tryssild sig hæver høit over Dalen mod Sky med tretakkede Isse,"

og er snart fremme ved prestegaarden.

Trysil med sin ærbødighet for gamle skikker, sine friske, enkle mennesker og sin storladne natur tiltalte straks prestekonen. Hun følte sig hjemme der, og folk fik med en gang tillid til hende. Konerne skjønte hun var fingernem, og hun maatte hjælpe dem at brodere strimler til deres søndagsluer. Litt fusket hun ogsaa presten i gjerningen som sjælesørger, men mest blev hun søkt som læge. Det var over tolv mil til nærmeste doktor og apotek; derfor hadde Hanna faat med sig et fuldt medicinskrin, og den kjendte kristianialæge dr. Wieth hadde lært hende hvordan hun skulde bruke det. Saa hændte det gang paa gang, baade ved dag og ved nat, at bønderne lot den kloke kone i bygden, som hittil hadde hat al praksis, sitte, og hentet prestekonen. Ut maatte hun i alslags veir, tilhest, med husapo-

teket surret til sadlen. Og det var hendes store stolthet naar hun bakefter ved leilighet traf en læge og fik vite at hun altid hadde git den rigtige medicin. Men hun var klok nok til selv at unde sin kollega søkning. Hun hentet den kloke kone da hendes datter Barbara fik difteri; og hun fulgte hendes kur: at la barnet suge paa en levende frosk. Det hjalp.

Selv var hun aldrig helt frisk i Trysil; hendes nerver var ikke sterke, og hun led av rheumatisme i den kolde luften deroppe.

I sin fortælling derfra lar hun klokkeren følge presten paa en reise og advarer

„præsten der endnu var ukjendt om ikke for tyndt sig at klæde:
„Faer kjenner itte," saa sa han, „saa regti te Snoa fra Aasen,
kvast tar a lukt jønnom Skrotten om endda de e etter Jonsok."

Saa dristig, saa naturlig er Hanna Winsnes at hun tør skrive og trykke bondedialekt i en tid da norsk virkelig var dansk, og alt andet blev anset for vulgært og umulig.

Hun taler i sin roman „Det første Skridt", i begyndelsen av firtiaarene, om den tid da de norske soldater blev kommanderet paa tysk — at „Soldaterne forstode omtrent saa meget deraf som Kanariefuglen, de kjendte Lyden og de kjendte de Fuchtel, der fulgte paa Misforstaaelserne; men det maatte være nok. Det norske Sprog var for simpelt for en Officiers Mund, der dengang stod Adelen nærmest; nu derimod synes

det at stige i Yndest, vi kan endnu opleve at see det trykt i alle sine Dialekter!"

Men hun sætter dog et utropstegn efter en saa farlig og usandsynlig spaadom.

Det er vel ogsaa sine Trysilerindringer hun bruker i samme bok:

Det er et forfærdelig vinterveir, „men priset være Fjeldbondens simple Gudsfrygt, der kom over et Snes Mennesker fra de nærmeste Gaarde og samlede sig om Kakkelovnen i den store Borgestue for selv at følge Præsten til Kirke."

Over et snes mennesker! Hvad fortæller det ikke! Hun beretter ogsaa: „Tryssilden har ofte 3 à 4, ja optil 6 Mile til sin Kirke, og dog overvinder han maaske lettere denne Ubekvemmelighed at maatte vandre paa Ski med sin Hustru ved Siden over Bjerg og Dal end Bymanden overvinder den at staae en Time tidligere op end sædvanligt."

Gjennem Trysil drog stadig svensker; der var godt venskap paa begge sider av grænsen. De livet altid op i den stille hverdag, naar de kom for at sælge, fra Herjedalen med smør eller staalkniver, fra Helsingland med sengebolster og lintøi, Morakarlene med klokker og messingkammer og søljer og Dalkullarne for at tresse haar. De kom over til Grundsetmarken og laa over paa det kjendte skifte i Gardaasen. Da hændte det nok iblandt at man ønsket sig hverdagens stilhet istedet.

Hanna Winsnes satte stor pris paa sine tryslinger og deres koner og døtre, men hun mener

likevel at „den svenske Nation staaer langt høiere i Henseende til Fliid og Vindskibelighed, de have ogsaa som oftest et bedre Greb paa Økonomien; til Bevis herfor vil jeg blot anføre den Skik som bruges paa de fleste Steder hvor Bøndergaardene ligge tæt ved Hinanden, at Pigerne forsamle sig om Vinteraftenen med deres Rokke, i ett og samme Huus for at behjælpe sig med et Lys. Dette hænger i en lille Trælysekrone ned fra Loftet, og alle Rokke stilles i en Ring derom kring for at Spinderskerne kunne nyde lige Deel i Belysningen. Disse simple Soireer holdes en Uge eller Maaned i hvert Huus, saa tage Pigerne sin Rok under Armen og sin Sæk med Liin og Garn paa Ryggen og flytte til Nabohuset."

„Det falder aldrig en Tryssild ind at nægte Nattely" sier Hanna Winsnes. Det er nok noget av det peneste hun vet at si om folk. Og der blev ingen forskjel gjort paa svensker og nordmænd i saa henseende, hverken i prestegaarden eller andetsteds.

Men at hun likevel ikke kjendte sine kjære bønder saa særdeles godt, forstaar vi av en liten episode fra „Præsten i Särna". En bonde og hans kone møtes tilfældig paa veien til og fra jordet og „siger et par kjærlige Ord til hinanden." Midt paa lyse blanke hverdagen, og i travleste slaatten! Nei. Da sier de bare det nødvendigste.

Den gamle kirkens medhjælper Lars, Osens første sanger, sætter hun et vakkert mindesmerke: „Her paa denne Høi ligger et ensligt Huus, der boede dengang og der boer Du maaskee endnu i

din Alderdom du Kirkens herlige Sanger, hvis rene harmoniske Toner har fyldt saa mangt et Hjærte med Andagt. Simpel er Din Dragt og Dit Sprog, men mangen vellærd Seminarist kunde maaskee misunde Dig den ukunstlede Værdighed og Anstand hvormed Du udfører Dine Kirkelige Forretninger".

Prestegaarden var forpagtet bort, saa Hanna hadde heldigvis ikke noget gaardsstel. Selv om det i navnet var presten som drev jorden i de andre kald hvor de selv hadde prestegaarden, saa var det nok i realiteten Hanna som var gaardbrukeren, skjønt hun lydig og elskelig altid spurte sin husbond om hans mening. Det var altsaa bare piker prestens skulde ha i Trysil, men det var vanskelig at faa. I denne stolte sjøleiendes bygden likte de ikke at gaa hjemmenfra og tjene hos andre. Endelig fik Hanna Winsnes en enke med to døtre til barnepike. Døtrene maatte med i tjenesten, for moren var saa tyk hun kunde ikke trække strømper og sko paa sig selv. Mamla het hun og var fuld av overtro og eventyr; baade hun og døtrene blev hos Winsnes's saalænge de levet og drog med fra kald til kald. Mamla passet baade barn og barnebarn ypperlig; men hver gang hun hadde fortalt dem om de underjordiske og nissen, som hun naturligvis hadde baade set og snakket med, sa hun:

„Men fortæl det ikke til Mor, for Mor er svag i Troen."

Hanna Winsnes holdt paa alt gammelt, skikke og varsler, men overtroisk paa den maaten var hun ikke.

Da datteren Barbara er gift, skriver hun til hende: „Du skulde se Mamla selv vralte til Posthuset to Gange om Dagen, naar der er gaaet en Tid uden Brev fra dig.“

Og da de nygifte er reist, sier moren at Mamla og hun fik taarer i øinene bare de saa paa hverandre. Mamla hørte til familien.

Hvor prestens skulde hen i Trysil, maatte de ride, saafremt ikke sneen laa. Og naar der skulde være kirkesøndag i annekset, Osen, fulgte Hanna altid sin mand. Begge tilhest drog de Presteveien frem forbi Altergangsmyra hvor gudstjenesten blev holdt før i tiden. Dette var en gammel pilgrimsvei østfra til Nidaros; den førte over til Rendalen. Ved Mørkre laa „Prestestuen“ hvor de skulde overnatte, like ved Nupfalle, hvor det het at fuglene blev suget ned i fossen av mystiske magter.

Netop denne veien lar Hanna Winsnes i sin novelle en ung prest ride ifølge med klokkeren, som ogsaa raar presten til at drive gaarden selv:

„Faer tykjer ful her er skralt?

Herregud likte'n sig bære, saa jinne vi vilde beholde'n.“

De rider frem og ser

— — — — „den blaalige Stribe
mellem tætgrende Skov som snart for Blikket sig aabned,
udbredt for deres Syn laa den store bølgende Flade
af Osens mørkeblaa Vand med mangen Gaard ved sin
Strandbred.“

De hviler:

„paa Østenheden i Karis lille, men reenlige Stue
med blomsterstrøede Gulv og nysprungne Birke bag
Ovnen.

Væggen med Billeder skjult, af reisende Svensker indkjøbte."

Her er alt tydelig set og oplevet. Hun har ogsaa selv redet veien mere end en gang.

Men en av disse reiser holdt paa at bli hendes sisste. Hun var syk da de red hjemmenfra paa barfrosten, men hun haabet det bare var forkjølelse og vilde ikke presten skulde undvære sit vante stel.

Skikken i Osen var den at hvergang der var præken skiftedes bønderne til at sende bort i Prestestuen det som trængtes av sengklær, kjørrel og mat. Selv pleiet de at ta niste med sig og efter gudstjenesten slaa sig ned paa Osnesset for sammen med prestefolkene at se paa ungdommen danse og leke og høre kjæmpevisen om Kong Hagen og Ragnhild den Fagre. Var veiret ikke til dette, sat saa mange som stuen kunde rumme om peisen og hørte presten fortælle. I dette rum sov altsaa prestens:

„de øinede tydelig Dagen mellem hver eneste Stok i de daarlig tilhuggede Hjørner."

Det var altsaa ikke noget opholdssted for en syk, og Hanna blev værre og værre og fik et rødt utslet i ansigtet. Hun forstod det var mæslinger og ondartet. I Prestestuen var det umulig at bli liggende, og de red hjem i sprakende kulde. Mæslingerne „slog ind" og hun blev dødelig syk. Hun fortæller at hun blev reddet ved et mirakel. Hun var ikke et øieblik i tvil om at det var Gud som gjorde det; i hele sit liv bevarte hun den sikre tro at han hjalp hende i enhver nød. Det saa ogsaa slik ut iblandt.

Hun laa altsaa tilsengs med høieste feber og en ulidelig tørst og fandt ikke lindring for den. Da husket hun, at hun hadde en flaske øl i kjelderen, og bad piken hente den. Hun saa gjorde og slog i et bredfuldt ølglas, som den syke drak ut.

„Det er blit surt" sa hun.

Det viste sig det var eddik hun hadde faat, og den bragte hende i sterk sved. Mæslingerne slog ut igjen; hun kurerte dem paa vanlig vis og var reddet.

„At der ingen Læge var at spørge, ængstede mig aldrig; thi jeg var aldeles rolig for at Gud ligesaa let kunde hjælpe mig uden Læge, naar denne ikke var at faa," skriver hun selv.

I Trysil hændte ogsaa noget andet som styrket hende i den tro at Gud altid hjalp naar man bad ham om hjælp.

Prestegaarden var altsaa bortforpagtet, og det som skulde avgis til prestens husholdning var nøie tilmaalt. For at hjælpe paa økonomien hadde presten tat nogen unge slegtninger i huset for at læse med dem, to Winsneser, sønner av hans bror presten Hannibal Winsnes, og en Kirkgaard. Til hjælp hadde Hanna ogsaa faat sin elskede søsterdatter Hanna, og barn kom der hvert aar. Det var mange munder at mætte, saa i matknipen, før sæterfolkene kom hjem om høsten, var det smalhans.

Netop paa den tid kom der en lørdag flere uventede gjester langveisfra. Da lørdagsmiddagen var spist, var der ikke andet igjen i huset end spekeflesk og flatbrød, og før mandag var der ikke tale om at faa bakt eller gjort anstalter til at skaffe anden mat.

Hanna Winsnes hadde alt faat ry som god husmor og flink matlagerske. Hun vilde nødig sætte dette overstyr, men nu saa det slemt ut, og hun spekulerte paa hvordan hun skulde klare sig.

Hun kom til at huske paa en velstaaende bonde længere nede ved elven som ofte hadde bedt prestefolkene besøke sig; han pleiet ikke at drage til sæters, til ham kunde hun føre sine gjester.

I det deiligste solskinsveir rodde da hele selskapet nedover, og vertinden var i udmerket humør i haab om at kunne greie situationen paa denne maaten.

Men paa gaarden var alt stængt og lukket; mot sedvane var alle dradd tilsæters for at hente buskapen hjem. Hanna Winsnes blev fortvilet. Ikke spor av traktement at faa, ingenting at faa laant hos naboerne — de var alle paa sæteren eller i samme knipe som hun selv. Og nu hadde hun sørget for dobbelt appetit efter roturen.

Paa hjemveien orket hun ikke at underholde gjesterne, men satte sig bort og snakket med de to husmænd som rodde, og da om det som for øieblikket optok hende — om næringssorger. En av dem, en gammel mand som hadde bodd opi aasen paa en ensom plass, fortalte hende da hvordan han ofte hadde hat det kummerlig, men naar det var paa det værste og han bad til Gud om hjælpen, kom den, ofte paa den mest forbausende vis. En morgen han hadde ligget syk og der ikke fandtes matsmulen i huset hos kone og barn, gik han ulykkelig avsted, men et par skritt utenfor døren sat en tiur paa bakken like foran ham; han

slængte øksen efter den og traf. Saa var der mat nok.

Prestekonen følte sig dypt skamfuld over sin egen svake tro, at hun ikke hadde sat alt i Guds haand og været glad og fornøiet. Hun gik nu bort til sine gjester og var i et straalende humør.

„Jeg var saa sikker paa jeg skulde bli hjulpet," sier hun, „jeg var bare nysgjerrig paa hvordan Gud vilde greie dette."

Han klarte det fint.

Da de kom tilbake til prestegaarden, sat kjøkkenet fuldt av barn, som alle hadde „sending" med sig, fugl, fisk, smør, kjøt, egg, foruten nistebomme til sig selv. Det var konfirmationsungdommen fra Osen som skulde slaa sig ned i prestegaarden for en tid for at læse med presten; de var kommet tidligere end han ventet dem.

Der var nu overflod i huset, og Hanna Winsnes takket Gud av hele sit hjerte og var end mere styrket i sin barnlige tro paa Guds forsyn og hans indgripen i rette øieblik. „Det hjælper altid at bede Vor Herre om Hjælp selv i Livets smaa Gjenvordigheder," sa hun.

I to aar blev Winsnes's i Trysil, og mor Hanna vandt sig mange og kjære venner. Men presten savnet videnskapelig omgang; han passet ikke blandt fjeldbønderne, og søkte sig til Hurdalen, hvor en ven av ham, en slegtning av hans ungdomsven, Wexels var bestyrer av Glasverket.

Dit flyttet de i december 1822. De hadde da fire barn. Datteren Karen Plathe, f. 1820, gift med senere apoteker Skaarup i Trondhjem, og

sønnen Johan Frederik f. i begyndelsen av 1822, død ugift.

*

Om flytningen fra Trysil snakker Hanna Winsnes langt senere i et brev fra Vang til en datter. En nabo skal flytte fra sin gaard, og mange mennesker er optat med at pakke i dager og uker.

„Det er ikke godt at eie for meget heller," skriver hun. „Jeg maa le, naar jeg tænker paa vor egen Flytning fra Tryssild; den Indpakning blev gjort paa en Nat, alt var saa simpelt."

Reisen til Hurdalen gik over Morskogen midt i december, med de smaa barn og mange tjenestefolk. Alle overnattet paa Morstuen i ett rum med en seng. Den fik prestekonen og en av døtrene; resten blev spredt utover i halm paa gulvet. Husjomfruen skulde ha det litt fornemmere og fik ligge paa en krak, men midt paa natten blev alle vækket av et stort rabalder og gaardsguttens gemytlige „Vælkommen, jomfru."

I romanen „Det første Skridt" — en skildring av prestegaardsliv og tatertilværelse, hvor det frygtede „Barlinfølge" og „Grønskaugfølget" optræder — benytter hun direkte sine erindringer fra denne reisen. Handlingen foregaar ogsaa for en stor del rundt Hurdalsjøen, hvor hun kjender alle veier og benstier over til andre bygder.

Hun fortæller at disse omstreifere, „løbere" som de kaldtes, „havde sit Hjem i de store, vilde Skove der begynde med Hedemarkens Almending og gaa op mod Trondhjems stift, endskjøndt de ogsaa streifede helt til Nordland, hvor mange af dem

havde sit Opholdssted, og lige ned til Laurvig og Eger." Hun gjør Barlinfølget den indrømmelse at dette „egentlig ikke gjorde Tyveri til Profession." „Men Gud hjælpe den som kommer sammen med en Løber," sier hun.

I „Det første Skridt" har hun ogsaa fat i den gamle frøken Bielke som stadig laa paa reise mellem Holsten og Trondhjem og som heller gik tilfots hvor hun ikke kunde komme frem med sin gamle, tunge karosse, da det var under hendes værdighet at benytte en voiture som ikke var hendes egen. Johan Falkberget har digtet en av sine noveller over hende.

Her som ellers bruker Hanna Winsnes levende model. Hvorsomhelst hendes person- og miljøskildringer kan kontrolleres, er de helt identiske med virkeligheten.

I sin skildring av opholdet paa Morstuen har hun som altid aapent blik for det komiske: „Hvo der i Aarene 1820—30 har bereist Morskogen og udhvilet paa Gjæstgiveriet Morstuen, har vist ikke glemt Værten. Ja, han maatte være af en alvorlig Karakter eller i slet Lune, om ikke den gode Mands Hilsen havde aflokket ham et Smil. Det var en Mellemting mellem Bukken og Neien, man vidste ligesaalidt hvad man skulde henregne den til som man ved første Øiekast vidste hvad man skulde regne Manden selv til med sit hvide Forklæde, om til Mand eller Kvinde. Han kaldtes sædvanligt „Jomfrua paa Morstuen", og hans kvindagtige Ansigtstræk, hans fine pibende Stemme, saavelsom alle hans Gebærder og Manerer syntes at

forsvare dem som havde givet ham dette Øgenavn."

Prestegaarden i Hurdalen var hundrede aar gammel, svær og lav med taket indsunket. Den var helt aabodsudygtig. Tvert gjennem huset gik to brede ganger. Den ene skilte en mørk dagligstue fra et stort mørkt kjøkken med skorsten, den andre delte en endda større storstue og bispekamret fra dagligstuen. Et stort jernlod hang i ytterdøren og faldt med et vældig drøn ned naar døren blev lukket.

Her levet Hanna Winsnes den vanskeligste del av sit liv. Hun var næsten altid syk; hendes nerver led under dette og gjorde hende melankolsk. Men da hun fik et barn som døde, gjorde denne virkelige store sorg at hun tok sig sammen og glemte sin nedstemthet over de mindre.

Trækken fra kjøkkendøren som idelig gik op og igjen, for pikerne som skulde i stabur og bryggerhus og gutten som bar ved og vand, gjorde hendes rheumatisme saa slem at hun blev nødt til at bytte arbeide med søsterdatteren og la hende overta det daglige tilsyn med maten og huset og utendørs, mens hun selv læste med barna.

Det var her i Hurdalen hun begyndte at lage gaader til dem. Disses oprindelse er hendes søvnløshet og hendes pligtopfyldelse. Nat efter nat laa hun vaaken av tandpine eller rheumatiske smerter i armer og ben. Men Hanna var vant til at nytte sin tid og ikke ødsle den til ingen nytte og det som værre var. Alle disse pinefulde mørke

timer maatte kunne brukes til noget, naar hun saa likevel ikke fik sove. Og hun begyndte at lage gaader. „Aus meinen grossen Schmerzen mach ich die kleinen Lieder" — det var „det samme paa en anden Maade", som kokeboken sier. Naar saa de smaa kom, hutrende av kulde, ind fra de lange iskolde ganger, bararmet og utringet som skikken var, og satte sig rundt frokostbordet med det ene talglys midt paa for at spise kold melkogbrød eller i den værste sprængkulde drikke varm ølost, serverte hun dem nattens gaader. Nok kunde de trænge noget at svelge ormefrøsmaken ned med; ormefrø var Hannas yndlingskur naar der feilte et av barna noget, og fik ett, skulde de alle ha.

Da hun saa hvor de glædet sig til gaaderne, gjorde hun dem til daglig eller rettere natlig institution. Alle var ikke like vellykkede, og de første hun laget var bibelske. Det faldt naturlig for hende at begynde med det, som for hende var det vigtigste i livet. Disse religiøse gaader er ikke tat med i hendes samling, de har ogsaa mindre form av spændende gaader end av smaavers, hvor meningen ligger like i dagen.

Hanna Winsnes hadde ogsaa en anden nytte av sine gaader; de blev bakefter brukt som underholdning naar der kom fremmede; saa uskyldig var tidens smak. De blev ikke trykt før i 1845. Opløsningen blev git i tal som staar over hver gaade. Her er et par av dem:

Jeg ringe er og ubetydelig,
Forjaget stedse hvor jeg viser mig,

Men lidt paatrængende jeg kommer atter.
Dog vogt Dig for med mig at drive Spot!
Du kommer til at ligne mig ret godt.
Skjøndt nu vort Slægtskab Du maaskee ej fatter.
Opløsning: Støv.

Et Regiment, opstillet i Geleder,
Et haardt mørkladent Folk der sig bereder
Iblandt til Strid, men uden Spyd og Sværd!
Tidt manoeuvrerer det til Spøg og Latter,
Og tidt jeg saa en „Regimentets Datter"
Der var vor Agtelse og Yndest værd.
Opløsning: Typer.

Hvem dandser i Salen den mørkeblaae
Saa let med de lyse Gevandter paa;
Med Striber forgyldte og violette?
Knap flygtige Fod de paa Gulvet sætte,
Vi see dem kun luftigt at flagre frem
Og atter at flygte til skjulte Hjem.
Opløsning: Nordlys.

I Hurdalen fandt da presten Winsnes endelig den omgang han hadde længtet efter. Den førrige prest bodde fremdeles i bygden, paa „Enkesædet". Han hadde flere unge meget vakre døtre, som forresten fik ord for at være meget ukvindelige, fordi de gik paa ski! For at opøve sig i fri og let holdning brukte de at gaa paa en stige op paa taket med et fuldt melkespand i haanden; deroppe satte de sig paa rad som svaler paa mønen og spiste.

Bestyreren av Glasverket Wexel H. Wexelsen var altsaa Paul Winsnes's ungdomsven fra Kjøbenhavn og blev prestefolkenes fortroligste omgang; han hadde ogsaa barn jevnaldrende med prestens, saa disse blev lekekamerater.

Om end Hanna Winsnes overlot dagens smaa omtanker til Hanna Kirkgaard, saa hadde hun selvfølgelig selv styret ved alvorlige begivenheter som slagtning, lysestøpning, bakning og lignende. Vævning og spinding satte hun naturligvis selv i gang og vaaket over utførelsen. Hun og en pike har „ligget under Væven og knyttet op Troer i hele Formiddag," skriver hun i et brev. Al sytraad spandt hun egenhændig, og hun vævet sjaler saa fine at rendingen kunde trækkes gjennem en fingerring. I Trysil var hun alt begyndt med sine plantefarver; her utviklet hun denne farvning til mesterskap. Hun samlet selv ind urter, prøvet og blandet og farvet de peneste ting. Dette drev hun paa med ogsaa i sine ældre aar. Har hun været særlig heldig, blir straks opskriften sendt til døtrene. Disse maatte, fra de var saa store at de kunde bruke sine ben og sine tanker, hjælpe til i huset. Hendes opdragelse var sund og enkel. Hver lørdag fik alle barna et varmt bad og en ske lakserolje, og blev da de var mindre sendt tidlig tilsengs — om vinteren straks det blev mørkt. Gamle Mamla hadde meget at ta vare og vilde gjerne faa ro for smaafolket tidlig; paa hendes ord la hendes datter, som var hjælpebarnepike, allesammen tilsengs undertiden saa tidlig som kl. 4 trods deres høie protest.

„Det er det samme hvad Klokka er, Natta gjør sig sjøl", sa Mamla.

Men opdragelsen har været sund; Hanna Winsnes's barn var ikke syke uten naar de laa i barselseng, og da de i en høi alder skulde til at dø. Hun

sier et sted: „Præstekonen paastod at Menneskets Karakter beroede mest paa Opdragelsen.“ Det var visselig ogsaa hendes egen mening.

Tidlig fik hendes barn pligten indprentet; de maatte være med paa alt i huset. Fra de var syv aar maatte de dække frokostbordet og vaske op tetøiet. Men for at de ikke skulde bli trætte og kjede av de langvarige arbeider, sat hun i slagtning, bakning og lysestøpning og fortalte dem alle Walter Scotts romaner, saa livfuldt og morsomt at „de blegnet da jeg senere læste dem selv,“ sier en av døtrene. Da de laa i en barnesygdom, leiet hun ogsaa en kone til at sitte hele dagen og fortælle dem eventyr.

De var ikke snart bestilt disse aarlige arbeider; der skulde jo støpes lys for hele husets forbruk fra høst til høst. Og endda blev der bare brukt et eneste talglys paa bordet. Ved det maatte pikerne brodere den fineste tyksøm paa bobinet og kammerduk. Ogsaa da fortalte moren dem romaner eller lot en av dem læse høit et kapitel av en tysk eller fransk bok og saa oversætte dette.

Det er evnen til at fortælle som er Hanna Winsnes's styrke. Den kommer ikke alene frem i hendes romaner eller noveller, men ogsaa i brevene der gir besked om egne og naboers forhold og bringer nyt fra datter til datter og søn til søn, efterat de alle er gifte paa hver sin kant av landet. De vidner alle om hendes ypperlige hukommelse, skarpe blik og godmodige humør. Saavel i bøkerne som i brevene vrimler der av morsomme iagttagelser og kloke raad for alle livets forhold.

Hun skriver senere om barn og barneopdra-

gelse til sin søn og svigerdatter Jens og Elisabeth i Meraker, som tænker paa at ta til sig en liten pike: „Jeg troer vidst at man kan komme til at holde ligesaa meget af et fremmed Barn, som man pleier og opdrager fra saa spæd Alder, som af et eget Barn, ikke at tale om Barnet selv, det vil elske Eder som sin Fader og Moder, og saadan Barnekjærlighed er en stor Oplivelse. Men kjære Elisabeth, jeg maa følge Sandheden; jeg troer ikke Nogen, der ikke selv har forsøgt det, veed rigtigt hvor megen Besværlighed der følger med et lidet Barns Pleie. Jeg mener ikke Ansvaret for Opdragelsen; thi naar man har en redelig Villie, handler efter sit bedste Skjøn og fremfor alt beder Gud om Bistand, saa vil han give den, og jeg for min Part ynder ikke for mange Regler og Formler for Børneopdragelse. Nei, jeg mener den legemlige Møie og Besvær med deraf følgende Bekymringer og Opofrelser. Den første Tiid bliver den værste; thi Uger maa gaae hen inden Barnet kan lære at kjende og holde af dig, og da har du Intet til Gjengjæld for din Møie.

Jeg vil paa dette anvende det Ord: „Lad ikke din høire Haand vide hvad den venstre gjør." Det er ofte, naar man vil give en Fattig et Plag, at man synes at man har saa meget Brug for det selv. Da tænker jeg: Lad mig nu give det straks inden jeg faar Betænkeligheder! Saaledes siger jeg ogsaa nu: Hører du at Barnet er hjælpeløst, og du føler Kraft og Lyst til at kjæmpe med Besværlighederne, saa tag det i Guds Navn. Han velsigner Eders Gjerning."

Saa tok Elisabeth og Jens den forældreløse lille Laura Gottwaldt som sit barn.

At Hanna Winsnes forstaar barn og har studeret dem, skjønner man bl.a. av denne lille uttalelse: „Der er meget Coquetterie hos Børn; de taale sjelden at være ubemærkede."

I Hurdalen kom den første unge pike i huset til mor Hanna for at lære husholdning — siden hadde hun hele sit liv anmodninger om at ta en eller anden. Og hun hadde ogsaa altid et par, enten for at gjøre venner en tjeneste, eller for at hjælpe paa indtægterne. Med denne første drev hun byttevirksomhet. Hun skulde lære husholdning i prestegaarden; til gjengjæld skulde hun undervise døtrene i pianospil og skræddersøm.

Sprog lærte Hanna Winsnes dem selv og altsaa efter en morsom og praktisk metode.

Bøkers indflydelse paa ungdommen tillægger hun stor betydning, og snakker om det efter sit og tidens maal. I skildringen av en ung pike, som kommer „paa gale Veie", sier hun:

„Havde Helga været saa heldig at erholde en saadan Lecture som den der nu — (i firtiaarene) — er os skjænket ved de mange ypperlige engelske Forfattere, og som er lige meget skikkede til at berige Forstanden og forædle Følelsen, da havde maaske hele hendes Liv taget en anden Retning; men der fandtes i Præstegaarden kun et Par af Lafontaines mest følsomme Fortællinger og det som værre var, to Røverromaner „Rinaldo Rinaldini" og „Mazarino, den store Røver".

Hendes egne romaner har det tilfælles med de

engelske, at de gjerne vil „forædle følelsen", men de har godt humør.

I „Grevens Datter", hendes betydeligste, mest romantiske roman, ler hun litt av de unge pikers nymodens opdragelse:

„Døtrene vare, takket være Nutidens Skik, Alle paa et eller andet Institut. Hvorledes skulde de ellers lære at blive gode Ægtefæller og Husmødre?"

Om en av disse saa vel opdragne institutpiker sier Hanna Winsnes, eller altsaa Hugo Schwartz: „Hun fulgte ogsaa den moderne Regel at lee saa meget som mueligt og at tale saa meget som mueligt, men jeg maa tilføie til hendes Ære at hun ikke loe uden naar hun fandt en liden Latterlighed ved Tingen og heller ikke talede uden nogenledes at vide hvad hun talede om. Saa meget havde hun forud for mange af sine Lige."

I Hurdalen fik Winsnes's ogsaa en anden pensionær, en meget litet begavet ung herre, søn av en dansk konferentsraad, som kjendte presten fra Kjøbenhavn. Det var endnu ikke lykkedes forældrene at faa ham konfirmeret, skjønt han alt var saa voksen at han hadde skjeg. Det var dette hverv som nu laa paa presten Winsnes. Men det var med dette som med alt som hørte til det praktiske liv — det blev Hanna som fik mest at gjøre med ham.

Han forgudet „Mor" som et himmelsk væsen og diltet efter hende huset rundt for i sin store godhet at hjælpe hende med alt hun hadde at gjøre. Enhver travl husmor, som har hat niecer eller andre slike gjester som vilde „hjælpe", kjender

til hvor brysomt det er. Men mor Winsnes, som hadde en særlig kjærlighet for alt som var hjælpeløst, var umaadelig taalmodig med ham og lot ham tro han var til stor nytte.

Han kunde en ting og det var Sinclairvisen. Den sang han i tide og utide, saa det runget gjennem huset. Naar der var gjester, gik han tilsengs og inviterte gjesterne ind for at se ham ligge med natkappe; saa satte han alle dørene oppe for at synge for dem og var stolt over at kunne hjælpe til med underholdningen.

For barna var han til stor morro; ingen som kjendte hans gode hjerte kunde bli vond paa ham. Han gik paa landeveiene med sit strikketøi og sang, vi kjender ham tildels igjen i „Digter Engh" i „Det første Skridt", dels i „Præstekonens Broder og Vor Herres Stedsøn Munthe".

Men selv en saa undermaals mandsperson lyktes det at faa en kone. Det vil si familien vilde gjerne faa omsorgen for ham over paa en anden, og for gode ord og betaling, som det heter, fik damens far hende til at ta ham. Han var efter tidens tænke- og uttryksmate „et godt parti", trods alle skavanker. Men han klaget slemt til „Mor", da hun besøkte ham i Kristiania, over at han blev holdt saa strengt av sin kone. „Mor" var og blev hans ideal. Og tro mot sin egen lære, at man kommer til at holde av den man har omhu for, hadde han altid en plass i hendes hjerte. Hun hadde saa ofte maattet trøste ham naar livet gik ham imot; det var især naar han var forelsket, og

gjenstanden syntes hun blev gjort latterlig ved hans aapenlyse kurtise.

Mens de bodde i Hurdalen fik Winsnes's ofte besøk av sin gode ven, W. A. Wexels, og undertiden av Nicolai Wergeland. Senere i striden mellem Wergeland og Welhaven tok Hanna Winsnes naturligvis, ifølge hele sit naturel, avgjort parti for Wergeland, fordi hun syntes han var en større digter og et rikere menneske.

De tre yngste barn blev født i Hurdalen. Jens Henrik, Svend Borchmann Hersleb, gift med prestedatteren Thrine Heltberg, og død som prest i Faaberg, og datteren Maren Pauline Holst, en lærd dame, som paa sine ældre dager utgav et par bøker. I den ene har hun altsaa brukt forældrenes barndoms- og ungdomserindringer fra Drammen; i „Præstens Ansøgning" kjender man noget baade fra Trysil, Hurdalen og Aurdal og især fra Tanum.

Der var nu syv barn, og jo flere som kom jo knappere blev indtægterne. Glasverket, som hittil hadde været drevet av staten, gik nemlig over til private eiere; de satte ned lønnen for funktionærer og arbeidere, og dette influerte igjen paa prestens offer. Det blev vanskeligere og vanskeligere at klare sig, og efter at ha været fem aar i Hurdalen søkte og fik han Nordre Aurdal i Valdres.

Dit flyttet de i 1828, straks over nytaar.

— — —

Med alle syv barn godt sammenpakket i halm paa bunden av en sluffe, kjørte de over Mjøsen i

over tyve graders kulde. Sent om aftenen kom de frem til den hyggelige gamle prestegaard i „Urdalsbyen“ som den kaldtes da. Der bodde i en klynge presten, skriveren, lensmanden og prokuratoren.

I smaapikernes værelse „Treiderkamret“ var der sat ind et dueslag som de brukte til lekestue. De likte sig alle godt og følte det straks hjemlig her. Men da lysene blev tændt, blev de meget forundret over at se alle vinduer fulde av flatklemte næser og øine som stirret ind. Bygdens skik var at „glaamerne“ hadde fri adgang til at gaa og titte ind hos embedsmændene, naar de kunde vente der var noget at se. Rullegardiner bruktes ikke, og naade den som vilde ha hængt tepper for; dette var bygdeungdommens priviligerte fornøielse. Var der selskap et sted, var halve bygden paa ruterne og klemte næsen flat.

Men her gik det ikke presten bedre end i Trysil, snarere værre; fra første stund kom han ikke i kontakt med menigheten. Han var og blev i sind og skind bymand og bokmenneske; han forstod ikke det vilde og kraftige, det sterkt særprægede hos dette folk som elsket jorden og sin bygd og dens traditioner. Der var ogsaa et sekterisk liv som ikke huet presten; Hans Nilsen Hauge hadde et snes aar før Winsnes kom stiftet et vennesamfund i Aurdal, og denne bevægelse især hadde sat dype spor. Kvækere var der ogsaa nogen av. Selv Winsnes's danskformede sprog var en hindring for forstaaelse.

„Han Far tysket saa vakkert idag“, sa en kone

til ham efter prækenen en søndag; hun hadde ikke forstaat et ord.

Et gammelt ord sier: „Du kan lokka ein Valdris, men alder truge'n."

Presten Winsnes forstod hverken at lokka eller truge dem. Men Hanna forstod dem; netop det sterkt oprindelige og stolte hos dem tiltrak hende. Men den sterke kulde om vinteren gjorde at hun ikke kunde trives i Aurdal, hendes rheumatisme blev værre end nogensinde. Hun var meget syk og laa de to sisste aar næsten bestandig tilsengs. Men naar hun var oppe og ute, var det netop bøndernes liv som interesserte hende. Mindre brydde hun sig om den store selskabelighet mellem stedets saakaldte honoratiores. Denne blomstret selvfølgelig værst i helgene, men ogsaa aarets vanlige søndager. Der var en god og familiær omgangstone; de voksne kom til middag, barn og ungdom blev bedt bakefter til kaffe og for at danse „Trondhjemmer" og leke. Til fest blev hornmusiken fra Land bestilt, men i de almindelige selskaper spilte Hanna Winsnes til dans. Hun likte at kunne slippe bort fra støi og konversation en stund og sitte alene og spille. Men saa fornuftig var selskaperne arrangeret i de store helger, hvor det gik jækta rundt, at man var kommet overens om at hveranden dag skulde være hviledag.

Prestekonens ry som matlagerske var gaat foran hende til Aurdal, alle ventet noget nyt og særlig, naar der var selskap i prestegaarden. Det egget hendes opfindsomhet, og hun blev flinkere

og flinkere. Men al uroen og stellet trættet hendes svake helbred; hun længtet ofte tilbake til det ensomme Trysil.

Især var det en anstrengelse for hende at være med i de store bondebrylluper, selv om det moret hende. Heller nød hun synet av det maleriske brudepar, naar følget kom ridende ind paa prestegaardstunet med spillemanden, som førte brudens hest, i spissen. Skikken var at her steg alle av for at ta sig en svingom i folkestuen før vielsen, og mange var meget glade alt paa dette tidlige tidspunkt; mens følget danset, fik prestebarna ride i kvindernes karmsadler.

Det var ogsaa brudedragter som ropte avveien, naar bruden kom med sølvkrone og sølvbelte, — enten det nu var egne eller leiede dyrbarheter — med slængkaape av rød lindamask og silketørklæ i snip paa ryggen; og brudgommen med hvit sølvknappet vadmelstrøie over rød eller blaa vest. Brudeparret var like saa fornemme som Asbjørnsens eventyrkonge i „Gjete kongens harer" — de la et silketørklæ mellem, naar en almindelig dødelig tok dem i haanden naar de danset.

Hanna Winsnes fortæller hvad hun synes om en slik bryllupsfest:

„Kjender Du et Bondebryllup i Norge, kjære Læser? Har Du været der, da tør jeg frit sige, at Du har ønsket Dig at være vel derfra igjen, idetmindste har dette altid været Tilfældet med mig de faa Gange jeg har været nødt til at deeltage deri. Jeg veed Intet der synes mere anlagt paa at ødelægge Helbreden. Tre, fire, ja undertiden

otte Dages uafbrudte Lystighed og Dans i et meget snevert og af den Grund meget kvalmt Rum, og derimellem nogle Timers Hvile paa et koldt Loft eller stor Sal, og saa al den Spiritus der ophidser Blodet. Sandelig, jeg maa beundre vore Bønders Constitution, der ikke alene kan tillade dem at svire og danse en heel Uge, men som endogsaa kan vedligeholde deres Munterhed og Vittighed lige til Afskeden, medens vi af den saakaldte høiere Klasse blive matte og kjedsommelige efter en Nats Svir.

Og nu Kokken og Kjøgemesteren! Jeg veed ikke hvem der er mest at beklage, enten den der skal skaffe tilveie hvad mere end hundrede Mennesker uafladelig fortære, eller den der skal holde hundrede Mellemgulv i en bestandig Bevægelse. Vel er et Bonde-mellemgulv langt lettere at ryste end et af vore, men mig vilde den blotte Tanke om, at en saadan Pligt paalaae mig, frembringe Melankoli. Dog deraf veed Kjøgemesteren Intet. Han er den første der istemmer Latteren over sine egne Vittigheder og den Sidste hos hvem dens Ekko hendøer. Han holder Taler, fortæller komiske Historier, klæder sig selv og Andre ud til Maskeradefigurer, ja opfører undertiden selvgjorte Komedier, der idetmindste have det forud for de fleste Nationale at de behage Tilskuerne."

Slik som skildret her, og kanske vel saa lystig, hadde nok ogsaa indledningen været til den sørgelig berømte bryllupsfest, hvor brudgommen Ola Dale dræpte bygdens skræk, „Røvlings-

kara", Knut og Haldor Timanssøn, som brøt ubudne ind i hans bryllup med Marit Kjørstad.

Uvenskapet gjaldt nok forresten mere en gaard end en jente, som fortalt i „Aasgaardsreien". Ola var blit sat fast, og kort efter at Winsnes var kommet til Aurdal, var han blit fri og kom og meldte sig for presten. Det var naturligvis en begivenhet i prestegaarden, da denne celebre person kom, og han blev set paa som en helt, staut og vakker som han var.

Da jeg var barn, spilte min bestemor, Hanna Winsnes's datter Barbara, gift med Jens Ring paa Stabæk, for mig nogen gamle stubber fra Valdres, som hendes mor hadde lært hende. En het „Valdersvælven", en „Dræperen", og den skal ha været spillet i Dalebrudgommens bryllup, og en var en vuggevise som begyndte slik:

„Bissam, bissam Baadne,
Gryte hænger i Jaadne."

Det hørte jo med til fornøielsen ved brylluper og var tilmed almindelig ved kirken, at folk møtte fulde frem og slos paa kniven. Brændevin blev brændt paa hver gaard; det var ganske fornødent for helbredens skyld at ha noget at varme sig paa i den iskolde kirke. Somme tider tok vel enkelte en taar over tørst og behov og sovnet; men før snorkingen fik gjort nogen forstyrrelse, kom „Stodderkongen", en liten mand med langt skjeg, med sin lange stang som han stak ind mellem stolradene, og dunket synderen i hodet. Dette er ikke længer tilbake end at min beste-

mor har oplevet det mange ganger som barn i Aurdal kirke. Det var jo ogsaa bare et halvt snes aar før Winsnes's kom til Valdres at biskop Bech skrev om Thomaskirken paa Filefjeld at „dette Overtroens Tempel burde rives." Men hans misnøie skrev sig vistnok mere fra motvilje mot katolicismens reminiscenser, valfarter dit av syke folk o. l., end fordi han la bret paa den gamle regle om Thomaskirken:

„Der vart mang ein Hest sprængt
O mang ei Møi krænkt
O mang ein Kar dængt."

Valdrissene hadde vel i lang tid været vant til at gaa i kirken uten at forstaa svært meget av prækenen; Winsnes's formand i embedet var en dansk prest, Helt fra Falster. Men menigheten mindtes ham med ærbødighet, for hans død blev varslet av Vor Herre. Sisste gang han stod for alteret kom en liten fugl ind av vinduet og satte sig paa hans skulder. Det er jo en kjendt og vakker tro, at naar nogen skal dø, kommer en av de døde, som har holdt av ham, som en liten fugl for at styrke ham i den sisste strid og vise sjælen veien. At en slik tro kan opstaa er forklarlig. I vor tid er det f. eks. hændt i en slegt, at der baade ved mors og søns død fløi en fugl ind til sengen kort før dødsøieblikket. Blir slikt fortalt videre, og jordbunden er der, skal der ikke mere til for at skape troen.

Fru Helt med sin gifte datter og lille sønnesøn var faste gjester i prestegaarden i alle helger.

Om fru Helt, ogsaa dansk prestedatter, gaar der endnu sagn for hendes utrolige ordens skyld. Hun fordret av barn, at de skulde ha en hvit kjole pletfri en uke, og hun hadde med fra sit barndomshjem seks knappenaaler, som hun tællet hver aften og bevarte hele sit liv.

Naar man tænker over hvor der mon blir av alle knappenaaler i verden — saa uendelig mange som fabrikeres i alle land hver dag, — da høres dette temmelig apokryfisk. Men det var den tid. Da Hanna Winsnes's døtre fik en liten æske med sytraad sendt fra en av morens veninder, syntes de, de hadde faat en formue. „Mor var uhyre nøie med Sytraad," sa en av dem; hun spandt jo altsammen selv.

I Valdres paa den tid var overtro tro i mange retninger. En dag hadde Grønskaugfølget gjestet Urdalsbyen og truet sig til det ene og det andet paa gaardene. Men et sted blev de avvist. De saa sit snit til at gi nogen av kuene et eller andet usundt stof. At disse bakefter „melket blod" betydde naturligvis at taterne sat inde med hemmelige kræfter og brukte dem til hevn.

Ogsaa her blev Hanna Winsnes søkt om raad baade for legemets og aandens svakheter; det var ikke frit for at hun gik doktoren litt i næringen her med, især naar det var fattige koner som kom. Hun hadde en særlig interesse og omhu for mennesker som hadde en mere eller mindre skrøpelig forstand og derfor blev overset eller hundset av andre.

Der var altsaa den merkelige unge pensionær,

som forgudet hende, og der var flere bygderaringer som i hende hadde sin tro ven, blandt andre en liten skrædder, som gik gaardimellem og sydde og var fuld av melankoli og selvlagede viser. Han elsket mor Winsnes.

Der var en gammel lægdkone i prestegaarden, som manglet ikke saa lite paa forstanden. Den sisste julaften Winsnes's var i Aurdal og folkene blev kaldt ind til julebordet, for at høre presten læse evangeliet, var ikke den gamle at finde. Der blev lett ute og inde, men borte var hun, og det blev ingen rigtig julestemning i prestegaarden. Især var Hanna Winsnes bekymret; hun laa vaaken hele natten og syntes hun bar ansvaret. Først om morgenen fandt en gaardsgut tomsingen sittende i bare serken paa en grav paa kirkegaarden; hun var stiv av kulde, og alle trodde hun var dødens bytte. Men mor Winsnes gav sig ikke; hun kommanderte gutter og piker til at gni hende med varme uldtepper og gav hende kamferdraaper i brændevin. Under hendes omhyggelige pleie kom hun sig igjen. Et moderne menneske vilde vel kanske tænke, at det hadde været barmhjertigere at la den gamle stakkaren faa „vandre". Men Hanna Winsnes mente at liv var liv, og hun var Gud ansvarlig for hvert et som var beroende av hende. Hun takket Gud for den gamle brysomme kones helbredelse.

Kanhænde det var fordi hun selv hadde lidt saa under at hun var styg, at Hanna Winsnes altid og overalt tok sig saa av undermaalerne i livet og vandt deres dype hengivenhet.

Samtidig hadde hun — vel av samme aarsak — en stor svakhet for vakre mennesker; et menneskes utseende spiller stor rolle for hende, særlig kvinders. Man merker det i hendes bøker og i hendes brever.

Gang paa gang uttaler hun til sin søn Jens sin glæde over at hans utvalgte Elisabeth Bernhoft er saa pen, og hun sier om en anden ung kvindelig slegtning som er paa besøk, at hun har de og de udmerkede dyder, „men vakker er hun ikke". Og man merker paa hele tonen en viss kjølig, tvungen anerkjendelse overfor denne unge dame, „desuden lider baade Faer og jeg saa vel at Ungdommen er munter; men det kommer vel af Opdragelsen, den Stakkel."

I den bunke av brever Hanna Winsnes har skrevet til den unge Elisabeth gaar det stadig igjen: „Den største Lykke er at ha et Menneske at elske."

I en av novellene sier hun ogsaa: „Jeg kan ikke lide at se Folk forenede, der ikke elske hinanden."

Man lærer idetheletat meget om Hanna Winsnes som menneske i de smaa privathenvendelser Hugo Schwartz uavladelig gjør til læserne om det ene og det andet tema som fortællingen behandler. Hendes egen mening om tingen blir sagt direkte og tydelig, og i mere end ett skiller hun sig ut og er foran sin egen tid. Hun taler gang paa gang om kjærlighet som den eneste basis for egteskap, og det i en tid, hvor fornuft-

egteskaper var det enhver mor og far ansaa for den beste sikring av sine barns lykke.

I det første velkomstbrev hun skriver fra Vang til sin kjære unge svigerdatter, da Jens i 1852 er blit forlovet med hende, gir hun sit selvportræt. Hun ber hende skrive, saa at de kan være litt kjendt paa forhaand, naar hun kommer i besøk, „men generer det dig i mindste Maade at skrive til en fremmed gammel Kone, saa skal jeg ikke forlange det. Jeg er ellers ikke af dem som man behøver at genere sig for. Jens kan fortælle dig at intet Menneske kan see mindre paa ydre Formaliteter end jeg. Det er kun det kjærlige Sindelag jeg sætter Priis paa, hvordan det saa end ytrer sig."

Og da Elisabeth er ventende første gang til Vangs Prestegaard, skriver hun for sikkerhets skyld:

„Ak, gid du ikke maa synes for ilde om mig. Mine Børn have maaskee ikke havt Hjærte til at fortælle dig, at jeg seer styg ud, men saa er det desværre. Dog haaber jeg, ja jeg troer det næsten, at dette stygge Ansigt og min hele ufordelagtige Person er saaledes, at du ligesaa let siger D u til mig mundtligt som skriftligt. Faer vil du vist snart blive kjendt med, han er aabenhjærtig og livlig som du selv."

En række fortryllende brever skrev Hanna Winsnes til sin svigerdatter Elisabeth, hvor hun beskeden og forsigtig lærer hende ett og andet om livets vanskeligheter.

Den anden svigerdatter Thrine Heltberg, som

kom i familien samtidig, bodde nær ved, paa Hamar, saa der trængtes ikke skriftlig meddelelse.

Senere blev ogsaa Thrines mand, Svend Hersleb Borchmann Winsnes, kapellan hos sin far i Vang og bodde ikke langt fra prestegaarden paa „Putten". Da opkaldelse altid har været brukt i slegten, gaar jo de samme navn igjen hos alle barnebarn; derfor heter Svends og Thrines barn i bestemorens brever altid f. eks. Paul Putten.

Men i Valdres var jo alle Hanna Winsnes's egne barn smaa endnu; den ældste datter var bare 12 aar da presten reiste fra bygden. Men det er deres liv i Valdres som har git dem alle den kjærlighet til landet og den forstaaelse og sympati for bønderne og deres kaar, som de saagodtsom alle hadde hele livet gjennem. Og sikkert har moren gjort sit for at indgi dem dette.

*

I 1830 blev Paul Winsnes utnævnt til prest, senere prost i Laurvigs prosti, i Brunlaugnes.

For en gangs skyld foregik flytningen dit om sommeren. De kjørte over Tonsaasen, hvor folk og hester maatte sove i samme rum, og saa over Drammen. Turen var deilig, og presten og Hanna glædet sig overmaade meget til at gjense slegt og venner. De tok ind hos søster Petronelle. Hannas første vandring var til farens grav paa Bragernæs og derefter over til Strømsø til den kjære gamle pleiemor fru Cappelen, og sammen med hende til den elskede veninde

Thrina Ottesens grav ved Strømsø kirke, like bak den gamle kjøbmandsgaard, hvor de to som unge piker hadde sværmet og digtet i haven og de store stuer.

Fra Drammen rumlet saa den store vogn videre sydover med prestefolkene og smaapikerne opi og Mamla paa bukken ved siden av kjørekaren, med sit storblomstrede skaut paa hodet. Smaaguttene kjørte bakefter i kjærrer med tøiet.

Sent en aften rullet saa vognen frem langs den sandete vei mellem den taarnløse hvite murkirke — som sagnet sier er bygget av Olaf den Hellige, og som laa næsten gjemt av de store løvtrær inden kirkegaardens mosgrodde stengjærde — og Tanums store prestegaard med det vældige teglstenstak og den vakre utskaarne indgangsdør. Hanna Winsnes følte sig med ett vel tilmode, da den bløte, men friske sjøluft slog imot hende og hun øinet den blaa havstripen mellem de svære bøkekroner som kantet veien.

Mottagelsen i selve prestegaarden var litt trist; formandens enke, fru Samsing, hadde ikke ventet den nye prest saa snart og var endda ikke flyttet ut; alle hendes tjenestefolk laa syke. Huset forekom dem ogsaa skummelt. Hjemkommen fra en Kristianiatur nogen aar senere, skriver Hanna Winsnes om hvilket indtryk huset gjør paa hende, „det har noget kjelderagtigt ved sig.“ Den lave beliggenhet under de svære trær virket naturligvis trykket paa folk som hadde holdt til i bygder hvor kirken og prestegaarden laa paa en bakke og haven var naken og nødtørftig.

Midt gjennem huset gik en bred gang. Storstuen var kold og mørk, men spisestuen og dagligstuen lyse og venlige. Fra dagligstuen kunde man se over til kirken. Tuntræet var en svær gammel ek.

Om morgenen skinte solen, og da saa hele stedet anderledes ut. Barna var vilde av henrykkelse over at hele haven stod fuld av trær med modne moreller; i Valdres hadde de ikke hat hverken dette eller anden frugt i haven. De blev ogsaa alle som én syke den første dagen, meget beleilig midt i flytning!

Prestefolkenes første gang var naturligvis til kirken og kirkegaarden. Her stanset de ved en forgjængers grav; presten Christian Nordborg hadde visst sit dødsaar forut og lot i levende live gjøre sin gravsten færdig † 1771, samt denne advarsel:

„Læser. Hvad Du er var jeg. Den jeg er bliver Du. Betænk derfor de sidste Ting."

I kirken viste klokkeren dem rundt og fortalte. Der var det gamle krucifix som stod i taarnet, billedet av St. Peder med ridestøvler og rød kappe, og da især „Presten Treus Døtre" som var interessante; alle som kom til kirken saa med sky nysgjerrighet op til den lille glugge i vægnischen hvor de laa. Men ingen turde stikke sin haand ind av gluggen, for da vilde denne visne. Og om nogen understod sig til at fjerne kisterne, da vilde en stor ulykke ramme ham.

Presten Treus døtre var to smaapiker, døtre av presten Ferdinand Treu som var prest

ved Tanum omkring 1750. De hadde ved en begravelse set at graven var fuld av vand. De blev saa rædde at de tok det løfte av faren at de skulde slippe at bli begravet i den jorden. Kort efter fik de begge samme sygdom og døde. Faren holdt sit løfte; han satte deres kister i et litet avlukke i kirken og muret igjen. Det het sig at de to smaapiker svarte for konfirmanter som ikke kunde sine ting; ungdommen stod altid og skottet sky til nischen, naar der var overhøring. Kanske det var for at ikke de to smaa Treuer skulde blande sig i undervisningen og skræmme barna, at presten Samsing hadde faat ord for at være for lemfældig og slippe alle frem, hvor lite de saa kunde.

Det var muligens dette forgjængerens ry for altfor stor medgjørlighet og elskværdighet mot ungdommen som fra første stund fik Winsnes til at sætte noget ind paa at faa skolevæsenet bedre ordnet. Han var dypt og alvorlig kristen, han vilde vise at kundskap i Guds ord var for ham et stort krav, og han blev streng mot konfirmantene. Men det kan enhver vite, at denne pludselige store strenghet tiltalte hverken barna eller forældrene, som ikke vilde finde sig i at deres unger ikke slap frem. Til at begynde med blev Winsnes ikke likt, og der gik det rygte, at han ved en overhøring fik tydelig svar fra presten Treus døtre. Men ikke nok med det.

En nat vaaknet presten ved at kirkeklokkerne ringte. Han tænkte paa ildebrand og stod straks op, lot gaardsgutten vække klokkeren, og alle

tre vandret til kirken. Den var fuldt oplyst og en prest stod paa prækestolen.

De to blev staaende i døren, mens presten gik frem i koret. De hørte da, hvordan han blev katekisert av presten paa stolen, og det likesaa strengt, som han selv pleiet at gaa frem. „Straks efter søkte Winsnes sig bort," fortæller sagnet. Men saa fort gik det ikke; han blev der i femten aar, og repræsenterte sine sognebarn paa stortinget i aarene 1839, 42 og 45. Efterhaanden blev han ogsaa meget populær, eftersom folk lærte ham at kjende og forstod at der bak hans lærde væsen gjemte sig et varmt hjerte. Det gjemte sig bokstavelig talt. Egentlig var det vist bare Hanna som visste hvor snil han var. Selv hans barn forstod det ikke, som den lille uttalelse av hans søn Svend viser: „Jeg har altid været glad i Børn," sa presten, da han gik i forbøn for sin lille sønnesøn, som fik skjænd. „Det har du forstaaet at skjule godt, Far," svarte hans søn lunt.

Optrinet i kirken om natten er vel laget, fordi Winsnes skulde ikke staa tilbake for presten Samsing, som gik igjen med hodet under armen. Men fortællingen har vel nok eiet anekdotens sandhet, der som bekjendt ikke er den daarligste.

Her i Tanums store gamle prestegaard levet Hanna Winsnes de rikeste og lykkeligste aar av sit liv. Her var en munter, enkel selskabelighet med soireer og assembléer i Laurvig og Fredriksvern, som da var orlogsstation. Her blev døtrene voksne og trak ungdom til huset. Herfra var det

ikke vanskelig at komme til Kristiania og gaa paa komedie, og besøke prosten og gamle og nye venner. Rigtignok var ikke reisen altid behagelig. Det er vort første dampskib „Constitutionen" hun maa reise med, men det er ikke saa liketil, for naar hun bestiller billet og reiser for at hente den i Laurvig, saa er den f. eks. sendt til Fredriksvern. Hun frembærer i et brev til sin stortingsmand en bøn fra en veninde i Laurvig, fru skolebestyrer Hysing, „om du vil give din Stemme til en Dampbaads Oprettelse til Bergen."

Hun interesserer sig ogsaa for tingets arbeide: „Jeg hører meget gjerne dine Fortællinger om Storthings-Debatterne og forstaaer dette korte Udtog langt bedre end det lange Rabbel i Aviserne."

Hun skriver til sin mand om barna og alt gaardens stel, om spørsmaal hun kommer indpaa i sine noveller, og godsindet smaasladder om naboer og venner. Hendes brever er fulde av lune og praktisk sans, men især av en stor fromhet overfor Gud og prosten Winsnes.

„Jeg vil gjerne leve som for dit Ansigt," sier hun. Og et andet sted. „Gifte maa jo altid først tænke: Kan min Mand lide dette. De ugifte behøve blot at tænke: „Gjør jeg nu ret." Det falder hende aabenbart lettere blot at tænke: Gjør jeg ret?"

Gigt har hun meget av i denne tid, men hun kan nok trygt si at hun „tog Sygdommen med Trumf. Spanskefluer paa begge Arme, 6 Igler i Ryggen og Krydderpose i Nakken, dertil tog

jeg ind at laxere hver Dag." Likevel mottar hun husmændene paa sengen og gir dem alle ordre om gaardsdriften. At hun med alle sine gjøremaal har kunnet holde orden i sit store hus, er forstaaelig naar hun sier at hendes yndlingsarbeide er at rydde. Den lærde prestemand maa hun ogsaa tildels administrere; i brevene til ham forekommer meget ofte: „Du skulde vel ikke have glemt?"

Ogsaa i Tanum har hun styr med bygdens brylluper; det hænder forholdene er slik, at de holdes paa det store pikekammer i prestegaarden, „og det er jo altid saa leit". Men pent gjør hun det for dem og pynter med løv og blomster. Og hun gaar ind i prestens egne forretninger. Da ingen av prestene vil kaste jord paa en selvmorder, skriver hun til sin mand: „Jeg vil reise og tale med Amtmanden om Sagen." Hvor hun glæder sig til sin kjære mands besøk fremgaar av denne lille, næsten ungpikelige uttalelse: „Maaskee du kommer Søndag, men jeg siger til Alle du kommer først Mandag for at hindre Besøg."

Her i Brunlaugnes var Hanna Winsnes friskere end noget andet sted og stod paa høiden av sin aandskraft. Rigtignok regner hun selv at det er alle Sandefjordsbesøkene som gjør vintrene taalelige, men det har vel ogsaa gjort noget, at hun likte sig saa godt baade i naturen og blandt menneskene.

Huset er altid fuldt av ungdom; fire voksne døtre, Trina, Barbra, Karen og Maren med veninder, dertil niecen fra Drammen Hanna Kirkgaard og niecen fra Odense, broren Peders

datter, Jenny Strøm, og saa de fremmede stadig vekslende unge piker, som nu fra alle kanter strømmet til mor Winsnes for at lære. Hendes ry som husmor gik over hele landet; uophørlig skrev forældre og pikene selv og bad om at faa komme for at bli utdannet for eget eller andres hus. Hun tok dem for at faa litt penger for sig selv; det passet ogsaa nu, naar guttene var i Laurvig og gik paa skolen. Det at ha været hos Hanna Winsnes var attest god nok for baade husjomfruer og piker. Og de lærte ikke bare matlagning, men vævning, spinding, hel husførsel, og litt havestel. Utvilsomt har ogsaa den daglige omgang med den kloke, gode, muntre gamle kone git dem mangen nyttig lærdom for livet, paa den maate hun helst gav den — med en liten munter bemerkning. Hun sier selv at „Moraler er noget kjedeligt Kram".

Om aftenen blev der læst høit og fortalt historier. Det er disse aftener som har git Hanna Winsnes idéen og tildels stoffet til „Aftnerne paa Egelund", næst „Kokeboka" hendes mest kjendte og læste bok. Men med selve huset paa Egelund, beliggenheten med elven nedenfor, har hun nok tænkt paa Cappelens landsted Austad ved Drammen, hvor hun var kjendt ute og inde som i sit eget hjem.

„Mor hadde en stor trang til skjønhet," sa en av hendes døtre. Til deres konfirmation — de tre ældste blev konfirmeret paa samme dag — hadde hun selv tænkt ut og for størsteparten selv forfærdiget deres dragt. De hadde sorte silke-

kjoler, lange sorte broderte slør over hoderne og hvite silkesjal med kulørte blomster i. Der var stor stas, og fest for alle omegnens honoratiores. „Jeg kan saa godt lide Høitidelighed," sier hun.

I disse aar var stadig prestefruen med sin gode forstand og sit ypperlige humør midtpunktet i festerne. Senere, efter et selskap paa Vangs prestegaard, skriver hun til Barbra: „Her var saa muntert at jeg næsten troede jeg var paa Tanum."

Selv naar rheumatismen ogsaa her indfandt sig iblandt, var hun den altid oplagte vertinde. „En Værtinde maa altid være venlig og munter, selv om hun har havt en liden Modgang," lærer hun smaapikerne paa Egelund. Hun nød at ta imot vennerne fra Laurvig og Fredriksvern og reise paa besøk til dem; dog helst det første. Hendes veninder der var fru Ingeborg Margrethe Wedel født Haffner, fru skolebestyrer Hysing født Koren, fru stortingsmand Castberg.

To unge gutter fra Kristiania hadde prosten ogsaa tat i huset for at læse med dem, Jens og Carl Ring, sønner av enken efter „Ole Ring udi Grændsen." Jens var meget interesseret i litteratur og tegning; han skulde studere mineralogi. Han og mor Winsnes blev venner paa den fælles glæde ved bøker. Carl var saa ubegavet at han ikke var normal. Han sa selv, han kunde greie „det grove" i forklaringen, men „det fine" gik over hans forstand. Prosten var dog ikke strengere, end at han slap ham frem til konfirmationen. Ogsaa han hang ved Mor Winsnes og hele familien. Han var endog for undermaals

til at faa en kone, skjønt han vel kunde ha forsørget en.

Derimot blev Jens svigersøn i prestegaarden. Hvor strengt Hanna Winsnes holdt sine døtre, viser svaret paa Jens's frierbrev. Skjønt disse to gutter har været opdraget som barn i huset, er de ikke dus med smaapikerne. Det er selvfølgelig heller ikke til Barbra selv den unge mand først skriver; men det fortæller noget at det er fru Hanna han ber om sin elskede og ikke prosten. Efter at saa hun har svaret selv og git datteren tilladelse til at svare, sender den unge piken sit brev:

„Jeg takker Dem for Deres kjærlige Tilbud; det kom mig saa uventet, at jeg maatte have nogen Tid til at samle mine Tanker, ligeledes vilde jeg høre min gode Faders Raad, inden jeg bestemte mig. Baade han og min kjære Moder have overladt det til mit frie Valg. Saa har jeg da valgt at tilhøre Dem, og jeg vil bede Gud om at De maa blive lykkelig med Deres hengivne—"

Kort efter stod bryllupet, og de unge folk flyttet til Stabæk, hvor den aandssvake Carl fra første stund blev deres husfælle og levet der til sin død i nittiaarene.

Gamle Bærumsfolk husker nok hele bygdens „Onkel Carl", som trak avsted paa veien med sine messingkanoner, „Store Svingbassen" og „Lille Svingbassen", og skjøt saa stenene skvat, mens han bygget „Fæstningen" av mandshøi mur.

Han var meget henrykt, naar mor Winsnes

kom i besøk, men selv ikke i hendes følge var han at formaa til at forlate gaarden og kjøre med til sin egen mor paa Kjørbo.

Denne datter paa Stabæk var den som levet Hanna Winsnes og Tanum og Vang nærmest, da hun blev gift. Trina Gjesdahl og Karen Skaarup var langt borte. Det blev til Stabæk Mor Hanna ofte reiste; det laa jo ogsaa saa nær ved Kristiania.

Skjønt hun sikkerlig har ment det samme for alle sine døtre, som hun skriver saa vakkert til Barbra: „Min søde lille Kone, ihvor du end er, er du altid nær din Moders Hjærte" — saa sier hun et par steder, at „du og jeg, min kjære Barbra, vi ere saa lige baade i Sind og Skind." De to forstod hverandre.

Eftersom sønnene kom hjemmenfra og døtrene giftet sig, fik Hanna Winsnes en utstrakt korrespondance; folk fra nær og fjern, ofte helt ukjendte mennesker, henvendte sig desuten til hende i allehaande anliggender. Hun stod meget tidlig op om morgenen for at faa tid til al denne brevskrivning.

„Byfolk leve blot halvt saa længe som vi Andre," lar hun en gammel schweizerbonde si, i en av fortællingerne, „de sove den anden Halvdel bort."

Men hun fik ogsaa tid til mere. Det var i Tanum hun begyndte at „skrive", fra først av bare for at fornøie sig selv og sine, og uten tanke paa offentliggjørelse.

„Katekismen paa vers" var det første hun

gjorde, og den sendte hun til sin gamle veninde og litterære dommer fra ungdomsaarene, Mor Cappelen, for at more hende.

Mor Cappelen viste den til den kjendte prosten Wulff i Trøgstad, og han lot igjen W. A. Wexels se den. De blev begge to begeistret og mente den burde trykkes. Nei, det vilde den beskedne prestekone ikke paa nogen maate. Men Wexels, som jo var hendes mands gamle ven, som hun hadde stor tillid til, og prosten selv fik hende overtalt, men paa den faste betingelse, at hendes navn ikke maatte nævnes. Den utkom i 1831, ti aar før nogen av hendes andre arbeider.

I en samtidig litteraturkritik senere her i boken findes utdrag av den.

„Om mine Arbeider kunne kaldes umodne, kan ingen sige, jeg selv var det," skriver hun. Og i den første av Hugo Schwarz's noveller, „De to Anonymer" lar hun Julius Dorn si:

„Dersom et Fruentimmer skriver, da er hun enten hæslig eller gammel; en ung smuk Pige befatter sig ikke med sligt. Desuden troer jeg, at Fruentimrene sjelden befatte sig med at skrive før i en ældre Alder: En lang Erfaring kan alene erstatte deres Mangel paa videnskabelig Dannelse."

Katekismen blev vel mottat, og det sivet jo efterhaanden ut, hvem forfatteren var. Men der gik altsaa mange aar før hun forsøkte sig paa noget andet. Den store selskabelighet, eller rettere sagt gjestfrihet — det er et bedre navn paa

den gamle gode omgangstone — og hendes store hus tok al hendes tid. Det er næsten med et litet suk hun fortæller sin mand om hans søster og svoger, presten Kjerulf, gift med Cathrine Winsnes, at „der har ikke været et Menneske hos dem paa flere Uger. Hvor ulige dog Alt er deelt i denne Verden!“ Og til sin datter skriver hun: „Du og jeg, min kjære Barbra, vi omkomme vidst af lutter Fremmede.“ Selv al den slegt og venner som bodde langt fra Tanum holder hun forbindelse med og tar del i deres glæder og sorger. Kan hun gjøre noget godt for andre, saa tænker hun ikke paa sin egen bekvemmelighet. At det er mor Hanna, som ogsaa har opsigt med gaardsbruket, vidner mange brever om, baade naar prosten er paa tinget og naar han er hjemme. Men av og til kniper det med kontanter til dette store mathus med de mange gjester og til sønner og døtre. Det var egentlig dette som satte hende paa den tanke at skrive fortællinger under et pseudonym i Guldbergs og Dzwonkowskis magasin „Nat og Dag“. De fleste er skrevet der i aarene 1840—46. Vel kunde en prestekone til nød staa ved at ha skrevet en katekismus paa vers, men det gik aldeles ikke an at skrive romaner. Saa valgte hun som merke Hugo Schwartz, helten i hendes første anonyme fortælling „De to Anonymer“. Hun lægger fortællingen i det miljø som repræsenterte den rikeste og beste del av hendes ungdomsliv — Kjøbenhavn. Det er legationsraad Pløyens hjem og sit eget hun bruker som grundlag. Na-

turligvis er helten student og meget i slegt med Peder Strøm. Studenter kjendte hun gjennem ham og hans venner. Hun kan deres veier og morer sig med at sende Schwartz og Münter „ud til Kastellet for at laane nogle Kollegier af Lassen", eller lar dem sitte paa hybelen og studere sin theologiske Olshausen. Hun gjenoplever sine egne turer, og lar de unge spasere til Grønningen, gjennem Store Kongens Gade til Hallandsaas, gjennem Gothersgade til Landemærket, og hun tar hele selskapet med paa kjøreturen utover Strandveien, eller lar dem vandre gjennem byens forskjellige gater efter en forestilling paa det kongelige teater.

For rigtig at dække sin anonymitet lar hun fortællingen begynde med at de to studenter bander litt, temmelig uskyldig forresten, men da kan da ingen finde paa at tro det er en gammel prestekone som har skrevet den. Men naar hun her, som altid ellers, ikke kan dy sig for at henvende sig direkte til læserne, er det nok en mere erfaren person end en ung student som har ordet.

Der er en stemning av gamle dages Kjøbenhavn over fortællingen, en duft av lavendler sammen med en ung og ren friskhet i følelsesliv og optræden. Hun har meget beskedne tanker om sig selv som digter. I forordet til sine „Smaae-Digte" sier hun:

„Een er Maaltrostens Sang, en Anden er Svalens Kvidren; men ogsaa den hører med i det store Chor der jubler til Guds Priis. For-

agter derfor ikke dens svage Stemme, der her vover sig ind mellem de høie Røster. Ingen føler dens Ufuldkommenhed dybere end Forfatterinden."

Og i „Præsten i Särna", en noget usandsynlig historie om et bortkommet barn, men med vakre og troværdige skildringer fra trakterne omkring Klaraelven og Lørn, uttaler hun:

„En Forfatter maa være saa ubetydelig, som han være vil, saa er han dog i en Henseende en mægtig Mand, han hersker nemlig om kun for en Stund over Tiid og Rum og over sine Læseres Tanker. Saaledes vil ogsaa jeg, skjøndt en af de ubetydeligste af mine Brødre, tage mig den Frihed o. s. v."

Eftersom hendes fortællinger blev læst og likt, blev forlæggerne ivrige efter at Hanna Winsnes skulde aapenbare sit rette navn og derved skape endnu mere popularitet for magasinet og de par større romaner som blev trykt særskilt. Men hun stod imot og bevarte i et snes aar sin anonymitet for alle andre end sin mand og sine barn. Hendes svigerdatter fortæller om hvor Hanna Winsnes kunde stole paa sine egnes diskretion.

Da Jens Henrik Winsnes blev ansat ved Meraker og første gang i følge med en ven avla visit i Stjørdalens prestegaard hos Bernhofts, sat Elisabeth ved sit sybord og læste. Han spurte hvem var hendes yndlingsforfattere.

„Jeg svarte: Bulwer og Hugo Schwartz," fortæller fru Elisabeth Winsnes, „men hans An-

sigt blev saa underlig. Jeg tænkte: Han synes vist jeg har en daarlig literær Smag. Det var næsten som om han lo af mig.

Først da vi havde været gifte i ti Aar gav han mig Forklaringen: „Hugo Schwartz er min Mor," sa han, „men først nu har hun løst mig fra mit Løfte om ikke at røbe hende for noget Menneske."

Hendes svigersøn Jens Ring var derimot indviet, for han besørget de saa at si løpende forretninger med forlæggeren for Hugo Schwartz. Kontrakter og andet vedrørende Hanna Winsnes selv besørget hendes og slegtens gamle ven riksarkivar Lange paa en fortræffelig maate.

„Jeg har havt mangen haard Kamp at bestaa mellem min Undseelse og den Lyst til at tjene Noget ved egen Fliid, hvorved jeg da har kunnet skaffe mine Kjære en eller anden Glæde," skriver hun, efter at hun er komm.et til Vang. „Jeg anser det for en Pligt at udrette hvad man kan og ikke spilde Tiden, og da jeg aldeles ikke taaler at gaa i Husholdningen mere og ikke har godt af at sy længe ad Gangen, saa antager jeg, at jeg paa denne Maade benytter bedst den Tiid, som jeg kan afse fra andre Ting."

Fem daler fik hun for hver novelle i begyndelsen. Meget faa av disse penger brukte hun selv. Uavladelig sender hun døtrene fem—ti—tyve daler, „at du kan have Noget for dig selv". Det var især de to ældste døtre som fik. Den ene sat i et trangt litet prestekald med en barne-

flok; der trængtes nok. Ikke mindre velkommen var mors personlige pengegave hos den anden, hvis barneskare var endda større, og hvis mand levet herregaardsliv med overdaadig selskabelighet, og ødela sin formue og mere til i løpet av nogen faa aar.

Ogsaa sin prost glæder hun med sine egne penger: „Du har vel ikke noget imod at din gode ven Hugo Schwartz koster lidt paa Væggene?“ Men det var ikke udelukkende økonomiske hensyn som fik Hanna Winsnes til at skrive; det var hendes medfødte trang til at beskjæftige sin aand med noget utenfor hverdagens liv.

Det er nok sin egen længsel hun uttrykker i „Actricen“, en moraliserende egteskapshistorie fra Bergen.

„Vi ville leve for de skjønne Kunster, vi ville male, spille, læse de bedste Forfattere og samle en Kreds af dannede unge Mennesker omkring os, med hvilke vi kunne vexle Idéer.“ Det er egtemanden som uttaler dette; men det er dog konen, der forsvarer det praktiske livs daglige arbeide, som vinder tilslut.

Den trang som i Hanna Winsnes's barndom og ungdom gav sig utslag i toner, fandt i hendes senere aar uttryk i pennen, og meget hyppig i vers. Det er situationsbilleder og naturdigte, ofte med et dramatisk islæt; det er hyldningsdigte til mennesker hun holder av, og religiøse stemningsdigte hun har samlet i de to bind hun har utgit. Et par prøver:

Luftseileren Pillatre de Rozier.

Den uhørt dristige vilde i levende live forlate jorden og friste Gud i en ballon; men han fik sin straf for ugudeligheten, han faldt ned og slog sig ihjel. Hanna Winsnes skriver:

„See hvor Luftskibet spiler sin Vinge
stræbende op mod det Blaae.
Længselen svulmer dets mægtige Bringe
Lad gaa da, Seiler! Lad gaa!

Hvorfor vente? Skjær Snoren over!
See! Der brast den! — Farvel!
Held til Reisen paa Ætherens Vover!
En stemme:
Gud være ham naadig og frelse hans Sjæl!

Høit du flyver du Mennesketanke!
Stjernerne maaler du ud!
Men overskride sit Legemes Skranke
det er at friste sin Gud.
Ak, vi Svage! De dristigste Planer
ofte vi kuldkastet saae! —
Maaskee hans Aand nu befarer de Baner
som han i Livet ei kunde naae".

Det er et litet dramatisk situationsbillede, man ser menneskemassen staa med opvendte ansigter og vente paa at ballonen skal slippes. Man hører misbilligelsen med denne formastelige handling, men rimene Farvel og Sjæl er jo mindre heldige.

Lunas Elsker

er en kap-friing til maanen mellem fuglene. Idetheletat spiller fuglene en ikke liten rolle i hendes

naturdigtning; sikkert er det farens og onkelens, de to naturforskeres, undervisning som har git hende denne interesse. Hun erkjender barndommens magt over den voksne, og maler i „Lunas Elsker“ hvordan lyset forandrer et landskap:

„Ja, endnu selv i det ældre Sind
jo Barndomsminderne skjønnest er;
den Guddomsstraale som faldt derind
har stedse i Sjælen et Efterskin,
om Skygger end vise sig hist og her.

Kanarifuglen,

en fuglestrid paa vers, mellem nattergalen, lerken og ørnen. Her synger nattergalen om et drømmeland, men lerken svarer vakkert:

„Hvis du kun eengang under Himlens Buer
Saae Jordens Pragt i Morgenrødens Luer,
Saae Skoven speile sig i blanke Aa
Og Duggens Diamant paa Græssets Straae,
Du skulde tilstaae at dit Drømmerige
Er Taagedunster mod det Virkelige.“

Hendes henrykkelse over den levende natur kommer kanske allerbest frem i „Mit Theater“, hvor hun lar teppet gaa op for et landskap i forskjellige belysninger, og tilslut anbefaler denne forestilling som vakrere end nogen kunstig — en som ikke koster noget og som gjentar sig hver dag.

I „Grevens Datter“ sier hun: „Det er først i den modnere Alder man faaer ret Opmærksomhed for Naturen, jeg vil ikke sige Følelse for den; thi den kan man have ogsaa i Ungdommen; men

den Unge svæver for høit i sine Luftslotte til at lægge Mærke til hvert enkelt Træ, hver Blomst og hvert Blad; han seer kun og føler at det Heele er skjønt og fryder sig derover. Det er ligesom at Indbildningskraft og Fantasi tilhøre Ungdommen, Granskning den modnere Alder."

De betydeligste og mest kjendte, vel ogsaa nok de beste, av Hanna Winsnes's digte er „Sjælens Farvel til Legemet," optat i W. A. Wexels' samling av religiøse digte, utgit 1847, og endnu mere „Blomsterne paa Kirkegaarden". I den sisste er der en umiskjendelig paavirkning av Wergeland.

Sjælens Farvel til Legemet:

Døden kalder,
Støv til Støv hjemfalder,
Reisefælle! Vi maa skilles nu!
Dom er fældet,
her staar Grændseskjellet —
Over Grændsen slipper ikke du!

End jeg tøver,
kjære Pligt udøver,
takker dig for lange Samlivs Færd.
Hvo har fundet
Baand saa faste bundet?
Slig Forening er vel Afsked værd!

Ei vi ville
Regninger opstille
af vor fælles Skyld i lange Rad.
Glemt den blive,
Bedst er at tilgive
Allerhelst naar man skal skilles ad.

Tæt omslynged
Mig dit Blod og tynged
Tankens Vinge paa dens Flugt fra Jord!
Ofte bruste
Vildt min Kraft og knuste
dine Nerver i sit trange Spor.

Mine hede
Lidenskaber strede
Alt for tidt om Pladsen i dit Bryst;
de oprørte
Livets Storm og førte
den for voldsomt mod dit Hjertes Kyst.

Dog, O Hjerte!
Og du bære lærte
ved min Kjærligheds den søde Magt.
Sig har Glæde
Du vel følt hernede
lig den Lysning fra Guds Himmel bragt?

Kjære Øie
udtryksfuldt og nøie
mine Følelser afmalte du —
Brustne Rude
Jordens Pragt derude
ligger farveløs i Taage nu.

Vær forvisset
dog, at engang hisset
skal de heles dine Brøst og Feil;
Herrens Under
hvorpaa nu jeg grunder
skal jeg see da i dit rene Speil.

Vistnok det dypeste i indhold og vakreste i form er *Blomsterne paa Kirkegaarden:*

Blomster! — fredede ved Herrens Hus,
I, der Rødder slaa i Gravens Grus.
Ak! hvor skjønt I hæve Jer derover,

Liv mig tykkes se i Eders Blik,
som om gjennem det en Hilsen gik
fra den Døde der i Graven sover.

Har Hengivenhedens ømme Pleie
skjænket Jer den friske Glans i Eie?
Eller er det Daarskab, om jeg tror,
at i Muldet, hvoraf I fik Næring,
end en Duft af Fordums Tanker bor;
fra bortfløine Aander en Foræring?

Hvide Lillie! Bleg du staar og skjøn,
som et Billed paa den sidste Bøn,
der paa blaanet Læbe blev udaandet
af en Christen-Sjæl i Dødens Strid,
da den aned glad sin Frelses Tid,
medens Englen venlig løste Baandet.
Gjør dens Aandepust dig end saa hvid?

Ranke Tulipan! Har Stoltheds Mod
farvet stærkere dit røde Blod?
Ere Lidenskaber, der blev kvalte
brat af Døden i et Hjertekammer,
blusset op i disse Nordlysflammer,
hvormed dine Blade er bemalte?

Og du Rose i det grønne Løv!
Sprang du af et brustent Hjertes Støv?
Et, som mens det aandede hernede,
følte Glimt af Kjærlighedens Glæde,
men som dog tilsidst forladt, forsmaaed,
martredes af Kummers Stik til Døden.
Rose! Voxte skarpere din Braad
ved et Stænk af Hjertesaarets Bløden?

Blaa Forglemmigei! som skjuler bly
mellem Græsset dig i Gravens Ly!
Staar i Pagt du med et Moderhjerte,

et, der vel i Tro hengivent brast;
men som dog sig følte bundet fast
til de Smaa det efterlod med Smerte?
Er det sidste Suk fra Livets Vei
udtalt gjennem dig, Forglemmigei?

Alt er vistnok Fantasiens Spil.
Vildt dens Sværmerier stundom vanke;
men en Vexelvirkning er dog til,
Sandhed ligger dog i denne Tanke:
Hvad der eier Liv maa engang dø,

Hvad der dør, opstaar igjen til Livet.
Blomsterne maa deres Frø nedstrø
i den Jord, der har sin Kraft dem givet.
Tab du ikkun, Blomst, din skjønne Farve!
Strø dit Støv kun blidt i Graven ned,
og lad det som hviler der i Fred
— naar det kaldes op til Herlighed —
Uskyldspræget af din Skjønhed arve!

Av fortællinger har hun skrevet en hel del ganske korte, temmelig værdiløse, rettelige solstraalefortællinger til det godes og sandes pris. Et par av dem er ikke signeret, men de findes paa fortegnelsen som hendes niece Hanna Kirkgaard har sat op.

„Stjerneskuddet", en skisse fra Andalusien om „Viola der er skjøn som Morgenrøden og uskyldig som den hvide Lillie." Det er tro paa Guds hjælp som redder hende fra en kvinderøver.

„De tre Besøg" er henlagt til en embedsgaard tre fire timers kjørsel fra Kristiania. En døvstum pike er heltinden; intrigen er ingenting, men tonen er hjemlig og vel holdt.

„Aanden i Marmorkirken" bygger paa

rygterne om at Fredrik Vtes gjenfærd skulde vanke omkring i kirken og rope Ve! over eftertiden som lot den ufærdige kirke staa og skjæmme Bredgade med sine stilladser. Den begynder med at en student gaar fra teatret efter at ha set „Mulatten". Ropene paa herskapernes vogner „dannede en skjærende Kontrast til den Vellyd der endnu klang i mine Øren af fru Heibergs melodiske Stemme."

I „Indianerinden" lar forfatterinden altsaa et skib fra Kalkutta bestemt til Kjøbenhavn drive ind til — Drammen. Hun negter sig ingenting naar det gjælder at nærme sig sin elskede fødeby, som hun kjender ut og ind. I denne novelle benytter hun ogsaa sit kjendskap til Nevlunghavn og kysten. Mindre begrep har hun om „et lille, men ziirligt Huus i det fjerne Hindostan," hvor den indiske prinsesse holder til. En norsk sjømand tar hende letsindigen med paa sit skib og indbilder hende at hun er hans egteviede hustru. Hvis ikke prinsessens dyd saavidt var bragt i havn ved at sjømandens bror giftet sig med hende, vilde denne fortælling sikkert ikke undgaat at ha virket umoralsk.

„Drømmen i Skoven" er et meget ubetydelig og kjedelig digt om et forbyttet barn.

„Eremithytten" foregaar helt og holdent i Drammen, og der er hun paa kjendt grund. Her anbringer hun en del originaler, og handlingen bygger hun paa sagnet om den rike enke, som levet sammen med den vakre, men onde unge tjener, som tok livet av deres smaa barn.

I „Skipperkonen“ lar hun en ung pike reise med fragtebaat fra Kjøbenhavn til Kristiania, og skibet maa søke ly for uveir i Øster-Risør.

„Hvo som har oplevet Sommeren 1812 har faaet et Begreb om Syndfloden,“ sier hun. „Kan man tænke sig Noget saa Trøstesløst som Øster-Risør Brygge i Regnveir.“ Men dit skal hun nu ind for at høre hvordan den franske skipperkone, som engang var en stor skjønhet og berømt sangerinde, blev vansiret av koppene, og vandt skipperen ved at synge tilsløret paa gaten — det samme motiv som er brukt i syngestykket „Lazarilla“.

I „Min Reisekamrats Historie“ er hun igjen i sit kjære Danmark, dels i Kjøbenhavn, men mest i Jylland. Blandt en del romantisk snak om forklædninger og trofast kjærlighet gir hun smaa stilsikre billeder og miljøskildringer. Det er hendes besøk hos onkelen, etatsraad Ole Strøm, i Roskilde som gir hende en del av stoffet. Ole Strøm styrte da Roskilde Domkirkes gods, og hun gjør sin helt til søn av „den Gartner der havde Opsyn med de fornemmes Haver, der laa i Nærheden af Domkirken,“ og hun gaar med ham „ud af Byen, op paa den Høi hvorfra du veed, man kan see saa mange Kirketaarne.“

I „Præstedatteren i Elverum“ og Præsten i Särna“ gir hun altsaa rigtige og gode Trysilbilleder.

Ogsaa „Grevens Datter“ spiller i Danmark, dennegang paa Fyen, hvor brorsønnen Vincent bodde. I „Grevens Datter“ gjør hun sig alle sine egne og sine nærmestes erfaringer tilgode i skild-

ringer av dansk prestegaards- og herregaardsliv. Hun kjender hvordan en gaard drives til de forskjellige aarstider; hun vet hvordan rytteren holder en tøile og hvordan hester skal behandles. Og hun bruker sin smaa og store iagttagelser av menneskers væsen i og for sig og mot de medlevende. Hvor fint lar hun ikke en slegtning av en avdød gi en korreks til en likegyldig ven som beklager sig over ikke at være tilsagt, „saa jeg kunde ha seet ham før han døde.“ — „Han var ikke anderledes Dagen før han døde end han var før.“

Da grev Brahe og lord Clairford møtes paa en ridetur og blir fornøiet over gjensynet, kommer hun med en morsom og træffende bemerkning: „Den Glæde en Bekjendt, jeg siger ikke en prøvet Ven, viser ved Synet af os maae ikke udelukkende tilskrives Kjærlighed til vor egen Person. En liden Deel deraf i det mindste tilhører ofte andre Personer, som vi fælles kjende og i hvis Selskab vi sidst levede sammen med dem, ja endog kjære Steder og behagelige Begivenheder, som vi have oplevet i Hinandens Selskab.“

Handlingen i boken er i høi grad romanagtig efter opskrift, med forbytning av barn og lignende; litt Dickensk baade i anlæg og fortællemaate. Men det som er av interesse ved den er de skildringer hun her gir av tiden og livet i Norge i 1839, og som egentlig ingenting har at gjøre i romanen. Naturligvis sender hun den unge greve paa en reise til Norge, og han skriver brever til sin ven presten Kjelstrup. Verten i hotellet i

Kristiania sier ham at „de Fleeste reiser til Ringeriget, det er det smukkeste efter den almindelige Dom, Tellemarken er ogsaa smuk, men længere afsides.“

Hun sender sin greve paa kjøretur fra hovedstaden over Drammen! til Kongsberg; hun lar ham meget beleilig faa vondt i foten, saa han maa hvile over paa skifterne og faar tid til at skrive og si sin mening om alt i brever til den gamle prest hjemme i Danmark.

„Hvilken uhyre Gjæstfrihed,“ sier han om presten i Norderhov, „som hele Sommeren maa modtage Fremmede og bestandig fortælle om igjen om Anna Coldbjørnsdatter.“ Temperaturen i sovekamret i gjestgivergaarden sammesteds beskriver han som „i Midten Æqvator og i begge Ender Polerne.“ Sikkert har Hanna Winsnes selv kjendt den.

I Kristiania underholder den reisende sig med verten i hotellet og spør ham ut — fordi „Samtalerne ved Bordet dreiede sig bestandigt om Storthingsaffairer og Aviser“ —:

„Er her da saa mange Sekter eller Partier her i Landet? Man talede jo om Konowianer og Gud veed hvad den Anden heed?“

Hertil svarer nordmanden bl. a.: „De fleste Studenter høre enten til Welhavens eller Wergelands Parti, og De kan ikke troe hvor mange Ubehageligheder disse forskjellige Anskuelser ofte medføre i Familielivet. — — —

Jeg moerer mig ellers over de stridende Partiers Feider og læser begge Digteres Poesier med For-

PAUL WINSNES

Tegnet av presten Bull

HANNA WINSNES

Tegnet av presten Bull.

nøielse. Welhavens Digte have en nydelig Form, de ere lette og flydende. Flere af dem ere ogsaa ret smukke hvad Meningen angaaer, men Wergelands have, efter min Mening," — og det er Hanna Winsnes's egen — „dybere Betydning, høiere Tanker og mere træffende Billeder.

Welhaven og hans Tilhængere ere Troppister, som vi kalde det; de ere fine, dannede og elegante, men ofte hovmodige og opblæste.

Wergeland og hans Parti ere mere plumpe og drive undertiden deres Raahed for vidt; men de ere almindelig ligefremme og ærlige."

Saa sender hun greven like ind i Norges Storting og lar ham beskrive dette:

„De kjender jo allerede Flere af de mest udmærkede af Navn som Sørenssen" — statsraad S. A. W. Sørenssen — „han havde just den Dag indtaget Riddervolds ophøiede Sæde, efterat Riddervold" — ogsaa statsraad — „i flere Uger havde fungeret som Præsident. Sagen som foretoges angik en Indstilling der gik ud paa, at de for Stempletpapirforvalteren bestemte Procenter skulde forhøies. Sørenssen holdt en lang Tale til denne Mands Fordeel. Man forsikrer at S. er Norges første Taler, naar han med sin Aands hele Kraft og Fyrighed forsvarer en Sag, der staaer for ham som det Sande og Rette. Jeg maa derfor beklage at hans oratoriske Talent ikke ved denne Leilighed gjorde sig gjældende; ogsaa her bekræftedes Rigtigheden af den gamle Sætning „pectus est qvod facit eloqvens," thi i denne Sag i det mindste syntes Sørenssen ikke at tale fra Hjertet. Talen formo-

dede mere Sagføreren end Folketaleren, og tager jeg ikke Feil, saa havde Sørenssen her paataget sig at bevise for meget, og da kommer man, som bekjendt er, til at bevise Intet.

Riddervold har ikke Sørenssens begeistrede Svada, men hans Foredrag er klart som hans Aasyn, og ad Overbevisningens Vei forstaar han at virke paa sine Medrepræsentanter. Jeg maatte tænke paa en anden Præst, der har særdeles gode Gaver til at overbevise."

Her har forfatterinden utvilsomt tænkt paa sin egen mand. Hun fortæller ogsaa at presten Kjelstrups mor indrettet sin opførsel, naar han studerte, akkurat som hun selv gjorde overfor Winsnes. Hun hadde nemlig sin mest benyttede lænestol staaende i prestens kontor.

„Hun indrettede sin Opførsel efter Bøgernes Rang. Læste han i Landhusholdningsskrifter, saa talede hun frisk væk; tog han fat paa theologiske eller andre lærde Bøger, saa kunde hun blot komme frem med nødvendige Spørgsmaal; men tog han sin hebraiske Bibel eller sit græske Testamente, da taug hun stille saa længe som muligt."

Paul Winsnes hadde altid begge disse bøker liggende opslaat og læste daglig et kapitel i hver av dem, like til han blev saa gammel at han ikke kunde skjelne vokaliseringen i den hebraiske skrift. Da hans fædregaard Nøsted ved Drammen, hvor han bodde de sidste aar av sit liv, brændte kort før han døde, 95 aar gammel, var det eneste han tænkte paa at redde det græske testamente.

Men grev Brahe har mere at melde fra Norges Storting 1839, og han ser og vet forskjellen paa den norske og danske bonde den gang.

„Mest frapperede mig Bøndernes mange karakteristiske Ansigter; jeg hørte kun Een tale, han heed Ueland, jeg maa tilstaae, saaledes troer jeg neppe nogen dansk Bonde havde talt i saa vigtige Anliggender, (men vore Bønder blive nok livligere og mere tænksomme naar de blive frie). Der var et prægtigt Ansigt paa denne Ueland, saa dybttænkende og saa godmodigt, han interesserede mig overordentligt, jeg skulde ønsket at tale med ham, men der sidde de stakkels Mennesker til Klokken 3—4 Eft. inden de slippe løs, og flere af dem samles atter om Eftermiddagen. Dog, de ere ikke at beklage, de have et skjønt Arbeide, de virke for deres Fædrelands Vel."

„Grevens Datter" er Hanna Winsnes's største arbeide utenfor hendes nytteskrivning.

„Det første Skridt" foregaar udelukkende i Norge; boken rører sig mellem Trondhjem og Kristiania og er en folkelivsskildring saa realistisk at man forbauses over at den ligger forut for Bjørnsons bondefortællinger. Naturligvis er den ogsaa fuld av romantisk kjærlighet og moral, om hvor ilde det gaar en ung mand som stjæler nogen smaapenger og hvis karakter paavirkes av denne handling. Men netop ved Hanna Winsnes's utstrakte og troskyldige bruk av levende modeller og kjendte miljøer faar hendes fortællinger en sikker grund, som ikke er almindelig i romantiske noveller fra den tid.

Men hendes reflektioner over stortingsforhandlinger og billedet av de repræsentanter hun præsenterer skyldes sikkerlig „samarbeide“ med prosten. Ellers var hun ogsaa selv tilstede paa sin mands billet, og hun kunde jo bruke øine og øren bra.

Winsnes holdt sig som stortingsmand utenfor al korridorpolitik, men at han ikke var helt uvidende om hvad der foregik i stilhet mellem møterne, fremgaar av enkelte uttalelser i hans brever til Hanna.

Han er blit angrepet i pressen for en tale; Hanna skriver og trøster: „Bryd dig ikke derom.“ En anden repræsentant har skrevet til sin kone, at Winsnes's tale for lukkede dører var saa god, skriver hun til ham. Winsnes var medlem av riksretten over statsraad Vogt.

Hanna pleier at raadføre sig med sin mand ogsaa naar der er noget hun skal bruke i sine romaner og ikke er sikker paa. Hun skriver og spør ham om der er forbud mot at døvstumme kan gifte sig, og „hvad heder den Methode i Lægekunsten, hvor man giver den Syge netop det, som han har faaet sit Onde af? Det begynder med „homo“ —meer veed jeg ikke? Jeg savner min Raadgiver i dette som i meere.“

Da „Katekismen paa Vers“ blev saa godt mottat, vaaget Hanna Winsnes sig ogsaa igang med „Bibelhistorien udsat i Vers“; den utkom seksten aar efter Katekismen, i 1846. Hun vilde meget nødig sætte sit navn paa den, men forlæg-

geren, Malling, var strid og fik sat sin vilje gjennem.

Hun forklarer selv i et forord hvorfor hun har indlatt sig paa dette arbeide:

Fortale.

„Da Erfaring har lært mig, at Børn trættes ved at læse den samme Historie flere Gange igjennem, saa at deres Lyst og Opmærksomhed derved undertiden sløves, saa har jeg troet, at det ikke vilde være uden Gavn at forskaffe dem en Bog, der indeholdt de samme Fortællinger paa en anden og — hvis mit Haab ikke ganske slaar feil — mere underholdende Maade.

Jeg har derfor i nærværende lille Skrift bestræbt mig for at følge Bibelhistorien saa nøie, at intet Ord skulde være udeladt, der var nødvendigt at binde til deres Hukommelse. At Saadant har lagt et Baand paa Poesien, vil de Skjønsomme og Overbærende vist indse og deri finde en Undskyldning mere for de poetiske Ufuldkommenheder, der sikkerlig ogsaa uden denne Tvang vilde have indsneget sig fra en saa uøvet Haand.

Turde jeg haabe, at de Unge ved dette mit ringe Arbeide kunde bekomme en forhøiet Lyst til at lade deres Tanker dvæle ved Frelserens og de hellige Fædres Historie, saa var min fornemste Hensigt opnaaet.“

Ikke fordi denne bibelhistorie var av hendes mest vellykkede ting, men fordi ogsaa den viser en personlig side av Hanna Winsnes's skribentvirksomhet, tar jeg med noget av den:

FORTÆLLINGER AF DET GAMLE TESTAMENT.

Skabelsen.

„I Tidens Begyndelse skabte Gud
vor Himmel og Jord ved sit Almagtsbud;
men øde var Jorden og skyomhyllet,
den som en utydelig Masse laa,
et Afgrundsdyb, hvorom Vandet skylled,
og Mørket rugede tungt derpaa.
Der var saa tyst som den stille Nat,
som Legemet udaf sin Sjæl forladt,
naar det ufølsomt i Døden sover;
Men da! Da svæved Guds Aand derover,
og Mørkets Taage bortrulled brat.
Da oprandt Lyset; sig Mulmet skilte,
og første dæmrende Dagning hvilte
paa Jorden efter den lange Nat,
en Tidens Morgenrøde saa klar,
et Forbud paa Solen, der useet var.
Men Lyset blegner, thi Dagen ender,
og Nattens Mørke tilbagevender.

Guds Røst fornæmmes til Havets Vand;
han vil deri en Befæstning sætte.
De øverste Dele som Luft sig lette
og høine sig i en blaalig Rand.
Han spænder Himmelens Hvælving ud,
der end sig deilig om Jorden runder,
mens Vandene skyller dernedenunder,
som deres Bestemmelse var af Gud.
Og Luften lyser saa reen og skjær,
den anden Dag det for Jorden er.
Men Dagslyset sluktes og Natten kom,
som endnu bestandig de vexler om.“
O. s. v.

Dette er det vakreste parti i boken. Dens kapitler har forøvrig forskjellig versemaal, som har sine forbilleder væsentlig i dansk poesi. At Hanna Winsnes ogsaa har hat klassisk læsning røber rytmen i Jakobs historie:

Hist i den frugtbare Egn, hvor Kornet nedlagt i Jorden
gjengiver hundrede Fold, i Gerars yndige Dale
voxte de Tvillinger op, ulige i Sind og i Sæder.
Ældst var Esau, og ham det tilkom, naar Faderen engang
vandred til Fædrene hjem, at herske som Hoved for
Stammen.
Modig var han og rask, hans livlige Aasyn var mandigt,
mørk var haarrige Hud, og stærke de senede Arme,
heftigt var hans Gemyt, letsindig og lidet betænksom
var han i Handling og Ord; saa hastig optændtes hans
Vrede,
snart forglemt den og blev. Han færdedes gjerne paa
Jagten."

Dette er noget av det som er lyktes bedst; billederne er prægnante og sikkert tegnet. Ogsaa i Skabelsen er der spredte billeder og strofer som er heldige; men i det store og hele har det ikke været nogen god idé at omskrive bibelhistorien. Det maa da bare ha været vanskeligere for den tids barn at skulle huske baade Guds egne ord og prestekonens. „I begyndelsen skapte Gud himmelen og jorden, og jorden var øde og tom, og Guds aand svævet over vandene."

Kan en ting siges knappere, sterkere, tydeligere — lettere at huske for et barn? Enhver Bessermachen er her unødig og forkastelig.

Forfatterinden har naturligvis bygget sit haab om, at barn ved denne bearbeidelse skulde faa

mere lyst til „at dvæle ved Frelserens og de hellige Fædres Historie," paa den erfaring at vers prenter sig lettere i hjernen end prosa. Men er bibelen Guds ord — da bør disse ikke forandres; og selv om den ikke var det — da er enhver utbredelse av det som er sagt kort og fyndig og dog malende ikke av det gode.

Bibelhistorien paa vers er sikkert det mindst heldige av Hanna Winsnes' skrifter. De fleste — og de beste — av disse er tydelig fremkommet for at avhjælpe et langt savn. Her har der ingen grund været til det; har barn nogensomhelst trang overfor bibelhistorien, har det vist heller været at faa den kortere end længere.

Et religiøst dramatisk digt „Josef i Ægypten" er aldrig trykt, og intet er tapt ved det.

Som skjønliterær og religiøs forfatter har Hanna Winsnes ikke stor betydning utover de virkelighetsskildringer og tidsbilleder hun gir og som har sin kulturhistoriske interesse. Hun blev ogsaa tat av dage for sin versificerte katekismus av C. M. Sundt, en forhenværende officer, som senere studerte teologi og var en ivrig avholdsprædiker, i Christian Langes „Norsk Tidsskrift for Videnskab og Litteratur" i 1849.

Som prøve paa tidens literaturkritik i et anset tidsskrift er den av interesse.

Kritikeren begynder med et forsvar for kvindens berettigelse i literaturen: „hvem kan vel behandle Gjenstande for Phantasien og Følelsen, Aandens og Hjertets Anliggender, med en saadan Finhed og Sandhed, en saadan Ynde og Elsk-

værdighed som den aandelige og følelsesfulde Qvinde? Den Lethed og Sikkerhed, hvormed hun rører sig paa dette hendes eiendommelige Felt, er uovertræffelig i sig selv, er uopnaaelig for den stoltere, haardere og koldere Mand o. s. v".

Derimot mener Sundt at „det egentlig lærde Studium i hvilkensomhelst Retning bør formentlig være Qvindekjønnet et terra incognita, fra hvilket det, saafremt det tilfældigviis skulde gjøre et Streiftog ind paa samme, maa jo før jo heller bortskræmmes som et fremmed Vildt. Dog for en saadan Forvildelse fra hendes Side behøver man vist ikke at nære nogen synderlig Frygt", trøster han sig, og han gaar nu over til fru Winsnes.

„Hvem har ikke med Glæde og Taknemmelighed modtaget de skjønne Gaver som Hanna Winsnes, det norske Qvindekjøns Pryd, har af sin rige Aands Fylde offret paa Literaturens Altar! Vi ville en Stund dvæle med vor Opmærksomhed ved disse, ikke just for at anbefale dem — de trænge ikke min Anbefaling, de anbefale sig selv — men for kun flygtigt at paapege nogle af deres Skjønheder, og derhos gjøre enkelte Bemærkninger af en rosende eller dadlende Beskaffenhed, altsom det kan falde sig; idet jeg haaber, det vel af Vedkommende erkjendes, at jeg under min kritiske Anmeldelse aldrig har glemt eller overseet hvem det er, hvis Arbeider jeg bedømmer, og at Sandheden ei har gjort Brud paa eller krænket Kjærligheden.

Følgende fem Skrifter har Provstinde Winsnes ladet udgive i Trykken:

1. Catechismi fem Parter, udsatte i Vers. 8 skill. Grøndahl (anonym.)
2. Lærebog i de forskjellige Grene af Huusholdningen. 3 Oplag. indb. 96 skill. Wulfsberg.
3. Gaader med hosføiet Opløsning. 1845. 18 skill. Malling.
4. Bibelhistorien udsat i Vers 1846. 36 skill. Malling.
5. Smaae-Digte. Christiania 1848. 147 S. Heftet 40 skill. A. D. Wulfsberg & Co."

Efter at ha avvist den betænkelighet som, „vel mangen en alvorlig Christen kunde have ved at Herrens egne Ord lyde for BørnenesØren i en forandret om just ikke forvansket Skikkelse", forsvarer han boken med at „Katechismen selv fornemmelig for tungnemmede Disciple er en trættende og kjedelig Bog" — noget som sikkert mange disciple, selv om de ikke er av de tungnemmede, nok vil gi ham ret i.

Naar han derimot mener, at katekismen i denne „poetiske velklingende Form, selv for Barnets Øie har noget Behageligt og for dets Hjerte noget Tiltrækkende" — da blir man unegtelig litt tvilende.

Det første bud, som kritikeren synes er det mest vellykkede med hensyn til metrum og velklang, kan han ikke negte sig den glæde at gjengi:

„Jeg Herren Din Gud er kun een; ei fremmede Guder Du dyrke!
Mig elske Du mere end Alt; Jeg være Dit Haab og din Styrke!

Forlad Dig kun ganske paa Mig;
Din Tillid beskjæmmer ei Dig!
Om stundom Din Vei her i Livet indhylles i Mørke."

„De øvrige Bud-Ord ere udførte i et lignende, dog mindre velklingende Versemaal," fortæller anmelderen. Han sier selv Bud-Ord med bindestrek, skjønt han senere i artikelen haaner Hanna Winsnes for „den Grundtvigske Forkjærlighed for Bindetegnet i Titelen paa hendes „Smaae-Digte". Man skulde jo i Analogi hermed ogsaa skrive Stor-Thing, Lille-Finger og Hvid-Kaals-Hoveder", sier kritikeren. Han har mange og store indvendinger mot verse-katekismen og citerer dens værste feil. At rimene ikke altid er som de bør, naar „kalder" rimer paa „taler" og „befaler", har han unegtelig ret i; men det kalder han selv for smaa ting. Værre er, sier han, følgende linjer:

„Fornuftens Lys Du skjænkede min Aand,
og Hjertet dybe Længsler efter Dig,
Af Jord Du dannede med Faderhaand
Mig til Dit Billede forunderlig." —

„At Gud Jehova dannede Mennesket af en Jordklump, af en Haandfuld Støv er den hellige Skrifts Lære; og ligeledes, at Han skabte det i sit Billede og efter sin Lignelse. Men en Klump Jord var dog vist en altfor „ubequem Materie" til deri at indtrykke eller afpræge et Billede af Gud, som er en Aand; denne Forestilling kan jeg umulig tilegne mig, denne Fremstilling klinger mig altfor forunderlig; den har heller ingen Hjemmel i Skriften," sier herr Sundt.

Selv om vore dages kritikere nok iblandt „umulig kan tilegne sig denne Forestilling", saa tror jeg nok ingen av dem vilde kunne finde forskjellen mellem en jordklump og en klump j o r d værdig til avstraffelse med Skriften som hjemmel. Men at denne kritiker var troskyldig overfor den stædige race som kaldes forfattere fremgaar av hans ønske om at Katekismen snart maa opleve et nyt oplag, og han haaber da at „den ærede Forfatterinde muligens kunde finde sig foranlediget til at tage nogen Notits af de Bemærkninger han her har tilladt sig".

Det samme haab har han overfor næste oplag av kokeboken — at fru Winsnes da vil banlyse brændevinet, som hun lager ratafia og meget velsmakende punsch av og sætter smak paa maten med, men han fortæller i en bitter notis paa foten av siden at „desværre er en 3die Udgave udkommen i u f o r a n d r e t Skikkelse" — før han selv er lagt under pressen.

Efter at ha gjennemgaat og forbedret alle de fem bøker av Hanna Winsnes, som han opregner, med hensyn til rim, „tankefeil" og interpunktion, anbefaler han dem til nye oplag, men advarer samtidig:

„Det er saameget mere nødvendigt hos os, ikke at oversee S p r o g f e i l i den poetiske Literatur, som vor uden Tvivl største og meest genialske Digteraand H e n r i k W e r g e l a n d, ved sit Exempel har forledet sine blinde Beundrere til at efterligne ham i det Letteste af hans Kunst: at

gjøre vort ærværdige og dyrebare Modersmaal Overlast."

Der fik Henrik Wergeland den! C. M. Sundt kunde nok ha lært ham hvordan han skulde ha digtet.

Hanna Winsnes selv sier om kritiken: „Jeg skal ikke nægte, det er leit at see sig omtalt i Avisen for et Fruentimmer, enten det nu er godt eller ondt ment".

En anden kritiker skriver — og det skulde synes temmelig selvsagt —: „Tiltrods for adskillig Ubehjælpelighed i Formen have disse Arbeider vundet adskillig Anerkjendelse, ved den smukke Tendents der gaar gjennem dem og som gjør at man med Tryghed kan give dem i Børnenes Hænder".

1850 utkom hendes „Væverbog" med mønstre og anvisninger. Sin Farvebog fik hun derimot ikke færdig.

For Tjenestepiger. (Til Nytte og Fornøielse) utkom i 1868.

Denne lille bok begynder ogsaa med velmente og vise ord om gudsfrygt, og om at pikerne baade har pligter som mennesker og som tyende. Disse pligter sammenfattes alle i det bud — ikke at gjøre mot sin næste hvad man ikke vil han skal gjøre mot en selv.

Forfatterinden tar for sig efter tur barnepiken, stuepiken, kokken og budeien. Barnepiken først, fordi hun er den vigtigste.

„Jeg sætter dig først, min gode Barnepige, for-

di du efter min Mening har det vigtigste Kald af alle Husets Piger!"

Saa følger en hel del regler om aldrig at la barn være alene, om aldrig at skjule at man ved egen uforsigtighet er skyld i at barnet har faat et aldrig saa litet støt, for det kan ha uberegnelige følger for fremtiden o. s. v. Likesaa med de andre piker, de faar ogsaa hver sin lærerike vise, og en del mere velmente end værdifulde fortællinger om hvordan sandhet og pligtopfyldelse faar sin gode løn.

Det beste av underholdningsstoffet i denne bok er budeiens vise. Kanske den heller ikke er saa meget værd — at det er bare mig som husker den fra fjøset paa min bestemors gaard. Melodien er „I fjol gjett je gjeitin".

„Saa lang er naa Vinteren for den som skal stelle,
og da maa det just om Forsynlighed gjælde.

Thi den som uvettig med Foeret vil sløse
den faaer vel se Jammer om Vaaren i Fjøse.

Men Kulde og Snefog mig slet ikke skræmmer,
om Istappen hænger om Skjørtet som Bræmmer.

Saa lunt er der altid i Fjøse om Kvællen,
og den som er træt, sover godt under Fælden.

Aa, sørj inte, Kua mi, for Vinterens Dage!
Vor Herre han sender nok Vaaren tilbage.

Og Sørpe og Foer skal jeg gi'e dig paa Baasen,
til Græsset og Løvknuppen sprætter i Aasen!

Og Kalvene dine dem passer jeg gjerne.
Jeg har jo alt Guldhorn, og Brandros og Stjerne.

Men det skal bli Sprang, naar vi Klaven kan løse,
naar alle Smaakviene slippe af Fjøse.

Og Køerne stanges og holde Spetakel
og snuse og glo, som var alting Mirakel.

Og skal jeg til Sæters, saa drager jeg gjerne.
Der skal jeg vel stelle og yste og kjærne.

Paa Sæteren er vel adskillige Farer,
men Gud er jo med, som os Alle bevarer.

Og Fristelser er der paa mange Slags Maader,
men Døren er stærk og har dygtige Skaader.

Saa reiser jeg hjem med de bredfulde Butter.
Paa Gaarden jeg hilses af Jenter og Gutter.

Og Køerne raute og kjendes ved Hjemmet,
og jeg blir traktert som jeg rentop var Fremmed.

Ja, lykkelig den, som en Buskap kan eie!
Men har jeg inte Gaard, vil jeg være Budeie!"

Hun fortæller her om „Oline Borgermesters":

„Den der her skriver dette har selv kjendt en Stuepige i sine Forældres Huus, der var saa omhyggelig for sit Herskabs Bedste, at hun foreslog sin Madmoder at hun hver Dag vilde lave Tjenestefolkenes Mad, da hun alligevel skulde se til Herskabets. „Jeg er ikke saa flink til at spinde som Kokkepigen", sagde hun, „derfor er det bedre at hun sidder, saa faar Mor mere spundet; jeg er derimod mere vant til at stelle Maden."

Kokkepigen havde nemlig Kreature at passe, ellers kunde Stuepigen været ene. Denne Pige havde vist mangen træt Stund, men hun blev

særdeles afholdt af sine Foresatte. Hun tjente dem i 13 Aar, og endskjønt de vare uformuende Folk, gave de hende dog mange gode Ting til Indbo, da de holdt hendes Bryllup. Pigen blev senere en Kogekone i Byen, og hun blev saa agtet for sin Redelighed, Duelighed og Godgjørenhed mod de Fattige, at flere af Byens Embedsmænd og Borgere frivillig fulgte hende til Graven, da hun endte sit virksomme Liv".

Det er, ved siden av de forskjellige kokebøker, hendes smaaskrifter til folkeoplysning som er Hanna Winsnes's nyttigste indsats som skribent. Enkelte av disse skrifter kunde gaa ret ind i et blad for arbeiderkvinder og være paa sin plads den dag idag.

Et felt, hvor Hanna Winsnes sikkert hadde rikere erfaring end nogen anden norsk husmor, var husjomfruer, paa grund av alle de unge piker hun opdrog for denne stilling og fordi hun stadig selv maa skaffe jomfruer til sine døtres hus, og da ofte prøver dem en tid selv først.

Hun skrev et litet skrift „Om Husjomfruer", men det blev utgit av hendes datter Maren efter Hanna Winsnes's død. Hun heter her Vinsnes, — den oprindelige skrivemaate — som datteren begyndte at skrive sig og som hun ogsaa fik moren til at gjøre i hendes sisste aar. Det gir ikke noget nyt bidrag til Hanna Winsnes' karakteristik. Men hun kommer ofte med smaa raad i kinkige tilfælder til „det nye drivhjul", som er indskutt i husholdningen, eftersom det gamle patriarkalske forhold mellem herskap og tjenere

avtar, og den forkastelige skik med at reise paa visiter midt i arbeidsdagene vokser, og disse raad viser hvor hun ser ind til det egentlige i tingen og dog har øie for alle de smaa sider ved en situation.

Hun peker paa vanskeligheterne ved denne stilling som hverken er fugl eller fisk, paa fristelserne til at la manden i huset og pikerne se hvor hun gjør det eller det bedre end fruen, og paa lysten til at spille mester paa en syk eller av anden grund udygtig frue. Men hun tilholder ogsaa fruen at støtte jomfruen mot pikerne — hun er helt klar over at forholdet mellem tjenere og herrer nu — altsaa alt i 70 aarene — betegnes ved mot og ikke med, „thi se Pigerne at hun ikke nyder Agtelse af Herskabet, og de forstaa, at hun ingen Hjælp har at vente derfra, saa ville de fleste af vore Nutids Tjenestepiger gjerne spille Mester, og de betragte Jomfruen med samme Øine som Smugleren en Toldbetjent — det er moersomt og ganske tilladeligt at narre den strenge Bevogter!"

Men ogsaa her er fremforalt løgn, undskyldning, feighet for at vedstaa en gjort feil „den værste Kræftskade og den haardeste Anstødssten" i et hus.

Fru Winsnes slutter boken med at si at „Madlavning er i sig selv ingen saa kjedelig og forfærdelig Ting som den Unge gjerne vil forestille sig; der er mangt et Phænomen, som man først ikke kan udgrunde Aarsagen til, men ved gjentagne Prøver kommer man dog som oftest efter Grun-

den, og det oplyser virkelig din Forstand og gjør Dig mere dannet, — maaske ligesaa meget som en Smule Fransk eller Engelsk — ikke at tale om, hvor gavnligt det er for Dig at vinde dine Foresattes Yndest, og det Gavn Du høster for dit fremtidige Liv".

Eilert Sundt, som paa sine vandringer var en hyppig og velset gjest i Vangs prestegaard, opfordret Hanna Winsnes til at skrive litt for at raade og hjælpe de fattigste husmødre med hjemmets stel. Hun offentliggjorde da først i „Folkevennen", senere i særtryk, „For fattige Husmødre" der er utkommet i over tyve tusen eksemplarer. Hendes regler er enkle og forstandige og forutsætter et minimum av indtægter og klær.

Kanhænde dette, trods kokeboken, har været hendes beste bok. Den er sikkert aktuel fremdeles paa visse steder av landet.

Hun henvender sig direkte til de fattige koner:

„Kjære Husmødre!

I som Herren har sat paa den ringe og møiefulde Plads i Livet! Det er mit Hjertes Ønske, at give Eder nogle velmente Raad til at lette Eder Arbeidets Besværligheder; og endnu inderligere ønsker jeg at kunne skjænke Eder en liden Trøst og Opmuntring under de Vanskeligheder som I ikke ved egen Kraft formaa at afhjælpe".

Efter at ha tilholdt at be flittig til Gud og gaa til ham med alle sorger for at faa dem avlastet eller forminsket, gaar forfatterinden like løs paa disse sorger, som hun inddeler i tre grupper.

Sorg nr. 1. Hvorledes de skulle omgaas sine

Mænd. 2. Hvorledes de skulle pleie og opdrage sine Børn. 3. Hvorledes de skulle stelle sin Husholdning.

„Du vil maaske sige, min gode Kone: „Hvor kan h u n lære mig? Hun har ikke seet hvor smaat jeg har det, og kjender lidet til de mange Vanskeligheder, som jeg har at stride med. — Du kan have Ret, og jeg tvivler ingenlunde paa, at der findes Koner i den fattige Stand, som stelle sit Hus bedre, end jeg kan lære dem, ja, som kunde lære m i g meget Godt. Men disse ere ikke saa mange; der ere flere som forværre sine Kaar ved Ligegyldighed, Uvidenhed og Dovenskab. Desuden har jeg levet meget blandt simple Folk paa mange forskjellige Steder af Landet.

Jeg har seet megen Fattigdom; men jeg har ogsaa seet, hvorledes Arbeidsomhed med Gudsfrygt har overvundet den, saa de lidt efter lidt ere komne i bedre Kaar. Jeg har ogsaa seet hvorledes Folk som ikke havde saa Lidet at begynde med, da de giftede sig, ere blevne fattigere og fattigere ved Uorden og Uduelighed, saa de tilsidst ere nedsunkne i den yderste Elendighed. Og derfor er det nu mit Ønske at veilede og opmuntre Saadanne til en forandret og bedre Opførsel, og at styrke de Redeliges Mod til at vedblive med sine ædle Bestræbelser, endog naar det ser mørkt ud, og aldrig at slippe Haabet og Troen paa vor Herre og Frelser af sit Hjerte. — Om dette vil lykkes mig, staar alene i Guds Haand; det skal i det Mindste ske i hans Navn og til hans Ære".

Saa gaar hun over til Sorg nr. 1 — Egteska-

pet. „Du veed", sier hun, „at Guds Velsignelse hviler over Ægtestanden — — — — Og dette maa være os Alle en Trøst og Opmuntring under de Besværligheder som følge med denne Stand".

Konen maa ikke glemme at manden av Gud er indsat til hendes „Herre og Hoved". Selv om han er godmodig og eftergivende, maa hun huske dette, gjemme det beste hun eier til ham, og gjøre hans hjem saa hyggelig som mulig. Er nu manden bra og arbeidsom, er jo alt let og liketil. Men der er dem som „har en Mand som er drikfældig, ja maaskee endog utro, thi den ene Last følger af den Anden" — for denne arme ulykkelige kone kan bare Gud i Himmelen lette korset. Men Hanna Winsnes kan gaa Vor Herre litt tilhaande; hun kan ialfald gi hende et par raad av sin egen praktiske livserfaring, hvad som aldeles ikke er at foragte i en snever vending.

„Du kan idetmindste gjøre noget for at forbedre din Stilling eller til ikke at forværre den. Og dette sidste vil jeg paa det indstændigste bede dig om at vogte dig for. Naar din Mand kommer fuld hjem, er styg at se og urimelig og haard i sin Tale, da maa du for Alting ikke modtage ham med Skjeldsord; det vilde kun opirre ham endnu mere og gjøre Ondt værre. Nei, stræb at være stille og taalmodig, til han har sovet sit Rus ud. Kan du da, naar han er ædru o. s. v."

Hun gir blankt konen den største skyld for et hjems vantrivsel. Rangler manden, kan konen dog likevel holde huset ordentlig og rent. Men er hun en subbedeise, da nytter ikke alt hvad

han bringer i hus. Værsgo glæd dig, du kone, over at Herren har lagt saa meget i dine hænder!

Og det allerførste krav til et godt hjem er renlighet. Dette kommer Hanna Winsnes gang paa gang tilbake til. „Tænk ikke," sier hun, „at din Stue er liden og styg og der kan ikke blive hyggeligt i den!" Og hun maler ut hvor hyggelig den kan bli — viser husmødrene det de kanske ikke selv kan faa øie paa:

„Mangen saadan liden Stue har jeg seet, naar den om Sommeren har været pyntet til Søndags med friske Løvbuske bag Kakkelovnen, Blomster paa Ovnspladen og Barknop paa Gulvet, og jeg har fundet mere Behag i at sidde derinde end i den galanteste Sal. Sommeren er jo vakrest baade ude og inde; men ogsaa Vinteren kan have sin Hygge, naar det lyser klart af Skorsten eller Ovn, Gulvet er bestrøet med hakket Granbar eller Brisk, og der kan findes nogle Blomsterpotter i Vinduet. Thi Blomsterne, der pleies om Vinteren, minder om den Sommer, som vor Herre saa sikkert vil skjænke os igjen".

Saa tar hun barneopdragelsen for sig. Renlighet og atter renlighet er hendes store bud. Og hun gjør ikke som de moderne læger som foreskriver slitte kontormennesker som lever av hver dags strengt arbeide — fuldkommen hvile i uker, maaneder, ophold paa dyre sanatorier o. l. Hun vet hvor lite en slik kone kan ha at fare med:

„Har du Ombytte, da vask Klæderne ofte. Ja, om du er saa fattig at du ikke har mere end det du netop kan svøbe om Barnet, saa vil jeg

dog sige: Tag heller et af dine egne Tørklæder at tulle det ind i, og læg det under Skindfælden, medens du faar vasket og tørket dets Tøi, og du skal se hvor godt det vil trives af Renlighed.

Lige fra Begyndelsen af maa du tænke mere paa Barnets Bedste end paa din egen Umage, og dette vil snart lønne sig, ligesom alt det man gjør sig Flid med. Hvis det er mulig, vask dets hele Krop hveranden Dag eller i det mindste 2 à 3 Gange om Ugen, først i godt lunkent Vand, siden kan det være koldere og koldere, eftersom Barnet bliver større og eftersom det bliver varmere i Veiret. Dette er jo et stort Bryderi for den som har liden Tid, men tænk bare paa hvor stor Forskjel det er paa at stelle et friskt Barn og et, som er sygt og fuldt af Saar, saa vil du forstaa at det lønner sig for Tidens Skyld. Og det kan jeg forsikre dig, at ingen Ting holder Barnet mere friskt og frit for Saar og Plager end en bestandig Renlighed".

Hun fortæller ikke alene husmødrene h v a d — men ogsaa h v o r f o r, slik at de kan ikke smutte fra det.

Saa advarer hun sterkt mot at la smaa barn være a l e n e, og foreholder mødrene saa snart som mulig at sætte dem til et a r b e i d e, gaa ærinder i huset, bære ved, sy, strikke og spikke — „det faar ikke hjælpe om de skjærer sig iblandt; det maa til for at faa Øvelse og Dygtighed".

Men fremfor alt maa de smaa lære at læse. „Stræb om du ikke kan gjøre Læsningen til en Fornøielse — at du ikke gjør den til en Plage ved selv at være misfornøiet og skjænde og slaa for enhver

Feiltagelse. Lad dem ikke begynde at lære noget udenad, efter Bogen, før de kunne læse rigtig godt indenad, og giv dem ganske smaa Stykker ad Gangen; og du maa ikke lade dem faa Lov at rable det fort op uden at tænke paa Meningen. Prøv, om de forstaa, hvad de læse, saa godt som du selv forstaar det, ved at spørge dem hist og her i Stykket, saa glemme de det ikke saa hastig".

Og hun holder sin haand over det ufuldkomne barn, som derfor bør staa morens hjerte nærmest:

„Har du nogle Børn som have godt Nemme, og et, der har tungere for at lære, da vær især lemfældig og taalmodig med dette Barn, og forehold det ikke, at de andre Søskende ere dygtigere. Vi maa betænke at det er Vor Herre som giver Forstandens Gaver, og at de ikke ere lige delte. Vi maa ogsaa betænke at det er langt mere besværligt og kjedsommeligt for den, som har tungt Nemme, og derfor heller beklage ham end vredes paa ham". —

Med hensyn til at forstaa det læste, gjør hun i sin store fromhet en undtagelse.

Hun raader til at lære barn Fadervor saa snart de kan snakke. „Vel forstaa de ikke Betydningen af Ordene; men du maa lære dem at de tale til Gud, som har skabt dem, og som alene kan bevare dem i al Fare, at det er en stor Lykke at turde tale til Gud, og at han vil høre os".

„Det er en stor Vinding," sier hun, „at kunne Fadervor, Artiklene, og især et par Salmer udenad, om man ligger syg og i Mørke og ikke kan læse. Salmer er lettest at huske".

Under kapitlet barneopdragelse kommer Hanna Winsnes ogsaa ind paa løsagtigheten, usedeligheten, som ikke har været mindre i hendes tid.

„Der er en Uskik, som er Aarsag til megen Sorg for Forældre, og det er den Løsagtighed der hersker iblandt Ungdommen. Den utugtige Sædvane, at Gutterne gaa hen og tilbringe Natten hos Pigerne, tager mere og mere Overhaand, saaledes at de ikke alene besøge den som de have udkaaret til sin Hustru, men ogsaa Andre, som de neppe kjende, alt eftersom det træffer sig, og uden mindste Tanke paa Ægteskab".

Hun fortæller om de stakkars slitte koner som, naar de vel har faat sine egne barn voksne, ofte maa begynde igjen paany og stelle ugifte døtres barn. Intet under, at slik en mor sier til Hanna Winsnes: „Vaagga gaar nok tyngre naa, end da jeg vaagget Mor hennes".

„Lad aldrig Barn høre utugtige Ord, og vis Afsky for dem, om de siges", sier hun. „Lær dem ogsaa at de ikke blotter sit eget Legeme i andres Nærvær. Fra de er et par Aar vil de kunne vænnes til dette, ved at du kaster et Klæde over dem, om Nogen kommer ind i Værelset medens de stelles. Men først og fremst vil Guds Ord være det som kan bevare mod alt Ondt og Urent".

Saa gaar forfatterinden over til Sorg nr. 3. Husholdningen. Ogsaa her er hendes stadige paamindelse renlighet. Og der er ikke den sparsommelighet hun ikke pønsker ut for de fattige hus-

mødre. Her gjælder det nok ikke at „man tager“ o. s. v. — det gjælder hvor man skal ta det fra.

„Kan du ikke holde Hus og Klæder rene, fordi Sæben er dyr? Saa lær at lave Sæben selv. Har du ikke Penge til at kjøbe Talg, saa sælg først Aske til andre“ — man merker stadig at Hanna Winsnes bor paa landet, hvor fattige folk kan raske sammen den gode „beinved“, som gir aske næsten som løvved. Hun gir nøie opskrift paa en sæpe som kommer paa 1 ort 2 skill. for en hel dunk, som ellers koster 2 spd. — hun vet godt at naar hun sætter prisen til, saa frister hun selv den dovneste til et forsøk. Og hun gir opskrifter paa nærende mat av dyrets billigste stykker og indvoldene. Hun lærer fiskere at vaske sit uldtøi i det vand som fisken er kokt i — uten sæpe. Men fremfor alt formaner hun: „Gjem ikke maten til den blir daarlig, spis Fisken samme Dag den er trukket! Og lav den med Renlighed“.

Hvor hun snakker om drikke, sier hun, at hun under enhver sin styrkende morgenkaffe, skjønt der advares saa mot denne drik — hun vet nok selv hvor den smaker naar hun staar op kl. 5—6 de mørke kolde vintermorgener for at nytte stilheten før dagens travlhet til et brev eller andet skriveri.

„Om Brændevin vil jeg ikke tale“, sier hun, „da der er skrevet og talt saa meget derom af Folk som ere mere skjønsomme og mere berettigede dertil end jeg. Vi ved Alle, til hvilken Elendighed det kan føre et Menneske, som hengiver sig der-

til, og jeg vil derfor kun bede Gud bevare Enhver for Fristelsen".

Denne uttalelse stemmer jo ikke helt med at hendes kulinariske konkurrent Clemens Bonifacius (P. Chr. Asbjørnsen) beskyldte hende for at bruke for meget brændevin i sine kaker og desserter i kokeboken. Hun tok sig meget nær av denne beskyldning — hendes maal hadde jo bare været at lage desbedre mat. Og paa brændevin saa hun altsaa ikke med blide øine, efter uttalelsen i denne lille bok. Hun har vel ment at der hvor drukkenskapen gjorde mest skade trængtes en alvorligere advarsel mot den. „De høiere klasser", som hun altsaa efter tidens uttryksmaate vilde kalde dem, mente hun vel kunde taale et par drammer i en stor goro- eller fattigmandsdeig.

Til slutning ber hun at„ Præstekoner og Husmødre af Gaardmandsstanden og „de høiere Klasser", som muligens skaffe sig denne Bog, ville anbefale den til Læsning for sine Undergivne af Husmandsklassen eller andre omkringboende Kvinder. Og hvis der blandt disse findes Nogle, som ikke kunne læse eller ikke give sig Tid dertil, de da ville udfinde de Stykker deraf, som de tro at være dem gavnligst, og at læse disse for dem, og tale med dem derom. Thi Tale er bedre end Skrift, men den kan ikke naa til saa mange!

Derfor var det ønskeligt om de mere oplyste Husmødre vilde tage sig lidt mere af de ringere i sin Kreds, og lempe sine Raad og Formaninger

efter hver Bygds Skik og Brug, bedre end dette kan ske af en Enkelt.

Maatte da dette mit ringe Arbeide give dem Stof og Opmuntring til videre Eftertanke og Samtale, saa vilde det være en Glæde for den, som har udført det!"

Den lille boks utbredelse i over tyve tusen eksemplarer fortæller at den nok har git stof til eftertanke og samtale utover landet i vide kredser og nok har været næsten like utbredt paa den tid som selve kokeboken. Her kunde hun følge baade sin lyst til at skrive, til at hjælpe andre med raad og til at tjene penger til at støtte og glæde sine egne. Paa dette omraade, hus og hjem, følte hun sig tryg ved sin egen viden og erfaring og savnet ikke solide skolekundskaper. — Dette sisste klager hun stadig over ellers — og over at hun kjendte for litet av verdensliteraturen. Men hun prøvet at rette paa dette, og bragte det ved sin uhyre viljekraft til at samle et fond av kundskaper, uten derfor at forsømme sit hjem og sit arbeide.

Men alt andet hun har skrevet er blit glemt og gjemt. Det er kokeboken som lever og vil bli ved at leve saalænge der er matmonser og god mat til. Det er den som har gjort Hanna Winsnes berømt.

Fortalen til kokeboken begynder slik — jeg er sikker paa, at ikke en av hundrede av de som har brukt opskrifterne har læst den —:

„Idet jeg overgiver nærværende lille Bog til det kvindelige Publikum, maa jeg forudskikke

den Forsikring, at jeg ingenlunde nærer den forfængelige Tro at besidde en større Indsigt i Husvæsenet end saa mange andre duelige Husmødre. Nei, det er tværtimod den Uvidenhed, hvori jeg henlevede min første Ungdom som en elsket Moders Sygevogterske, der har været den første Anledning hertil; thi den lærte mig en saadan Tilstands Ubehageligheder og indgav mig en ivrig Attraa efter at samle Kundskab.

I min Ungdom, da alle skriftlige Hjælpekilder i denne Retning vare indskrænkede til et Par ufuldstændige og uforstaaelige Kogebøger, har jeg ofte følt Savnet af en simpel og tydelig Undervisning i Husholdningen, og undret mig over, at der ingen fandtes i Kvindernes eneste Lærefag, medens Herrerne vare saa vel forsynede i alle sine. Endnu har jeg ikke seet Nogen, der har fyldestgjort min Forventning, og jeg vover derfor et Forsøg, som, ihvorvel det vist er mangelfuldt, dog maaske turde aabne Veien for Andre og mere fuldkomne. — — —

Somme ville maaske misbillige at her, f. Ex. i Bagning og Slagtning, ere Arbeider beskrevne, der høre til en Tjenestepiges og ikke til en Husmoders Forretninger; men dersom Husmoderen ikke selv forstaar de Ting, hun skal befale sine Undergivne at udføre, saa ordinerer hun slet, taber i deres Agtelse og bliver ofte bedragen. —

Brunlaugsnæs, i april 1845."

I overensstemmelse med dette gaar Hanna Winsnes like til begyndelsesgrundene, ikke bare

i matlagningen, men i hele gaardsstellet, fra rengjøring, vask, sengklær, vævning, farvning, bryggning, bakst og doktorering paa syke krøtter helt til de fineste delikatesser i mat og drikke.

Hvem tænkte vel at opskrift paa sæpe, laget av bjerkelut og ister, skulde komme til nytte nu mere, men se i krigens tid var den god at ty til, og sæpen aldeles ikke at forkaste.

„Da Hede til grovt Brød siden bliver taget til Maalestok for Alt hvad der steges i Bagerovnen, saa maa jeg begynde dermed" — hvad forkynder ikke dette for grundighet? Og tungvint stel? „For dem der lave meget Potetesmel" o. s. v. Men spare maa man ikke paa kvaliteten av raastoffer. Heller ikke paa folkehjælp.

„Jeg antager man har slagtet 3 à 4 Nød og et Svin, saa man den første Dag o. s. v., saa at et Par Karle kan begynde at hakke tidlig næste Morgen. 2 Piger er fuldstændig nok til det Udvendige og Pølseskindene og skjære Halsekjød og Indmad. Tredie Dag tillaves de fine Blodpølser, saa at 1 à 2 Mennesker kunne stoppe dem".

Hun har opskrifter saa gamle at de findes likelydende i en kokebok fra begyndelsen av syttenhundretallet, og hun har dem som nu er de allernyeste.

Og har nogen prøvet at koke ituslaat stentøi, smurt med eggehvite, i nysilet melk og la det staa og tørre i en uke — uten at det har holdt sig like godt i bruk som det hele?

Hun har selvfølgelig tat sigte paa landhusholdninger hvor det kan gjælde at bevare kjøt friskt

baade en og to uker, og hvor alt maa være sjølgjort — men mon ikke ogsaa en ung og uvidende bymor vilde bli forbauset over hvor meget hun lærte, hvis hun tok sig for at blade gjennem hele „Hanna Winsnes", istedenfor bare at slaa op paa den ret hun vil ha raad om!

Det var det som var denne kokeboks store fortrin, og er det endda; at den forutsætter nul kundskap — og vanskelighet paa tilgang av alle raastoffer. Den lærer hvordan man skal bli en god husmor.

Hanna Winsnes har faat ord for at være flot. Ja, det er hun kanske. Men god mat lages ikke av ingenting. Der er likesaa stor forskjel paa mat, paa en og samme ret, som paa melk. Nysilet er bedre og dyrere end skummet, men begge deler heter melk.

Da Clemens Bonifacius utgav en kokebok: „Fornuftigt Madstel", hvori han haaner Hanna Winsnes's dyre mat, læser hun den og kritiserer imot:

„Jeg har nu læst den helt igjennem og døiet mange Spydigheder mod de gamle Kogebøger, navnlig min, men der er jo ogsaa nyttige Lærdomme, især om hvordan man skal kjende om det Kjød og Flesk, man kjøber, er godt eller slet, og meget Andet. Men den Sparsommelighed, som snakkes saa meget om i Fortalen, seer jeg Intet til i Opskrifterne!"

En henrivende og utførlig artikkel om denne kokebok har Arne Garborg skrevet i første aargang av „Samtiden". Rigtignok haaner han

hende litt for at det som ikke er godt nok inde „kan bruges til Tjenestefolkene.“ Men han forklarer ogsaa at dette ligger i tiden og ikke hos Hanna Winsnes. Han begynder sin anmeldelse slik:

„Lærebog i de forskjellige Grene af Husholdningen“ heder den; men det er egentlig et stykke roman. En skildring fra de gamle preste- og embedsgaarde, omfattende væsentlige sider af det liv, som der blev ført, og egte i tonen som „Familien paa Gilje“. Der er fred, stilhed, idyl; god mad og god samvittighed. Der er julestemninger og søndagshumør.“

— — —

Og han slutter med at citere fortalens ord om at herrerne er saavel forsynet med lærebøker i alle sine fag.

„Det er jo kvindesag,“ sier Garborg, „det er jo Camilla Collett! — Men fortalen kan man springe over eller rive ut. Og siden har man intet andet end prestegaarden.“

Kokeboken blev til paa følgende maate:

Gigten plaget Hanna Winsnes mere og mere, og lægen raadet til et ophold ved Sandefjord bad. Men det kostet penger, og hun vilde nødig plage sin mand med dette. Hun kom da i tanker om hvad en av hendes husjomfruer sa, da hun skrev av sine opskrifter til Barbras bryllup: „at nu havde Moer virkelig skrevet disse saa ofte, hun burde heller lade dem trykke.“

Hun husket hvor inderlig hun selv hadde savnet en lærebok, da hun selv som ung fik sin søsters hus at styre, og tænkte at med en slik

kunde hun baade glæde andre og selv tjene til badeophold. „Husholdningen er jo min eneste Videnskab," sa hun. Saa samlet hun sine opskrifter, og hendes og hele familiens tro ven riksarkivar Lange tilbød sig at faa den utgit. „Han ordnede alt for mig paa en saa udmærket Maade, som jeg aldrig havde kunnet gjøre selv," sier hun.

Saa utkom 1ste oplag av „Lærebog i de forskjellige Grene af Huusholdningen" i 1845, samme aar som hun med tungt hjerte forlot sit kjære Tanum. Og siden er den i halvhundrede aar blit ved at utkomme, saa den alene nu er trykt i omtrent likesaa mange eksemplarer som alle andre norske kokebøker tilsammen.

Eftersom oplag paa oplag av Kokeboken utkom, skaffet den sin forfatterinde ophold ved Sandefjords bad for pengene. Fem somre var hun der. Dette baade styrket hendes legeme og gav hendes aand hvile, skjønt hun deltok med liv og munterhet i det selskabelige samvær ved badet.

„Hendes livlige Aand, elskværdige Personlighed og hjertelige Væsen øvede en stor Tiltrækningskraft paa Alle, og hun forstod ikke blot at knytte, men ogsaa at bevare de Venskabsbaand som saaledes bleve knyttede. Sandefjord blev hende et kjært Sted, og hun selv blev modtaget som en kjær Gjæst hvergang hun paany søgte didhen."

„Havde jeg ikke været i Sandefjord, havde jeg ikke holdt Vinteren ud," skriver hun i flere brever.

I fjorten lykkelige aar levet Hanna Winsnes i Brunlaugnæs, indtil prosten i juli 1844 fik Vang

paa Hedemarken, hvor han i 1846 valgtes til prost. Hun skriver i sit Farvel til Tanum:

„Farvel du kjære, hyggelige Egn,
du gamle Præstegaard med Løvets Hegn!
Farvel hver elsket Plet, der stedse binder
mit Hjerte fast til dig med kjære Minder."

Hun var 56 aar, da hun paany flyttet til Vang, hvor hun levet i 27 aar, til sin død.

Hun stod endnu i sin fulde aandskraft, men hendes skribentvirksomhet gjaldt fra nu av bare livets praktiske sider.

Prestegaardene rundt i landet hadde jo alt i aarhundreder overtat og utøvet den gjestfrihet som den gamle kirkes hospitser før i tiden sørget for. Enhver kjørende fra Trondhjem til Kristiania, som mente sig at ha bare nogenlunde berettigelse, og undertiden uten spor av samme, tok ind paa Vangs prestegaard, og blev mottat og behandlet som ven av huset.

Et litet billede av reiselivet dengang gir Hanna Winsnes i et brev til Barbra om svigersønnen, Karens forlovedes komme: „thi noget Betydeligt maa det være der holder Skaarup tilbage, naar han har bestemt sine Dagsreiser. Hvordan vi lytte efter Slæder og stirre opad Veien, baade ved Dagens og Maanens Lys, kan du nok indbilde dig. Ja, enddog naar jeg ligger, forekommer hver Lyd i Ovnen mig som Bjælder. Gigten holder mig nemlig meget vaagen."

En saa lang tid av sit liv levet Hanna Winsnes i den store, hyggelige prestegaard i Vang, at hun i folks bevissthet er blit stedfæstet her.

„Der var gammeldags Gjæstfrihed og huslig Hygge forenet med livlige og altomfattende Interesser for alt som rørte sig, ligesaavel paa det humane som paa det religiøse Livs Omraade," skriver kapellanen M. J. Færden.

Da Hanna Winsnes døde, gjorde han en kort levnetsbeskrivelse med utdrag av hendes egne optegnelser; han skrev ogsaa om prosten Winsnes baade ved guldbryllupet og ved hans 50 aars jubilæum og død. Artiklerne stod i flere forskjellige tidsskrifter og aviser.

Om Hanna skriver han:

„Poesiens Kilde flød ikke hos hende adskilt fra de øvrige Strømninger i hendes Sjæl, men den var inderlig forenet dermed og udbredte sig som en frugtbar Strøm over hendes hele Gjerning. Derfor blev hendes poetiske Sind ikke nedtrykt ved Hverdagslivets Prosa, men det gjennemtrængte og forædlede ogsaa den indvortes Gjerning for hende og gjorde hendes Liv rigere og skjønnere. Hun søgte ikke ved sin Digtergave at springe over eller slippe forbi det huslige Kalds smaae og trættende Pligter, men hun søgte ved den at give dem et høiere Værd, baade for sig selv og Andre, ved at stille dem i et høiere og skjønnere Lys. Hun øvede ikke Digtekunsten som en særegen Kunst, men hun levede i den som en Del af sit Liv. Derved blev hun maaske mindre som Digter, men visselig større som Menneske og som Kvinde. Fordi Poesien var en Del af hendes Liv, maatte hun ogsaa drage Kristendommen ind under sin Digtning, efter at den var bleven en Livssag for hende."

Dette er utvilsomt rigtig set og sagt. Og her ligger hemmeligheten med hendes sinds likevegt og lyshet. Hun eiet en kraft i sig som var hendes, uanset ytre forhold, en levende evne til at staa imot alle sorger og gjenvordigheter og se paa dem med humør og med en sterk tro til at alt sluttelig blev til det gode. Og hun hadde dog nok av bekymringer, for hun bar ikke alene hele husets, men ogsaa de fraværende barns. Om prosten fortæller Færden, at „han var en Autoritetens Mand, men hans humane velvillige, hjertensgode Sind bevirkede at det autoritetsmæssige hos ham aldrig optraadte paa nogen saarende Maade. Han var samvitighedsfuld og pligtopfyldende til det yderste."

Paul Winsnes har skrevet et par lærde avhandlinger, om „Ur-indvaanerne i Landet Uz," i tidsskriftet „Nor", og om „Clemens Romanus". Han hadde ogsaa liggende ufuldendt en oversættelse av de smaa profeter.

I Vang var det prosten og hans yngste datter Maren, den lærde, som var de mest eftertragtede blandt „de conditionerte." De dannede familier likte deres konservatisme og lærdom. Hanna var alt da hun kom til Vang gaat litt træt av selskapelighet og likte sig godt, naar de andre drog avsted til fest og hun kunde bli hjemme og læse og skrive eller spille paa sit gamle piano. Men gjester var hun glad i, trods alt hun hadde at staa i. Og „folk" gik altid direkte til prostinden efter raad og hjælp for sine vanskeligheter. Og for de mægtige bønder paa de store Hedemarksgaarder passet hun med

sin interesse for tradition og slegt, for barn og dyr, og med sin forstand paa jordbruk og gaardsstel, bedre end prosten. Hun kunde gi praktiske, fornuftige raad, hun forstod at rose naar tingen var gode ord værd, og hun hadde selv et ypperlig stel ute og inde. Kan nok være de har smilt litt, da hun — som det fortælles — gav sine kalver og griser tran. Men nu skal jo dette være den sisste mode for fetning. Sine dyr kurerte hun ellers med samme slags medicin som hun gav mennesker i lignende tilfælde; hun bare gav større doser. Faar kalvene krampe, gir hun dem kamferdraaper og tuller dem i varme uldtepper og gnir dem.

Da en byhandlende vilde flytte paa landet og kjøpe gaard, skriver hun: „Den daarlige Mand. Han veed ikke andet af Landet end at have pene Heste."

Uten Hanna vilde Paul Winsnes aldeles ikke ha kunnet klare sig som landsens prest; men sammen skapte disse to det ideale prestegaardshjem.

Prosten stiftet en teologisk forening for Hedemarken, som gik paa omgang hos medlemmerne. I et av Hanna Winsnes's „Breve" skildrer hun en slik sammenkomst med meget lune.

Alt mens han var paa Tanum var Winsnes begyndt at gli mere og mere væk fra Grundtvig; han fulgte ellers interessert med i det religiøse liv i Norge, Danmark og Sverige, og stod stadig i korrespondance med flere av de ledende mænd i disse kirkesamfund.

Hanna Winsnes skriver i 58: „Min velsignede

Mand har saa fuldt op at bestille. Han holder Forelæsninger hver Søndag Eftermiddag fra 5 til 6 i Skolebygningen over Den Lutherske Confession, foruden sine Høimesseprækener. Der er saa propfuldt at Mange ikke kan komme ind, og min søde gamle Mand er saa sved, at det driver ned ad hans Ryg naar han kommer ud derfra. Gud lade ham vedblive at taale det."

„Gamle-prosten" kaldes Winsnes den dag idag i Vang; foruten sin søn Svend hadde han ogsaa en tid en slegtning, Fredrik Winsnes, som kapellan. I motsæning til Tanum, sa Vang at gamle-prosten var særs snil til at slippe frem konfirmanter.

Av barna var det datteren Maren som lignet faren mest og delte hans interesser.

Barbra fortæller, at prosten en gang gottet sig overfor barna: „Jeg har en mistanke om at mor ikke ved naar Sokrates er født! Han syntes vist mor havde vel god forstand ellers", sier datteren. Til gjengjæld saa Hanna med litt overbærenhet paa prostens praktiske sans: „Faer kjøbte en rødbrun Arbeidshest. Faer mener den er 12 Aar, men den er mindst 14", skriver hun.

De to uttalelser karakteriserer begges retning i livet ganske godt. Men Hanna hadde nok ikke bare huset, gaarden, sit eget skriveri og den vidtstrakte korrespondance.

„Vi skulle til at ribbe Fjær, men Faer er borte, saa jeg maa ofte paa Kontoret."

Og prestegaarden var dog et saa stort bruk, at der i aarene fra 1825 til 1861 blev solgt fra den „26

gaarde"; og endda blev 12 husmandspladser solgt væk i ottiaarene. Saa en husmor kunde hat mere end nok bare med den. Men Hanna rak alt; hun nyttet den tidlige morgenstund og middagshvilen naar de andre sov. „Arbeide bringer tidt Sygdomme i Glemme," sier hun. Hun tok ogsaa til sig og læste med en tolvaars gut, som var sat i arrest for mordbrand. Hun skriver om det til svigerdatteren og er ængstelig for hvordan det skal gaa, „men jeg synes ikke jeg kan lade dette Ansvar ligge. Han mangler ingenlunde Forstand, men er fuld af Løgn og Spidsbubstreger. Jeg har for det første sat Mamla til at stelle med ham. Han trænger allehaande Renselse og har neppe været vasket siden Fødselen."

Alle tyr til hende. Hun skriver efter en reise: „Det var nok paatide jeg kom hjem. Karen Kokke gik med Skrig og Jammer for Tandpine og klagede: „Je blir itte bra før a Mor kjem."

At hun kunde naa at gjøre alt nu naar hun blev ældre, kom av at hun i Vang mere overlot det daglige husstel til Maren og Hanna Kirkgaard. Unge damer var der aldrig mangel paa i prestegaarden. I 1853 skriver hun: „Idag ere 3 af mine unge Damer reiste i Visitats paa Næs, men jeg har endnu 3 igjen. Er jeg ikke rig?" Karen var rigtignok forlovet, men da gjenstanden var saa langt væk som i Trondhjem, kunde vel Hanna Winsnes ha litt nytte av hende ogsaa, uten at behøve at citere sig selv: „Forlovede ere ikke bedre til at have Opsyn end Børn."

Om husmødre sier hun:

„Nu har jeg al min Tiid erfaret at de samvittighedsfulde og ængstelige Huusmødre give os den bedste Mad, og de letsindige og mere ligegyldige den bedste Underholdning. Og er det underligt?"

Hendes egen ambition som husmor gik nok fremdeles i retning av det samvittighetsfulde. De menuer hun nøiagtig regner op i brevene til døtre og svigerdøtre røber en velment omhu og forutsætter en eventyrlig appetit hos gjesterne.

„Biskoppen — Halvor Folkestad — kom overraskende," skriver hun til Barbra. „I en Hast fik vi istand Middag paa Salen. Fiskepudding med Blomkaal, Kyllinger, Faaresteg og Rødgrød." Det er altsaa en hastverksmiddag i Vangs prestegaard.

„Vi skal have et lille Selskab, kun gifte Personer, saa vi blive blot 40."

„Naar her er Plads, lider jeg helst der er Mange paa en Gang", skriver hun om sine sommerbesøk; „thi saa moere de sig med Hinanden. Her er saa snaut for Morro som noget Sted kan være."

Og gaardens stel svarer til dette:

„Den store Dampmaskine, hvori Faer har Aktier, kom Tirsdag dragen af 8 Heste. Den gaar med sine egne Folk. 80 Mennesker udvendig i 3½ Dag. Kaffe og Brændevin skjænkes og Mad koges i Bryggerpanden. Faer og alle mine Damer have Fornøielse af at se paa Arbeidet."

Alt gaardens stel skriver hun om til døtrene, og alt nyt i nabolaget. Hun er centralstationen som samler ind fra hvert barn og sprer kundskapen videre til de andre. Alle deltar paa den maaten i de andres liv; de unge koner har nok at ta vare,

de kan ikke skrive til alle. Mor kan. Og av og til, ved særlige anledninger, minder hun den ene og den anden. „Skriv lidt til Thrina i denne Tid.“ „Skriv lidt til Karen.“ „Skriv til Barbra.“

Først i 1869 gir hun op: „Gud veed hvor længe jeg endnu kan holde ud at være Husets Skribent; thi der ligger som et Slør for mine Øine.“ Da er hun 80 aar. Nogen maaneder senere sier hun til datteren: „Nu begynder jeg at skrive saa stygt, at jeg er bange du ikke kan læse det; jeg orker ikke mere.“ Haandskriften bekræfter dette. Det sisste brev fra hendes haand er ulæselig; man kan faa ut at der skal staa Kjære Barbra, men alt det andet er bare rabbel.

Alt i 50-aarene, da hun selv er mellem seksti og sytti, klager hun over at hun blir gammel og kjedelig.

„Man bliver saa lidet moersom paa Alderdommen,“ skriver hun til sin svigerdatter Elisabeth, som hun har en stor svakhet for, fordi hun er saa pen og munter. „Jeg kan saa godt lide at Folk ere muntre.“ Og med hende, som ikke har „Faer“ til far, kan hun snakke om kjærlighet. „Hvor man dog kan elske en Mand du, Elisabeth, naar han er snild og sød som din og min. Det er den største Lykke paa Jorden at have et kjærligt Hjerte at deele Sorg og Glæde med.“

Til hende, som er barnløs, skriver hun om en av „de daarlige Fædre som altfor ivrigt ønske sig en Søn og modtage Døtre uden Taknemmelighed. Jeg har jo slet ikke ventet paa Børn; thi de kom fort nok, men paa mange andre Ting i Livet har jeg ven-

tet og ønsket dem med Utaalmodighed, indtil jeg omsider har lært, at Herrens Tid er den bedste. Tag ikke dette for en Moral, kjære Elisabeth, det er blot mit Hjertes Tanker jeg lader strømme paa."

Den muntre Elisabeth passer godt for Hanna Winsnes's ungesind. Hun minder hende i et brev om en kjøretur de to har hat sammen, „da vi sade i Vognen og sang svenske Sange den hele Tid." Slik fór bygdens fromme, men glade, gamle prestekone paa landeveiene dengang, uten at nogen tok forargelse av det. Hun sier selv, da hun er 78 aar gammel, at hun egentlig er noksaa ung. Hun skriver da til sin kjære dattersøn Ole Rings forlovede Thora Ravn:

„Tak fordi du skriver mig til, kjære Thora, og et godt kjærligt Brev er det. Jeg kan saa godt begribe, at det er lidt leit første Gang at skrive til en gammel Bedstemoder, men vidste du hvor ung denne Bedstemoder er i sit Sind, og hvorledes hun kan sympathisere med Ungdommens Følelser, saa vilde det geneert dig mindre."

Hun sender sit billede og sier ogsaa nu at hun er styg. „Dog saa afskyelig som i Skillingsmagasinet er jeg dog ikke. Kom kun ret snart. Vi have et stort Lysthus til Samlingssted for Familien, og nogle mindre for forlovede Folk.

Kom kun. Du skal træffe lutter venlige Ansigter og en gammel Bedstefader, der er Perlen i Samlingen."

Hvergang hun nævner kjærlighet, blir hendes ord en høisang til dens pris. Til den nyforlovede Ole skriver hun: „Endnu ser jeg dybere i din

Sjæl, min kjære Ole, men den Tiid kommer, da hun gjør det, naar I ikke længere ere To, men Et. Kjærligheden er en Glæde der ikke taber sig som andre Fornøielser i Livet, naar den er ægte."

Eftersom hun blev ældre la hun bekymringerne fuldstændig over paa Vor Herre. „Det er ondt at have et stort Huus at styre og ingen Helbred dertil. Men da dette er noget jeg ikke kan faa, tror jeg Gud nok vil sende mig Hjælp."

Og han sender netop den hjælp hun sigter til — en dygtig og paalidelig ny husjomfru. Men hun maa nok selv fremdeles række ham en lillefinger iblandt.

„Her er saa ondt for brave Budeier, det er for simpelt at være. Jeg skal til Vaaren faa en Enke, som ser hyggelig ud, har godt Lov. Men! Hun har en Datter paa 16 Aar, og hende maa jeg tage med; jeg vil sætte hende til Underbudeie. Hun ser næsvis og lei ud, og holder sig for god til Kjørene. Jeg holder ikke hende god nok til dem."

Hanna Winsnes hadde en sterk evne til at være glad med den glade og til at kunne styrke den bedrøvede. Hendes barn fik godt av denne evne, mundtlig og skriftlig.

Men der var et barn som skaffet sin mor idel ængstelse, Johan Frederik, sjømanden. Undertiden hadde han et skib at føre, og lange tider ikke noget. Da gjestet han søsteren paa Stabæk i maanedsvis. Hanna skriver og takker svigersønnen, og sier at „Maren græder ikke derover." Stadig er der noget som ikke maa sies til Johan, „da han er saa let pirrelig."

Det har vel midt i sorgen kanske været som en byrde blev tat fra hende, da han døde paa hospitalet i Bergen i 1856. Nu har jo hendes beste ven Gud tat haand om ham, og bedre kan han ikke ha det. Men en stor sorg er det.

„Jeg maa holde mig kjæk for Faers og Marens Skyld, ellers bliver alt saa trist," skriver hun til datteren. „Svend sørger meget; han holdt hjerteligt af ham, trods hans mange Egenheder."

Fra Vang klager hun over altfor liten tid til at læse. Hun er meget optat av avisernes føljetoner, og skriver om kompositionen og om hvordan mon de ender.

„Vi læser høit i „Løvfaldstiden" om Aftenen og i Hefterne af „Jordkloden". Det Første synes mig det Bedste af disse.

Om Magdalene Thoresens „Min Bedstemoders Fortælling" sier hun: „Den er jo meget lidenskabelig, men efter Critikken troede jeg dog den havde været værre."

Hun har læst „De Nygifte". „Men havde jeg ikke vidst det var af Bjørnson, og ikke hørt det rose saa meget, saa troer jeg at jeg havde syntes det var Ingenting; men nu maa jeg vel bøie mig for Mængdens Dom. Gid der dog ikke blev for mange slige tossede Unger blandt de nygifte Koner!"

Til Stabæk skriver hun og ber om at faa sendt „det Bind af Shakespeare, du veed, og hvis det gaaer an „Nordens Guder" af Oehlenschläger."

I et andet brev skriver hun:

„Mine Gaver til Juul bliver Bøger til Alle; jeg har Intet forarbeidet."

Hun fik i Vang en veninde, som hun kunde snakke med om musik og bøker, især om poesi. Presten Piene, gift med den kjendte prestekone Gustava Kiellands skjønne datter, blev kapellan hos Winsnes, og hans svigermor kom i besøk. Disse to jevnaldrende begavede gamle damer blev straks veninder. Da fru Kielland er reist, skriver Hanna Winsnes til sine barn om hvilket savn det er for hende. Og Gustava Kielland sier i sine „Erindringer": „Paa Finsal blev jeg naturligvis strax bekjendt med Provst Winsnes's hjertelig hyggelige Familie; og af den jevnlige Omgang med dem havde jeg stor Glæde. Hans Kone, den bekjendte Hanna Winsnes, havde saa mange Interesser fælles med mig, at vi sluttede os inderligt sammen. Da hun ikke længer kunde skrive mig til, savnede jeg ret meget hendes Breve. Jeg glemmer aldrig de kjære Venner jeg havde paa Vangs Prestegaard."

Eilert Sundt, „Folkevennens" redaktør, satte stor pris paa Hanna Winsnes; han saa i hende „en stor Begavelse og en overordentlig Viljekraft". Han spurte hende ogsaa i hendes senere aar om at skrive „folkeoplysende" i bladet, men hun mente hun blev for gammel nu.

I 1867 — 78 aar gammel — gjør hun sit sisste arbeide med pennen. Hun oversatte Dr. Fliedners „Liederbuch für Kleinkinderschulen".

„Der er en barnlig Friskhed i disse Sange," skriver en samtidig anmelder.

Alt flere aar tidligere skriver Hanna Winsnes til Stabæk og takker svigersønnen for alt hans

besvær med at være mellemmand mellem forlæggeren og Hugo Schwartz. Hun fortæller, at Dzwonkowski selv har været hos hende for at formaa hende til at skrive mere, men hun har sagt nei. „Jeg vil aldrig mere skrive hemmeligt, hvilket har skaffet baade dig, min Ven, og mig selv Ubehageligheder. Og som en gammel Præstekone at skrive Noveller under mit eget Navn, finder jeg ikke passende."

„Den smule Evne, jeg har havt i den Retning, har vidst nu forladt mig," sier hun ogsaa.

I 1864 er hun meget optat av og bekymret for Danmark, skjønt netop det aar meddeler hendes datter Maren til søskenene: „Hendes legemlige Svaghed tager mere og mere til."

Krigen i Sønderjylland merkes ogsaa langt op i Norge.

„Du kan tro Faer har travelt med at skrive Soldaterattester baade i Tide og Utide. Nu ere de dragne herfra, men hvad kan det hjælpe at komme til Danmark nu. Alt er jo tabt dernede. Hvor inderlig ondt jeg har af dem."

Men hun er ulykkelig over at det barnebarn som stod hende nærmest, Ole Ring, har meldt sig som frivillig.

„Jeg vilde saa nødig have min kjære Ole ude i det Hundeliv Krigen."

„Jeg studerer saa meget paa de danske Affairer," sier hun i et andet brev. „De Danske staae jo mit Hjærte nær fra gammel Tiid, og jeg har inderlig ondt af dem. Det er ogsaa smukt at saa mange Norske viise Brodersind, men jeg tør

ingen Mening have i slige Sager. Faer mener at Danmark skulde lade sig nøie med Slesvig og lade Holsteen fare, og saa give Slesvig en fri Forfatning, ligesom Norge har under Sverrig."

Under Sverrig skriver hun ganske trøstig og naturlig uten at tænke noget ved den ting! Da tok ingen anstød av slike ord.

Hun er optat av alt som sker omkring hende, hvor hun saa færdes. Fra Sandefjord skriver hun til sin søn Jens i Meraker om forholdene i Tønsberg og gir sine smaa kommentarer:

„Svend Foyn har givet 8000 Spd. til den nye Kirke paa den Betingelse: „Jeg giver Penge. Men saa og saa skal det være." Saa er Kirken bleven dyrere for dem og ikke efter deres Smag. Det kan blive dyrt at tage Gaver!

Den skulde været indviet første Søndag i August, men saa kom der en Spaadom, formodentlig digtet i den nyere Tid, at naar den nye Kirke var færdig, saa skulde en Deel af Byen synke, og naar den blev indviet, skulde Kirken selv, og med den hele Menigheden, synke i Afgrunden. Man satte sig imod Indvielsen, da det første jo var gaaet i Opfyldelse. Siden fik en Doktor beroliget Gemytterne, og Indvielsen gik godt; men der var ingen simple Folk i Kirken."

Hun gir et litet billede av Hamarsocieteten til svigerdatteren i Meraker:

„Medens I synes at leve ret ensomt, have vi Overflod af Fremmede. De ere saa smukke disse unge Fruer i Hamar, og alle komme her. Fru Lange — gift med konservator ved Eidsvolds-

bygningen — hvid som Sne med regelmæssige Træk, guult Haar, en fiin Rødme og milde blaa Øine med lange mørke Øienhaar. Hun er ligefrem og barnlig. Fru Arvesen — født Stangebye — har et interessant Ansigt. Faer synes bedre om hende, jeg har blot seet hende een Gang. Saa er det fru Anker — fra Sagatun, født Bojsen fra Danmark — mørk med straalende Øine, Haaret opstrøget i Panden, jeg synes noget uredt, men det var nok fiffigt. Hun er fantastisk klædt og lidt af et Geni. En ældre Søster, Præstekone fra Jylland, fru Møller, tiltalte mig næsten mere. Hun var slet ikke vakker, men saa tækkelig og hyggelig. Disse have ogsaa en meget tækkelig Moder — Eline Birgitte Bojsen, født Heramb. Allesammen komme her med Cousiner og andre Gjæster. Det er saa moersomt med alle disse Fremmede, men naar man lægger deres Tal til alle vore gamle Bekjendte, saa bliver Summen stor, især er det ondt at faa gjort sine Arbeider, thi naar vi tage fat paa Noget, Søm eller Andet, saa heder det stedse: „Der er en Vogn."

Saa morer hun sig med at skrive om en „Pennefeide der er ført i Budstikken": „Arvesen anmeldte Ankers Høiskole og nedrev paa samme Tiid alle Landets Skoler; en lærd Mand og en gal Mand vare ens betydende; den, der havde gjennemgaaet Universitetets Plager, havde mistet baade Liv og sund Sands." En anonym svarer ham meget godt, og „der bliver gjættet paa Faer, paa Bull (presten paa Næs), paa Piene (kapellanen), ja endog paa Biskoppen" — J. L.

Arup. — Hun er fuld av fornøielse over at den som har sat Arvesen til væggen er „Nils Tronsen, vor beskedne forknytte Klokker".

Naar bispen kommer til prestegaarden, er der fest av et godt hjerte.

„Biskoppen er en velsignet Mand. Det er saa godt at have ham; her ere saa mange mørke Bygdeprædikanter," skriver hun.

Hendes lune og hendes rundhaandethet er altid levende. Efter Drammens brand i 1866 skriver hun til sin kjære Ole og sender ham og hans søster, som opholdt sig der, en del dalere til ny garderobe, „men det store Regnskyl faldt, da mine Døttre vare hjemme, saa det drypper blot lidt bagefter paa dig og din søster Sina.

Jeg hører du har reddet en gammel Jomfru, det var en god Gjerning; thi endskjønt saadanne Væsener ikke ere stort i Priis, er det dog Synd at de skulle brænde op. Faer og jeg synes det er vemodigt, at alle de bekjendte Steder fra vor Ungdom ere slettede med Jorden."

Hun interesserer sig for byens gjenopbygning og spør: „Hvordan mon det gaar med Reguleringen? Skal alt over paa Strømsøe? Eller ned over Stranden? Jeg er klein og mat," slutter hun.

Da hun er 80 aar gammel, skriver hun om Grundset Marked. „Dette er nu endt med dets Mysterier og Utugtigheder. En Fyr blev sat i Fængsel for Tyveri; der hængte han sig, og saa blev han lagt ud paa en aaben Plads til Udstilling; det var for om Nogen kjendte ham. Men nei! En Anden blev stukket ihjel af en Tater, der

undslap, og den Dræbte er ligeledes ubekjendt. De Levende drak ligefuldt, og Tyvene stjal ligefuldt. Det gik saa vidt at Folk fik deres Lommer skaarne af Frakken midt paa Pladsen."

Hun sier samtidig: „Jeg holder saa af mit lille Instrument som Tidsfordriv, naar de Andre ere borte. Jeg bliver flinkere og flinkere — hun er da 80 aar — men desværre, Instrumentet bliver mere og mere ustemt, og her er Ingen som kan stemme det. Det moerer Ingen uden mig.

Ellers ser jeg ikke Andet end at strikke og lægge Cabale, meget kjedeligt."

Hun interesserer sig for alt og beretter det i brever til døtrene.

„Her have været Christiania Studenter paa Hamar. Der holdtes Taler, og der var Bal paa Pettersens Sal. Vi fik Nys om at de vilde besøge Vang og Præstegaarden og pyntede vor store Sal med Bomster og vort nye Salstøi, Vinflasker og Kager, og Morgensolen skinnede saa deiligt paa Altsammen. Vi kogte en Mængde Kaffe, der smagte dem fortræffeligt, og saa sang de saa deiligt. Behrens var med, det er en tækkelig Mand. Saa vandrede de til Haven og sang atter i det store Lysthus, i det Heele 60 Studenter. Dersom det ikke er Skam at tale om Grise straks ovenpaa Studenter, saa skal du vide jeg har faaet 21. — — —"

Nu er ogsaa hendes barnebarn blit voksne. Saa skal hun til at sørge for at faa dem anbragt.

„Men hvad skal man stille op med en juridisk Candidat som ikke er 22 Aar? Alle sige vel: Han

er for ung? Gud gjøre Alt til det Bedste for Dig, min kjære Ole. Man maa være ude om sig paa alle Kanter nu, hører jeg." Og hun er „ude om sig" og kommer med det ene forslag efter det andet — alt saa nær Vangs prestegaard som mulig! Hun sitter fremdeles i midten og holder traadene som gaar ut til slegten paa alle kanter av landet, og pengebrevene gaar stadig med større og større summer, eftersom evnen stiger. Alt nyt har hun mod paa. Hun har forsøkt sig paa borddans, fortæller hun sin datter.

„Vi have ikke faaet Bordet til at springe rundt. men kun rokke frem og tilbage og knage og brage. Men saa meget har jeg erfaret, at det er en Ting, der kan have skadelig Indflydelse paa svage Folk, og derfor skriver jeg det for at ikke du skal fristes til at forsøge." Hun fortæller at Maren og svigerdatteren Thrine er blit syke av det, og„ der skeede andre Ting som jeg skal fortælle dig mundtlig."

Trods gigt og tandpine elsker hun i sin høie alder frisk luft. Der er tale om at hun maa ta prostens ugifte søster Dorothea Winsnes i huset, men hun erklærer at hun heller vil være i byen. „Jeg er inderlig glad, thi hun skal fryse saa og fyre saa i Ovnen, og det er min Pest. Man bliver ikke frisk deraf, heller ikke smuk."

Hun finder det rimelig at datteren blir forkjølet paa turen til Vang. „Jeg har stedse havt Mistanke til de Coupeer, at de ligne de lukkede Vogne med Vinduer som Trækken staar indad. Dem har jeg heller aldrig likt, jeg foretrækker at sidde i den friske Luft.

Jeg klæder mig efter Varmen, Vaar eller ikke Vaar!"

Hun advarer Barbra mot at flytte ind i sit nye hus paa Stabæk før barnet er født. „Træk og Trængsel er Smaating mod de Ulykker et nymuret Huus kan paaføre." Hvad skulde hun vel si nu!

Efter guldbryllupet 20 november 1867 skriver hun om festen. „At jeg holdt al den Tummel og Træk saa godt ud er en Guds store Naade. Ikke een Dør var lukket uden sommetider Gadedøren, men 120 Mennesker ere en god Kakkelovn, og saa maatte jeg drikke saa mange Skaaler at jeg næsten var paa en Pisk, at maaskee ogsaa det hjalp, og Undseelsen over megen Ros gjorde mig heed.

Den smukkeste Sang var af Hertzberg — Nils Hertzberg, bestyrer av Hamar Middelskole — og saa drak han en moersom Skaal. Det var egentlig en Tak til mig, fordi jeg havde lært hans og mange Andres Koner at stelle godt for deres Mænd. Saa sagde han: „Ja nu staar Provsten der saa ungdommelig og rask, men han var ikke den Mand han er, hvis han ikke havde faaet saa godt Stel."

Saa tog Faer til Gjenmæle og sagde: „Jovist har Moer lavet god Mad til mig, men at jeg er saa rask, det er min egen Fortjeneste. Det er fordi jeg har drukket bare Vand, og det vil jeg raade Enhver til at gjøre."

Der blev umaadelig Latter. Ja, her var saa muntert baade denne og næste Dag, at jeg syntes jeg ikke var paa Vang, men paa Tanum. At vor

kjære gamle Biskop Arup var her, gjorde sit til Glæden."

At der blev umaadelig latter forklarer hun i et andet brev: „Man er endog bleven kjed af Ribsvin, Bajeren opsluger alle."

Hun er glad i Vang og menneskene der, „men jeg bliver aldrig saa hjemme her som i de simplere Forhold paa Tanum. Maaskee fordi jeg der gik og stellede i Huset. Her er jeg mere udenfor Alt," skriver hun i sin alderdom. Hun følger nøie med alt i de bygder hvor hun har levet, særlig i Trysil, i Laurvig og Fredriksvern. En ny veistump i Trysil glæder hende, saa hun maa skrive til Barbra om den.

Naar man stadig i hendes brever til de unge læser uttalelser som „Gud bevare Eders Ungdoms Kjærlighed til Livets sidste Stund; det er en Guds Gave. Jeg veed det af mange mange Aars Erfaring, og jeg takker inderligt Gud for denne Gave" — da skjønner man nok at husets intime ven M. J. Færden sier sandt, naar han skriver om Paul og Hanna Winsnes:

„Disse to vedblev ogsaa under hele deres lange Samliv at bevare den inderligste Kjærlighed til Hinanden og at hjælpe Hinanden til at gjøre sit Hus til et velsignet Hjem, hvor det gammeldags patriarkalske Præstegaardsliv, som de forandrede Tidsforhold vistnok snart vil gjøre til „en Saga blot" i vort Land, fik en af sine smukkeste Aabenbarelser."

Av Hanna Winsnes som gammel gir han dette vakre billede:

„Vistnok fik man baade ved det første Møde med hende Indtrykket af en overlegen Aand og en storslagen Natur, men saaledes som denne Overlegenhed hos hende var parret med deltagende Venlighed og hjertelig Imødekommenhed, virkede den kun en velgjørende Følelse af Ærbødighed og Høiagtelse — en Følelse som ved nærmere Bekjendtskab gik over til inderlig Hengivenhed.

Selv hendes Ansigtstræk, der i de unge Aar savnede Skjønhedens Præg, havde i de senere Aar faaet en høiere, aandigere Skjønhed, som alene en skjøn Sjæl formaar at give det menneskelige Aasyn.

Under den høie, velformede Pande, som var omgiven med det i bogstavelig Forstand sølvhvide Haar, lyste et Par lysebrune, livlige og forunderlig kloge Øine, som ofte spillede af Lune og godmodig Skjælmeri. Om hendes Mund var der et Udtryk af Bestemthed og kraftig Vilje, det var heller ikke saa meget med Munden som med Øinene hun smilte. Profilet med den let bøiede Næse var kraftigt og rent, og det hele Ansigt et Karakteransigt, hvorigjennem der lyste paa en Gang Mildhed og Styrke.

Det var visselig ogsaa hendes Kristelige Sind, som under al den Hæder, som blev vist hende, lærte hende at bevare den inderlige Ydmyghed for Gud og den fordringsløse Beskedenhed ligeoverfor Mennesker, som gjorde hende saa elskelig i Omgang, og gjorde hendes Personlighed saa tiltrækkende for Alle som kom i hendes Nærhed.“

„Husmoderen“ skriver straks efter hendes død:

„En sterk Viljekraft forenet med et sensibelt Gemyt; den største Samvittighedsfuldhed sammen med en levende Fantasi, sterk Muskelkraft parret med svage Nerver, maa siges at være hendes Særkjende.“

Hendes fromhet tok endnu mere til med aarene. Til en datter, som hadde skrevet til mor om sine egne sorger, sier hun:

„Jeg sov ikke for urolige Tanker, men sagde til mig selv „For Gud er Ingenting umueligt,“ og sov straks rolig ind.“ Ordet „Kald paa mig paa Nødens Dag. Jeg vil udfrie Dig, og Du skal takke mig,“ var hendes yndlingsord.

Kort før nytaar 1870 fik Hanna Winsnes slag, og „om den Gamles lyse Aand faldt mørke Aftenskygger,“ som der blev sunget ved hendes kiste, da hun to aar efter døde.

Hun blev mere og mere sløv i alt som angik jordens liv, men hendes religiøse bevissthet var helt klar. „Hun eiede hele sit Liv en inderlig Ydmyghed overfor Gud, og en fordringsløs Beskedenhed overfor Mennesker,“ og den bevarte hun til det sisste.

Rigtignok blev hun i sin alderdom mere fordringsfuld overfor mennesket Paul Winsnes. Naar han sat og skrev sine prækener eller læste sit græske og hebraiske testamente, hadde hun aldrig før vovet at forstyrre ham. Men nu sendte hun hvert øieblik et barnebarn avsted:

„Gaa op og bed Far komme ned.“

Og Far kom, sa nogen gode ord og kysset hende; men ofte, sier datterdøtrene, „gik vi bare ut paa gangen og stod litt, og sa at bestefar kom straks; vi turde ikke forstyrre ham i ett væk.“

At dette var en ny tingenes tilstand, forstaar vi av niecen Hanna Kirkgaards brev til Barbra — fra 1870 hadde hun maattet overta hele korrespondancen:

„Maren har sin Tiid godt besat for Tiiden, da Onkel bestandig vil Et eller Andet og hans gamle Barnepige Tante ikke længer er istand til at udføre denne Function.“ I samme brev fortæller hun, at „Onkel var saa rystet over Professor Schweigaards Død, at han neppe kunde faa Ordene frem, da han skulde meddele os den.“

Paa sine gamle dager hadde hun besøk av Camilla Collett, som bakefter sendte hende et digt:

CAMILLA COLLETTS DIGT TIL HANNA WINSNES

i „Morgenbladet“ for 12te august 1869.

Den 24de juli 1869.

Jeg var paa Prestegaarden i Vang,
Den Time aldrig jeg glemmer,
Tidens Række fik Liv paa en Gang,
Og talte med tusinde Stemmer.

Trindt om Egnen i Velstandsdragt
Vidner om Nutidsfliden,
Nær os gløder i fremmed Pragt
„Roser fra Klostertiden.“

Hamardomen fra herjet Jord
Reiser sig trøstesløs ene,
Den søger de Dværge i Syd og i Nord
Der raned dens viede Stene.

Men Kjæmpen voxer, naar Nat falder paa,
Høres der, lytter man nøie,
I hvert et Vindstød Klokker at gaa,
Og Hvin som af mange Fløie.

Og endnu spores i stille Luft
Lyd af smeltende Sange,
Og „Abild- og Kirsebærgaardes Duft"
Aander sødt over Sø og Vange.

Og bære Bud fra hin Skjønhedstid,
Mon engang tilbage den kommer?
Da Troen krandsed sin brændende Id
Med Livets fagreste Blommer.

Som Aandestemmer fra Birkens Top
Lyder den brusende Susen,
Man synes — — ak, da skræmmes man op
Af Elverumsbanens Brusen.

Som Mægler i denne Dobbeltnatur
Se vi en Skikkelse stillet,
Paa Fortids Styrke, Nutids Kultur
Selv et rørende Billed.

Det var den gamle Frue paa Vang,
Æret og skjærmet af Sine,
Skuer hun ud over Aartiers Gang
En fredet Domruine.

Det var den gamle Frue i Vang,
Snart nitti vintre hun fylder!
At Tanken svulmed og blev til en Sang
Kun hendes Nærhed jeg skylder.

Jeg sender gamle Fru Hanna paa Vang
Den bedste Hilsen jeg vidste
Til sligt et Dagværk, en Aften saa lang:
Guds hellige Fred til det Sidste!

Camilla Collett.

Hanna Winsnes læste like til det sisste Guds ord med en sykelig lægdegut. Hendes kjærlighet til sang og salmer holdt sig uforandret til hun lukket sine øine; hver aften sang hun Landstads vakre salme: „Nu solen gaar ned, og aftenen breder paa jorden sin fred."

Naar presten ikke studerte de alvorligste ting, sat hun endnu paa sin gamle plads i lænestolen i kroken paa hans kontor, for da kunde kun nok forstyrre ham litt. Men hun længtet efter at faa dø, og fik snart sit ønske opfyldt. Hun døde av alder og svakhet.

Da hun laa paa sit sisste, vek hendes tro medhjælp i vævning og farvning og slikt, gamle Anne Haugen, ikke fra hendes seng. Til hende har Hanna Winsnes skrevet en spøkefuld arbeidsvise som begyndte: „Og farver Winsnes og væver Haugen". —

Men Anne sat og verket for tiden som gik, uten at prestekonen døde, for hun skulde selv ha bryllup for sin datter. Men la mor dø uten hendes medvirken gik heller ikke godt an.

Endelig knep hun den syke i armen og mindet hende: „Mor! Mor! Naa er det paa høie Tid!"

Da smilte mor. Det var vel den sisste morro hun hadde i dette liv.

Hun døde den 19de oktober 1872.

Saa sterkt og rikt og ekspansivt hadde hendes lange liv været, at der blev sorg paa hver gaard og hver plass i Vang, og brever og blomster kom fra alle kanter av landet.

Ved hendes død skrev blade og tidsskrifter til hendes pris, og „hele Menigheden, fattig og rig, sendte sine vakreste Blomster, og det var det største Følge som er seet ved Vangs Kirke," skriver et blad.

I Vang, hvor hun levet saa lang tid av sit rike liv, ligger baade hun og prosten begravet; og Dystingbo Husholdningsskoles eierinde, Hanna Winsnes's arvtagerske i kokekunsten og dens pædagogiske virksomhet, har i taknemlighet mot hendes virke i mange aar passet graven sammen med prestefruen.

Prosten Paul Winsnes levet sytten aar længer end Hanna. Han blev paa Vang tre aar efter at hun var død, saa flyttet han og Maren og blev i nogen aar paa Stabæk; derefter kjøpte han igjen sin fædrenegaard i Lier, Nøsted, hvor han døde, 96 aar gammel.

Hanna Winsnes var ikke nogen fremragende digterinde, men hun har i sine noveller og romaner git værdifulde, sandhetstro tids- og kulturskildringer, og personskildringen er ofte prægnant og psykologisk troværdig.

Som hustru og mor, som ven, som prestekone og som landsens husmor var hun førsterangs. I sine folkeoplysende smaaskrifter kan man vel si hun var den første norske kvindelige socialist.

Men størst var hun som det rike, varme, kloke menneske, from, men likevel friere i tanker og ord end de fleste av sin samtid.

I „Kokeboka", som gamle matkroker fremdeles kalder hendes husholdningsbok — og bare den — har hun skrevet et vers til sin kjære Ole's forlovede i 1867. Der heter det:

„Snart vil man Hanna Winsnes reent forglemme,
naar hver en Dame i Chemi er hjemme;
see dog paa Bogen med et venligt Blik;
thi af et kjærligt Hjerte du den fik."

I den tid het som bekjendt en dame oftest en dame, og ikke en kvinde.

Skjønt naar det skulde være høitid tok nok baade en digter og en leilighetspoet ordet i sin mund.

I sin mindeartikkel i „Illustreret Familieblad" 1873 gjengir Johan Bøgh dette digt, som ved festen til Fædrenes Minde, hvor Ludvig Daae holdt mindetalen over hende, blev sunget til Hanna Winsnes's ære:

Og Hanna Winsnes var slig en Evne
— en Efeu lig i en Klipperevne;
saa sand en Kvinde i al sin Færd,
at hun vort Minde og Tak er værd.

Vel ei det Største hun kunde bygge,
men bringe Glæde og Trøst og Hygge
var hendes Gjerning i Dont og Sang,
det fulgte med hendes bramfrie Gang!

Spørg hver en Moder, spørg hver en Terne —
For Hanna Winsnes de synger gjerne!
Det synes kanske en ringe Daad,
at bare give et „husligt Raad?“

Men den som ved, at den Hjælp hun rakte,
til tusind Hjem, Lys og Glæde bragte,
forstaar det Kjærligheds rige Væld,
som vilde klæde det nøgne Fjeld!

For hende kastedes Valgets Tærning, —
saa blev hun trofast i al sin Gjerning,
og just fordi hun gav helt sig hen,
hun til det sidste var Folkets Ven.

I Vinternatten vil Stjernen tindre,
men Norges Kvinder skal stolt erindre,
at deres Søster var en af dem,
som størst har værnet om Arnens Hjem.

Hverken „det kjærlige Hjærte“ eller “Folkets Ven“ er glemt endnu, skjønt det snart er halvandet hundrede aar siden hun saa dagens lys.

Hugo Schwartz husker bare de som nu er oldemødre, og som i sin ungdom slos om forfatterens bøker paa bibliotekerne. Men Hanna Winsnes, prestekonen, som altid prøvet at gaa Guds erender blandt menneskene, men som heller ikke var ræd for at fuske ham litt i haandteringen, og ta sin egen forstand til hjælp, naar det gjaldt deres timelige velfærd — hun er vel endnu den norske forfatterinde som har naadd videst og dypest i det norske folk.

HANNA WINSNES' SKRIFTER:

Catechismi fem Parter, udsatte i Vers 1831. Anonym.
De to Anonymer, av Hugo Schwartz, offentliggjort i Guldberg & Dzwonkowskis tidsskrift „Nat og Dag" i aarene 1841—1844.
Grevens Datter, av Hugo Schwartz.
Det første Skridt, —»—
Præsten i Särna, —»—
Tyrolersangerne, —»—
Min Reisekamerats Historie, —»—
Eremithytten, —»—
Præstegaarden paa Landet, —»—
Indianerinden, —»—
De tre Besøg, —»—
Skipperkonen —»—
Actricen —»—
Canariefuglen —»—
En Fuglestrid paa Vers —»—
Aanden i Marmorkirken —»—
Stjernegutten —»— Skill. Mag. 1843.
Smaae-Digte. 1848.
Bibelhistorien udsat i Vers. 1846.
Aftnerne paa Egelund. 1852.
For Tjenestepiger. 1851.
Lærebog i Huusholdningen. 1845.
Væverbog. 1850.
For fattige Huusmødre. 1857.
Huusholdningsbog for tarvelige Familier i By og Bygd. 1862.
Til Jul. To Smaastykker. 1869.
Børnesange og Børnelege. 1867.
Om Huusjomfruer. Efterlatt arbeide, utgit av datteren Maren Winsnes 1877.
Gamle Visestubber av Hanna Winsnes, utgit av datterdatteren Sina Ring og maleren Nils Hansteen.

Bøker, som jeg har brukt:

L. Daaes Norske Bygdesagn.
Hans Strøms Søndmørs Beskrivelse.
—»— Egers Beskrivelse.
Hammonds norske Missionshistorie.
„Samleren", Dansk Tidsskrift.
Lassons Samlinger.
Dansk Biografisk Lexikon.
Tord Pedersens Drammen.
Mor Korens Dagbøker.
Fru Dunkers Fra gamle Dage.
Gustava Kiellands Erindringer.
M. J. Færdens Biografiske artikler over Hanna Winsnes.
Finne-Grønns Elverum.
Anders Skisets Vang. Hedemarken.
Lorentz Bergs Brunlaugsnæs.
C. A. Wulfsbergs Drammen før, nu og i Fremtiden, af Incognitus Quidam.
O. K. Ødegaards Gamalt fraa Valdres.
Haakon Garaasens Trysilmalm.
J. B. Halvorsens Forfatterlexikon.
Hanna Winsnes's Breve.
Guldberg & Dzwonkowskis Nat og Dag.
Mange forskjellige tidsskrifter og aviser.

UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA
839.823 W732YR C001
For hundreds aar siden : Hanna Winsnes o
3 0112 089031113